

Pod lipo.

— — —
Knjiga za mladino
s podobami.

Spisal

Jožef Stritar.

— — —
Izdala in založila

Družba sv. Mohorja v Celovcu.

A decorative flourish consisting of symmetrical scrollwork and floral motifs, with a crown-like element at the top. Below it is a handwritten signature in cursive script.

1895.

Natisnila tiskarna Družbe sv. Mohorja v Celovcu.

Z dovoljenjem prečastitega krškega knezoškofijstva.

---

40 541

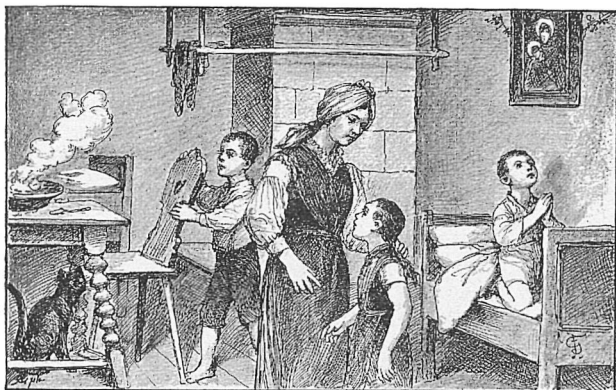
III, k, h

I.

Pesni.

J u t r o .

¶ Po koncu, po koncu, zaspanci!
K molitvi skleníte roké;
Pod nebom pojêjo škrjanci,
In solnce visoko je že.

Že močnik na mizi kadí se,
Pod mizo pa maček preží;
Po jedi na delo mudí se,
Bog siti le pridne ljudi.

Pod pázuho bukvice, Tine,
Pa v šolo bištrít si glavó;
Ti, Tone, se spomni živine,
Ti, Minka, na polje z menó.

Na delo, naj mraz je, naj vroče,
Trudíti se vsak je dolžán;
Kdor delati more, pa noče,
Zanj krop je predober neslán.

Večerna molitev.

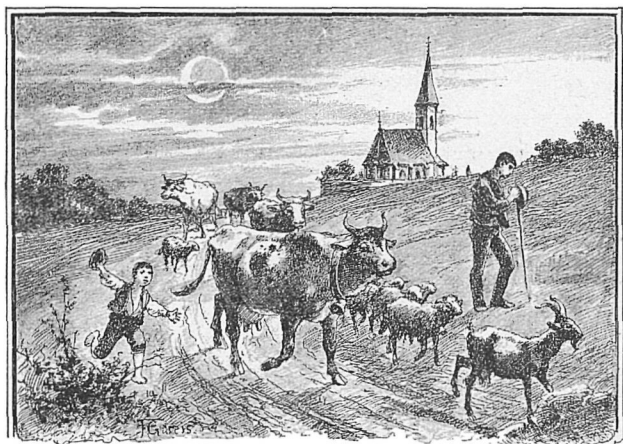
Ročice skleni zdaj in moli:
»Nebeški oče ljubi moj,
Z nebes ozri se náme doli
In brani v spanju me nocój.

Če sem kaj greha danes storil,
Otrok prešéren, razuzdán;
Če sem kaj hudega govoril,
Odpusti, prosim te skesán.

S perotmi rahlo me odeni
Tvoj angelj, da bom mirno spal;
Po noči zvesto čuj pri meni,
Da se strahóv ne bodem bal.«

Zdaj se prekrižaj s tremi križi,
Potém pa lezi na uhó!
Takó! in zdaj lepó zamfži,
Pa spančkaj mirno in sladkó.

Večer.

☉ Solnce zašlo je za góre,
Noči umika se dan;
Mrak po nižavah prostore
V plašč že zagrinja temán.

Mesec polagoma vzhaja,
Zvezda večerna migljá;
Žejne cvetlice napaja
Hladna rosíca z nebá.

Zvon je zapél iz zvonika,
Snema klobuček pastir;
Mesec se više pomika,
Pókoj povsod je in mir.

Jagodo, sivko in dimo —
Dobro napasle so se —
Urno domú poženímo,
One so site, mi ne!

P o m l a d .

Mladó je nebó se razpelo
In jasno ko ribje okó ;
Ščink, ščinkovec ščinka veselo,
Ko grm zelení in drevó.

Trobentice, zvončke, zlatice
Bučela obira brenčé ;
Igrajo se v solncu mušíce,
Metulj spreletava se že.

Pastirček pri čredi prepeva
In uka, pomladi vesél;
Pred hišo se starček ogreva,
Kožušek je solncu odpél.

Kakó je lepó zdaj na sveti,
Čast pojmo in hvalo Bogú,
Ki dal nam je spet doživeti
To rajsko lepoto — juhú!

Prva vijolica.

Obšla sem vso okolico,
Da našla bi vijolico —
Ha, tú je jedna; oj veselje!
Izpolnjene so moje želje.

Dovoli, oj cvetlica, mi,
Ti prva med sestricami,
Izgrebla bom te z gručo celo,
Skrbnó, da te ne bo bolélo.

V gredíco te vsadila bom,
Z vodíco te pojila bom,
Braníla slane te strupene
In toče, da te ne zadene.

Kar si želiš, imela boš,
Pa cvéla in duhtéla boš;
Domú zdaj urno kar mogoče,
Da ti ne škodi solnce vroče.

Žanjice.

Dozorela je pšenica,
Trudno kima klas težák;
Urno sukaj srp, žanjica,
Snope povezúj, možák.

Prepelica pedpedika,
Vabi družbico mladó;
Delj in delj se z njo umika,
Kam se slednjič skrila bo?

Poludné je zazvonilo,
Zdaj sklenímo vsi roké;
Dekla nese nam kosilo,
Použijmo ga sedé.

Potlej Njega zahvalímo,
Ki je ták dobrotnik nam;
Za poletje nam in zimo
Z vrhom polni žitni hram.

K o s e c .

Prepelica prepelí,
Ko še ni miníla rosa ;
Kosec travico kosí,
V solncu se mu sveti kosa.

Pot, ki čelo mu rosí,
Si obriše, koso brusi ;
Kedar se mu dobra zdi,
Razkoračen jo poskusi.

Travne bilke padajo,
Vmés sirótice cvetlice;
Glávica pokladajo
Petelinčki in zlatice.

Padaj, padaj, travica,
Sivka súho bo hrustála;
Pridna naša kravica
Mleka bo obilo dala.

Sen o.

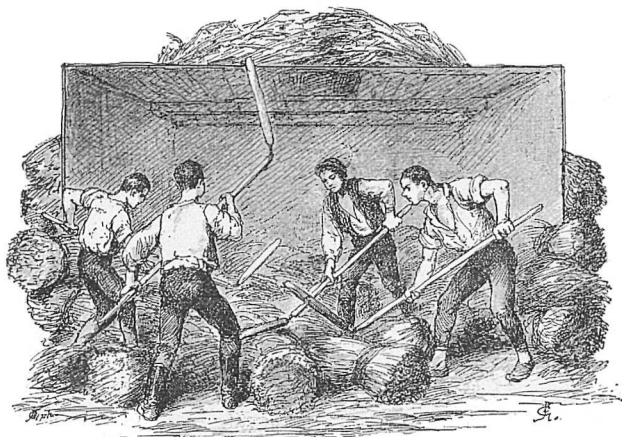
Senó dišeče grabimo,
Pa peti ne pozabimo ;
Kaj bi ne bile dobre volje?
Takó lepó je ravno polje !

Oblački beli plavajo,
Mušice se zigravajo,
Kobilica pred nami skače,
Boji lesene se zobače.

Možjé senó nakladajo,
Na vile ga nabadajo;
Voliča vprežena stojita
In sladko mrvico drobita.

Hladnó je, solnce niža se,
Večernim goram bliža se;
Voz proti domu se pomiče,
K molitvi zvon večerni kliče.

Mlatiči.

Hej, junaki, hej, mlatiči,
Kùp pšenični je visok;
Krèpko naj pojó cepiči:
Pika poka, pika pok!

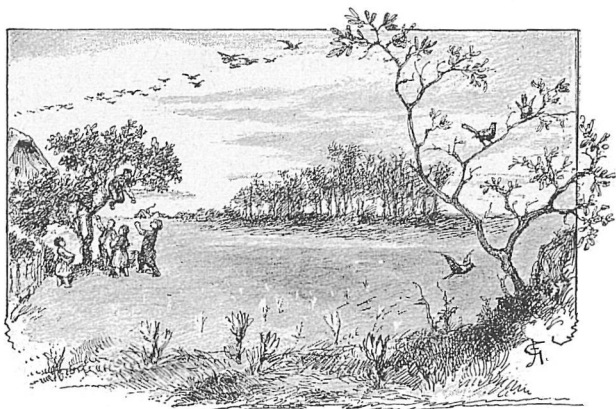
Kruhku belemu se smeje
Oče, mati in otròk;
Pritiskájmo še krepkeje:
Pika poka, pika pok!

Ko mlatič je pri obedi
Gologlav in goloròk,
Hitro mine, kar je v skledi:
Pika poka, pika pok!

On kozarca se ne brani,
Če je še takó globòk;
Letos pije kakor lani:
Pika poka, pika pok!

Jesen.

Jesen je tú, po vrtu v travi
Podlesek cvete nevesél;
Na jug leteli so žrjavi,
Hladán je čas se nam začél.

Slovó že lastovke so vzele,
V grmovju črni kos molčí;
Senice so prišle vesele
Od mrzle séverne straní.

Po njivah se živina pase,
Več žitne bilke ni nikjér;
Plevél zdaj po strnišču rase,
Pastirci kurijo zvečer.

Jesén rumena, dobra žena!
Otroci se je veselé;
Rudeča, bela in rumena
Na drevju jabelka zoré.

Pri ognju.

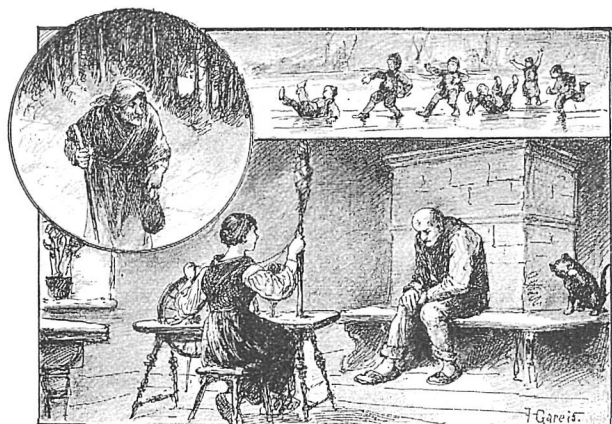
Pri ognju tú lepó sedimo,
Pa gledamo, kakó gorí;
Modrujemo in govorimo,
Kar nas pastirje veselí.

Mračí se, sova v smrečju vpije,
Slovó je vzel jesenski dan;
Večernica na nebu sije,
Če dalje bolj je gozd temán.

Čuj! Dima muka, opomina :
Domú bo skoro gnati čas ;
Pokoja si želí živina,
Večerja v loncu čaka nas.

Še predno gremo, naredimo
Črez ogenj sveti križ popred,
Da pridejo, ko ga pustimo,
Nebeški angeljci se grét.

Z i m a.

Príkášljala je starka zima,
Naguban, suh imá obraz;
Ko z brado kljukasto pokima,
Sneg z néba prileti in mraz.

Po vrtu se senica klati,
Premalo hrane dá ji gozd;
Zdaj ímaš, zajec ti uhati,
Svoj štiridesetdanski post.

Mož starček se pri peči greje
In kima truden, da zaspi;
Da bo dovolj za platno preje,
Kolóvrat urno suče hči.

Po gladkem ledu se otroci
Drvé, ne vejo, kaj je mraz;
Nagajajo si s kepo v roci —
Kakó vesel je zimski čas!

Ptičje gnezdo.

Nič nikar se, ptica, bati,
Ko na mladih tu čepiš;
Kakor dobra, pridna mati,
Zánje trudiš se, skrbiš.

Roka bila bi hudobna,
Ki bi vam storila kaj;
Tiho, tiho, ptica drobna,
Pred menoj ne trepetaj.

Sladko z grma in drevesa
Pojete nam, ptiči vi;
Vrt nam trebite mrčesa,
Da cvetè in sad rodí.

Mirni, brez skrbí bodíte,
Ti in mladi rod ves čas;
To samó mi dovolíte,
Da obiščem včasi vas.

Ptica v kletki.

Ptička v ptičnici vesela
Poje in sladkó drobní;
Kaj veselo bi ne pela,
Ker se dobro ji godí!

Kar je dobrega, uživa,
Kar želi, se dá ji vse;
Dvakrat v dan vodé dobiva,
Da se koplje in pijè.

Tú se ni ji treba bati
Sov in maček in nastav;
Ne stradáti, zmrzovati,
Tú ni križev in težav.

To pa tudi vé in čuti,
Lahko poje brez skrbí;
Zoblje, gladi si peruti,
Pije, poje: tiri lí!

M a č k u.

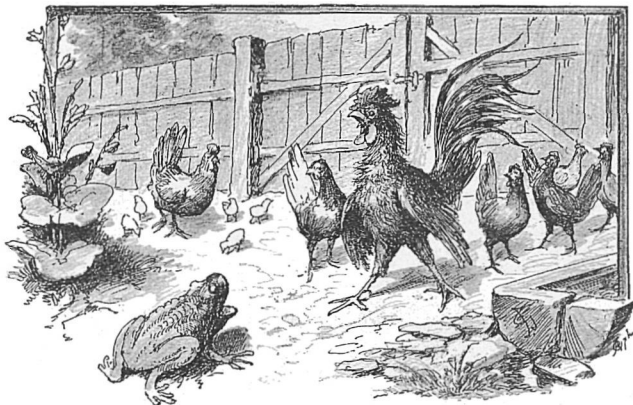
Kaj takó po vrtu laziš,
Maček, tiho kakor tat?
Mólči, ti na ptice paziš,
Rad zavil bi kateri vrat.

Kaj si ti zató pri hiši,
Da bi ptice nam moril?
Za podgane si in miši,
Da bi pridno jih lovil.

Mačke, vé ste vse hudobne,
Brez srcá in brez vestí;
Klati, jesti ptičke drobne,
To vas najbolj veselí.

Ali, maček, ni veselje,
Ko takó lepó pojó?
Krôti torej grešne želje,
Če ne, šiba pela bo!

Petélin junak.

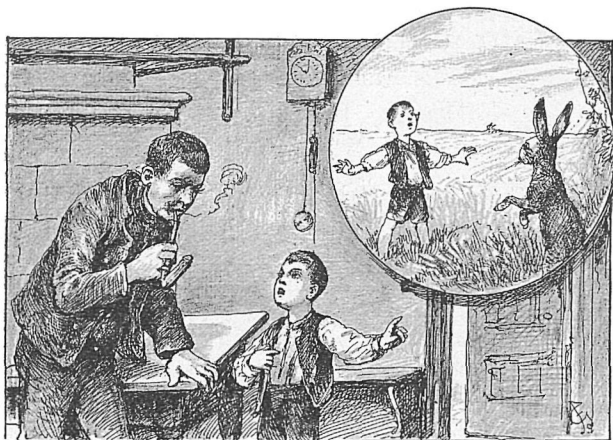
Petélin mlad po vrtu hodi,
Družino svojo moško vodi;
Kar ti zagleda zvér — ohó!
Strašansko zver, kokorokó!

Široko, grozno íma žrelo —
Še širje se je njemu zdelo,
Očí ji gledajo grdó —
Nazaj, nazaj, kokorokó!

Ne! S kljunom nádnjo, kavs! in zlekne
Pošast se vznak in ‚kvak‘ izblekne;
Nató junak: »Pošast leži;
Ne bojte se: kikiriki!«

Pristopi kura, stara baba,
Pogleda, reče: „To je žaba!“ —
Petélin jezen: »Kaj boš ti?
To je modrás, kikiriki!«

Obá junaka!

„Kakó si spéhan, bled in plah!
Kaj ti je, Tonče?“ — »Oče, strah!« —
„Kje pa si bil, otrok, govóri!“ —
»Tam, veste, v Hudem bregu gori.

Rudeče jagode sem bral,
Kar se prikaže mi žival;
Rujava zgoraj, spodi bela,
Pa kakor človek je sedela!«

„Ušesa dolga?“ — »Dà, takó!« —
„Oči debele!“ — »Pa kakó!
Jaz gledam, kar pokima z glávo,
Pa skoči.« — „Nád te?“ — »Ne, v goščávo.«

„Obá junaka; hajd, nazaj!“
»Jaz pravim, medved bil je, káj?“
„Dà, dolgouhi in rujavi,
Ki se mu tudi — zajec pravi!“

Siromak.

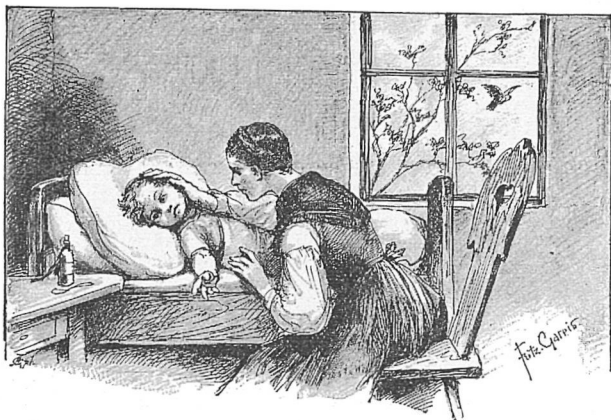
Kaj, deček, gledaš me debelo?
Star sem in ne posebno lep;
Zgubáno čelo, lice velo
Imam in že na pol sem slep.

Ljudjé imajo dom in njive,
Vrtove, travnike in les;
Ob potu moje so koprive,
Cvetlica tudi ktera vmes.

Po svetu sem se vedno vbijal,
Pod tujo streho trudeŋ spal;
Po zimi sem se v plašč zavijal,
Ki mi ga moŹ je vsmiljen dal.

Tu vidiš, deček, siromaka,
Ki je bridkosti mnogo vŹil;
Tam gori me plačilo čaka,
Tam bom se večno veselil!

Bolno dete.

Siho bodi, dete moje,
Potrpljenje še imej;
Skoro blede lice tvoje
Bo rudeče, kakor prej.

Skoro vele té ročice
Vence bodo spletale;
In te šibke zdaj nožice
Za metulji letale.

Skozi okno solnce greje,
Ptički se oglašajo;
Skačejo na vejo z veje,
Kje je Tonček? vprašajo.

Zdaj pa spet zaspančkaj malo,
Saj si truden in zaspan;
Spanje bo te pokrepčalo,
Da boš zdrav in mož močan.

Bolna mati.

Su klečim, nebeški Oče,
Mati mi bolní ležé;
Nič ni tebi nemogoče,
Daj, o daj, da ozdravé.

Ker trpljenje biti mora,
Rada zánje jaz trpim;
Moja bode naj pokora,
Bolečin se ne bojim.

Kratko spanje so imeli;
Hitro, da jim piti dam;
Moč zdravilu ti podeli,
Ti to moreš, Oče, sam.

Náte, pijte, ljuba mati;
Dobro bo vam délo tó;
Skoro boste mogli vstati,
V cerkev pojdete lahkó.

Bolni tovariš.

Kakó ti je, Andrejče? — Bolje?
Veliko bolje, to je prav;
Vstal skoro boš, na vrt, na polje
In v šolo šel krepák in zdrav.

Gospod učitelj so vprašali:
Kakó se Kotniku godi?
Hvalili so te in dejali,
Da si najboljših jeden ti.

Te jagode sem ti prinesel,
Ki sem to jutro jih nabral;
V torilce tó jih bom iztresel,
Kaj boljšega bi rad ti dal!

Še drugi pridejo za máno;
Vsa šola rada te imá; —
Zdaj grem, nalogo danes dano
Mudi se zdelati domá.

Sirota.

Kakó si srečen ti!
Blažena tekó ti leta,
Mater ímaš in očeta,
Jaz sem tujec med ljudmí.

Ni ga, da me rad imá,
K sebi kliče me otroka;
Kruh mi daje tuja roka,
Kakor se beraču dá.

Svet je velik, jaz sem sam!
Kje so mati, kje mi oče?
Sólze kličejo jih vroče,
V sanjah jih samó imám.

Oh, kaj vse bi storil rad!
Rad po nagih bi kolenih
Romal po stezàh peščenih,
Da bi videl jih enkrat!

T o l a ž b a.

Tího, tího, Tonček mali,
O, ne jokaj se takó ;
Mater so ti pokopali,
To je pač strašný hudó !

Kóse našel sem v goščavi,
Skoro bodejo godní ;
Pa nikomur nič ne pravi,
Vse imel boš, revček, ti.

Ta nožiček, ki so mati
Dali mi za god ga, veš?
Ná ga, tvoj je, le jokáti,
Ljubi Tonček, se ne smeš.

In pa té-le desetice,
Od očeta jih imám;
Košek jagod, kos potvice,
Kar imám, vse rad ti dám.

Tožba po materi.

Kakó je hiša strášno prazna,
Odkar v njej matere več ni!
Ta izba, prej takó prijazna,
Odljudna, tuja se mi zdi.

Odkar so nesli vas iz hiše
In položili v temni hram,
Solzé si vaša hčerka briše,
Le k vam želi si, mati, k vam!

Oj, kje ste, kje ste, mati zlata,
Takó se toži mi po vas!
O, ko bi se odprla vrata
In se prikazal vaš obraz!

Vratú bi vam se oklenila,
Pa v ljube gledala očí;
Od sebe vas bi ne pustila,
Tam hočem biti, kjer ste vi!

Moj psiček.

Kakó rad svojega psička imám,
Na svetu takega ne poznám;
Tovariš zvest mi je vedno na strani,
On kratkočasi me, čuva in brani.

Kakó prijazne oči imá,
Pa umen je, le govoriti ne zna;
Po koncu stoji in kruha prosi,
Zapira duri, košarico nosi.

Vse urno stori, kar mu velim,
Če kamen zaženem, teče za njim;
Ko mu jo držim, črez palico skoči,
Pod posteljo mojo čuje po noči.

Jaz njega, on mene rad imá,
Zató se v vsem po meni ravná;
Prav kakor jaz, on mačèk na sveti
In potepuhov ne more trpeti.

Surovež.

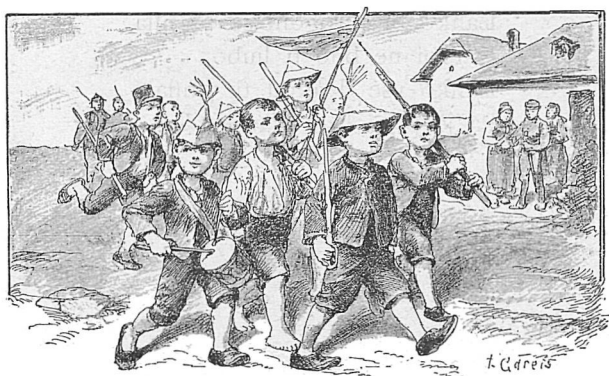
Kaj ti ravnaš takó surovo
Z živinčetom? To ni lepó!
Hudoben človek je gotovo,
Kdor more delati takó.

Kaj meniš ti, da bolečine
Žival ne čuti kakor ti?
Trpljenje tuje te ne gine,
Ne smili se ti, kdor trpi?

Lahkó bi z rogom se braníla,
Kar bi ne bilo ti ljubó;
Lahkó vse dvakrát ti vrníla,
Pa je predobro kravče tó.

Ti ne pomisliš, da ti mleka
In masla daje, te redí;
Žival osramoti človeka,
Sramúj se, nehvaležnik ti!

Mladi vojaki.

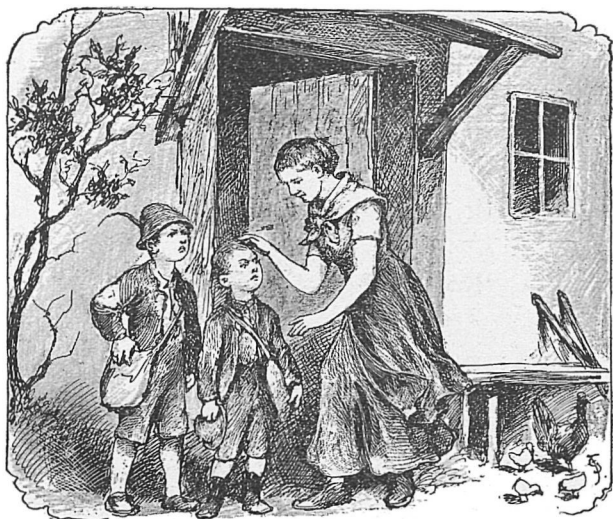
Mi smo vojaki, korenjaki,
Kakó nas gledajo ljudjé!
Pa pravijo: To so junaki,
Ki se nikogar ne bojé.

Velike delamo korake,
Pred nami boben ropotá;
Papirnaté so naše čake
In puške naše iz lesá.

Ko mi vihtimo bridke meče,
Ni smrti, ne krvavih ran;
Če teče kri, iz nosa teče,
Kakó je lep vojaški stan!

Ko bomo pa kedaj dorašli,
Železo bo, kar zdaj je les;
Ko bodo drugi krave pasli,
Vojaki bomo mi zarés!

Prvič v šolo.

Pojdi zdaj, pa priden bodi,
Da se boš naučil kaj;
Sveti duh te, sinek, vodi,
On razum ti pravi daj.

Možu treba bistre glave,
Da ga čislajo povsod;
On le ima kaj veljave,
Butec se potiska v kot.

Na odkazano ti mesto
Sedi, pa na klop roké;
Ne šepeči, pazi zvesto,
Kaj učitelj govore.

Kar oní velé ti, stori;
Vprašan, gledaj jim v obraz,
In pa moško odgovori! —
Zdaj pa pojdi; zadnji čas!

Na potu v šolo.

Kaj mudiš me, oj zeleni
In cvetoči travnik ti?
Lep si, ali v šolo meni,
Ljubi travnik, se mudí.

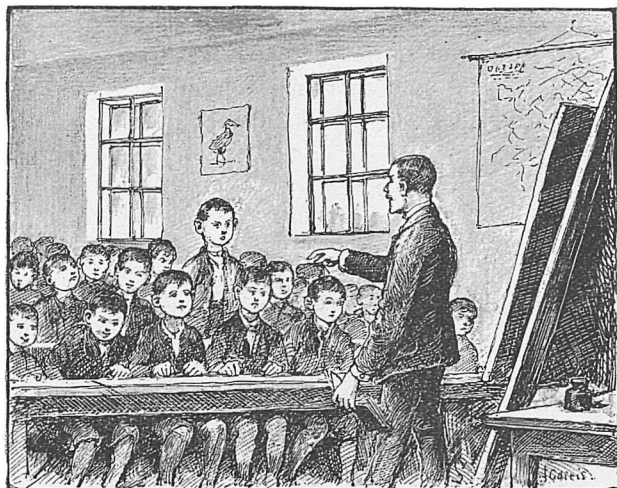
Urne ribice v potoki,
Rad bi vam tovariš bil;
Tekal, skakal bi po loki,
In metulje bi lovil.

Ptiček, ti utegneš peti,
Kar ti treba, znaš ti že;
V šolo moram jaz hitéti,
Kjer se bistrijo glavé.

Ali ko pa šola mine,
Kakor tí bom, ptiček, prost;
Hej črez jarke in krtine!
Travnik ves bo moj in gozd.

V š o l i.

„**S**i tam, šesti v drugi klopi!
Kóliko je šestkrat pet?
Majhen mož, na prste stopi!“
»Šestkrat pet je tridesét!«

„Vrane družijo se rade,
Pet na smreki jih čepí;
Puška počí, jedna pade,
Koliko jih še sedi?“

Kaj se tebi zdi? — »Nobena!«
„Kaj? To v glavo mi ne gre!“
»Jedna pade ustreljena,
Druge štiri odleté.«

„Glej ga, glej, glavica bistra!
Majhen deček, velik mož;
S časom boš še za ministra,
Ako vedno priden boš!“

II.

Griški gospod.

Prvo poglavje.

Gospod Korén se vrne v svoj rojstni kraj.

Lo vam je bilo lepo drevo, da ni takega daleč okoli! Lipa, visoka in košata, da je bilo veselje; pa deblo je imela, da bi ga ne bilo objelo četvero, ali pa tudi petero takih palčkov, kakor ste vi, ki me poslušate, ko bi se še tako napenjali in iztezali roke. Spodnje veje so ji bile debele, kakor si črez pas ti, ki tako bistro gledaš, pa tako zvesto poslušáš. Bog vé, koliko let je že stala tu! Najstarejši ljudje po okolici se niso mogli spomniti, da bi jo bili videli kdaj drugačno; in vendar je bila tudi ona nekdanj mlada in majhna. Morda je videla v svoji mladosti celó grozovitega Turka v deželi. Koliko je doživela v tem dolgem, dolgem času! Vojske in kuge so razsajale po deželi; lakota, draginja in žalostni časi. Viharji so bučali nad njo; zvijali so ji in stresali veje in mladiké, da so ječale in stokale, in da ji je pokalo osrčje. Ali vse je prebila in pretrpela. Kolikokrat je zelenela in cvetla, in pridne bučelice so rojile po njej in ji brenčé obirale dišeče medeno cvetje. Drobní ptički so skakali z veje

na vejo po njej in veselo peli; svoja gnezda so imeli v zatišju in zavetju njenih gostih vej. In nato je prišel zopet čas, žalosten čas, za pomladjo zima, ko je uboga lipa zapuščena in gola stala in zmrzovala ter tiho in potrpežljivo čakala nove vesele pomladi. Tako so se ji — Bog vé, kolikokrat! — vrstili žalostni in veseli časi. Otroci so se igrali, zdaj se smejali, zdaj jokali v njeni sencí. Minila so leta in leta, iz otrok so postali stari ljudje, ki so se zdaj, sedé s hrbtom naslonjeni na njeno deblo, pogovarjali in modrovali ter se pač tudi spominjali nedolžnih otročjih let in veselih iger pod njo. In tako je videla pod seboj rod za rodom stara, častita lipa. In tako bo menda še nekaj časa. Saj še stoji, toda daleč, daleč odtod nekje v naši slovenski domovini; in še bo stala, kakor je krepka in zdrava, leta in leta, če je ne zadene kaka posebna nesreča, ali pa neusmiljena človeška roka!

Posebno veliko izpremembo pa je doživela naša lipa blizu sebe, takorekoč pod seboj, v zadnjem času. Kjer stoji zdaj, glejte, lična, nova, nekako gosposka hišica, ki s svojimi tremi okni tako prijazno, tako veselo gleda z griča proti južni strani dol po prijetni dolinici, tu je bila videti pred kakima dvema letoma še stara, lesena, na pol podrta kočá. Neka jednako siromaška poslopja za navadne kmetske potrebe so stala tu, kjer vidimo zdaj prijazen vrtič z raznimi zelišči in pisanimi cvetlicami, čedno ograjen. Za hišo vzadi je prizidan majhen hlev za jedno kravico ali dve; marsikteri človek bi bil vesel takega prebivališča. Hišica sama je čedna in prijazna, kakor da bi vabila mimogredočega, naj pride prebivat, če tudi za malo časa, pod njeno mirno streho. In tudi okoli nje je zdaj vse tako čedno in snažno v petek in svetek, kakor ni pri vsaki hiši na véliko nedeljo.

Kdo se je prej menil za lipo? Ljudje so imeli dovolj drugih skrbij. Sedaj je bila pa tudi ona tako skrbno otrebljena in osnažena, da ni bilo videti suhe vejice na njej. Zato je pa še enkrat tako veselo zelenela in oblastno razprostirala svoje veje, kakor da bi hotela reči: Vse moje!

In kdo je vse to tako izpremenil?

Pred dvema letoma, ko je tu še stala ona stara, neprijazna kočna na Griču — tako se je dejalo temu kraju — pred dvema letoma torej je prišel v ta kraj nekega pomladnjega dne postaren gospod, ki ga ni tukaj poznala živa duša. Čuden mož! Ko je prišel, ustavil se je pred hišo ter začel ogledovati zdaj hišo, zdaj lipo. Nato se je oziral po prijazni dolinici pod gričem in po gorah, ki ločijo proti južni strani dolinico od drugega sveta. Ko je tako stal ter gledal in gledal, videti je bilo, kakor da mu je za nekaj časa temen oblak obsenčil obličje, ki je bilo prej tako jasno, kakor vedro nebo. Tako je stal nekaj časa zamišljen; potem se obrne ter gre počasi proti hiši, potegne ključ iz žepa ter ji odpre vrata, ki so zaškripala kakor nevoljna, da jih zopet kdo nadleguje in moti. Dolgo časa ni bila človeška noga prestopila tega praga. Zapuščeno in pozabljeno je stalo staro poslopje. Prosto so predli pajki svoje mreže po praznem prostoru; slednjič so se menda naveličali neuspešnega truda in dela; kjer ni žive duše, tam ni tudi muhe. Tudi miške so zapustile naposled neprijazni kraj, kjer ni bilo več najti ne drobtinice, ne zrna.

Ko je mož prišel čez nekaj časa zopet iz hiše, bil je žalosten, kakor da se mu je zgodilo Bog vé kaj! Ni čuda! Pod to raztrgano streho, v tej zdaj tako zapuščeni koči je nekdanj — kako dolgo je že! — tekla zibel njegova! In takega kraja človek ne

pozabi, tudi ne, ko mu je starost pobelila glavo. Črez ta prag, ki ga je zdaj zopet prestopil črez toliko in toliko let, stopali so mu ljubi oče s tistim resnim, častitljivim obličjem, ki se ni z lepa nasmejalo. In črez ta prag so stopali, oj kolikokrat! draga mati, ki so mu tako radi kaj priboljšali, kjer so mogli. Oba mu ležita zdaj dolgo časa že tam na tistem prostoru za cerkvijo, kjer je vse tako tiho in mirno, po dnevu, kakor po noči.

Črez ta prag je stopicala — kolikokrat po nepotrebnem! — mlajša sestra njegova. Tudi ona ne gleda več belega dne; sušica jo je položila pred očetom in materjo v mladih letih v črno zemljo, kjer leži zdaj v družini svojih starišev ter čaka vstajenja! Črez ta prag je stopal in skakal tudi on v onih srečnih otročjih letih, ko je še mislil, da je konec svetá tam, kjer se ono dolgo, dolgo gorovje dotika nebeškega stropa! To gorovje se mu ne zdi sedaj več tako visoko, in onkraj tega gorovja je videl toliko in toliko svetá! Oj, koliko je doživel in izkusil v teh letih! Ker je imel bistro glavico, dali so ga bili v mesto. Ko je tu končal latinske šole — bil je vedno prvi — ni mu dalo mirú, šel je na Dunaj, učít se za profesorja. Tu se mu je godilo precej trdo, posebno od začetka. Od doma mu niso mogli pošiljati, kolikor je potreboval; moral si je kruha služiti s poučevanjem po hišah. Zató ni mogel o počitnicah domú, kakor drugi srečnejši tovariši njegovi. In tako se je zgodilo, da ni več videl očeta in matere, odkar je bil zapustil dom. Oba sta mu umrla v kratkem času zaporedoma. Tako je bil zdaj sam! Očetova hiša, zdaj njegova, bila bi stala prazna in zapuščena, ko bi ne bil vánjo vzel nekega starega občinskega siromaka. Ko je črez nekaj časa tudi ta zatisnil trudne oči, ostala je hiša samotna, zaprta.

Njemu se ni godilo slabo. Dobil je službo v daljnem, tujem mestu. Vestno je opravljal svoje dolžnosti, in ljudje so ga spoštovali in radi imeli. Našel je pridno ženico, ki mu je lajšala življenje. To življenje ni bilo brez težav in bridkosti!

Ko mu je naposled umrla tudi zvesta družica, ni ga več veselila služba; kar mu je bilo morebiti še odmerjenih dnij, hotel jih je preživeti v miru in pokoju. Sam, tako sam! Saj vendar ni bil še tako star; šestdeset let, to ni še Metuzalemova starost — in vendar je moral videti, kako je šlo vse, kar je rad imel, pred njim s tega svetá. Čutil se je tako samega, tako zapuščenega na svetu! Toliko let je živel mirno in zadovoljno v tuji deželi, ne da bi bil pozabil svoje domovine! Ljubil jo je, kakor se spodobi vsakemu poštenemu človeku, in globoko je čutil v srcu vse, kar jo je zadelo veselega ali žalostnega, dasi je živel tako daleč od nje. Želel je vedno videti zopet enkrat ljube domače kraje; ali vsako leto o počitnicah mu je prišlo kaj vmes, da je moral svoje potovanje odložiti na prihodnje leto. Ali zdaj, ko je bil sam v tuji deželi, ko ga tudi služba ni vezala več, začelo se mu je tožiti po domovini tako močno, kakor nikdar poprej. Zdaj, ko se mu je že večerilo življenje, ko se mu je solnce bolj in bolj bližalo večnemu zatonu, zdaj ni mogel več čakati. Misliti si ni mogel, da bi svoje zadnje dni preživel daleč od domovine, da bi truplo njegovo tuji ljudje zagrebli v tujo zemljo. Saj pravijo, da celó ptič želi pred smrtjo še enkrat videti kraj, kjer je zagledal beli dan.

In tako je nekega dne, kakor smo videli, čez toliko in toliko let stal zopet pred hišo, ktera je pred šestdesetimi leti slišala prvi jok njegov; stal je pod starim, častitljivim drevesom, ki je gledalo nekdanj nedolžne otročje igre njegove. Kaj bi iskal

drugega kraja? Kjer je bil začel, tam je hotel tudi končati svoje življenje.

Ali hiša taka, kakoršna je zdaj stala pred njim, dasi vsega spoštovanja vredna, ni bila za rabo; tuđi popraviti se ni več dala; vsaka reč ima svoj čas. Še tisto jesen je stala druga, prijazna, na njenem mestu; večja soba z dvema oknoma in manjša z jednim: to je bilo njemu dovolj prostora. In pa še izbico je bil dal napraviti pod streho za postarno ženico, ki mu je stregla. Takoisto je bil dal potrebiti vse ono starikavo, sključeno in zanemarjeno sadno drevje, kar ga je stalo po vrtu pod hišo, ne sebi, ne človeku na veselje. Namesto njega je bil nasadil sama mlada, krepka drevesca plemenitega sadja, da jih je z veseljem gledal, kdor je imel kaj sodbe o takih rečeh. S časom je izpremenil tudi vse, kar je bilo njiv doli po griču noter do ravnega polja, v sadni vrt. Kaj bi se on na svoje stare dni ukvarjal in ubijal s kmetovanjem ter sključen hodil za plugom! Kaj takega ni bilo videti daleč okrog v tistem kraju. Samo gozdič nad hišo je ostal: brezje, bukovje, pa nekaj smrečja.

In prišla je zopet vesela pomlad v deželo. Z jasnega, mladega neba je tako prijazno sijalo solnce ter ogrevalo otrplo zemljo. Mlado drevje, jeseni vsajeno o pravem času, začelo je razvijati svoje popke, iz katerih je kakor radovedno pogledovalo mlado zelenje. S stare lipe se je zopet razlegal krepki in veseli glas ščinkovca, ki je pač nekaj časa debelo gledal ter se čudil vsem tem prenaredbam, ki so se zdele njemu prav nepotrebne; potem pa je zopet še krepkeje, kakor nalašč, zapel svojo staro in vendar vedno novo pomladansko pesen: ščink, ščink!

V tem veselem času se je nekega dne po slabem kolovozu, ki drži z Griča kake pol ure hodá v trg ob cesti, zibal in škripal, kakor nevoljen tako

slabega pota, voz visoko naložen, z dvema konjema. Poleg njih je šel mlad voznik, in za vozom je korakal novi gospodar. Gori na vozu pa je sedela oblastno kakor kaka kraljica Barba, ki je bila možu za krščenico in za gospodinjo. Hotela je sicer tudi ona peš iti, morda se je malo bala, da bi se voz ne zvrnil, ali voznik nikakor tega ni pripustil. Nekoga bi bil skoro pozabil, in to bi ne bilo prav; tudi on se je čutil, in pa še kako, da je »naš«. Za

gospodom je stopal velik kosmatinec, Čuvaj se mu je dejalo. Temu imenu je bil pa tudi zvest. Ko je tako korakal za gospodom, oziral se je vedno, zdaj na desno, zdaj na levo, in vmes je pridno povohával s svojim črnim nosom. Tujemu človeku bi jaz ne bil svetoval se dotakniti naloženega vozá, kaj pa še gospoda! Zanj bi se bil dal raztrgati na drobne kosce. To je pa tudi vedel gospodar, in zato sta si bila dobra prijatelja.

Glasno je zapokal mladi voznik, ko je krenil z vozom iz brezja in zagledal belo hišico pred seboj. Pred njo ustavi, in z voza se skobaca Barba, ki je tako modro sedela na njem. Skobaca, pravim, te besede bi žena ne bila slišala rada; ko je bila samo še za dober pedenj od tal, zavihti se ter skoči z obema nogama na zemljo, kakor kaka deklica, ki se je pripeljala iz mesta k materi domú.

Kake pol ure, in voz je stal prazen na mestu. Vse je bilo pospravljeno z njega. Ali nekaj več časa je bilo potreba, da je bila vsaka stvar, vsaj za silo, v hiši na svojem mestu. In vendar sta pridno delala in se trudila oba, gospodar in Barba; pes ju je pa gledal. Gotovo bi jima bil rad pomagal, samo da ni vedel, kakó. Precej pozno je bilo že, ko je bilo delo pri kraju, in ko je prišel novi gospodar iz hiše. Sédel je na novo klop pod staro lipo — vse je bilo tu novo, samo lipa je bila stara — ter si obrisal pot s čela. Nato se je obrnil ter zamišljen gledal v večerno stran, kjer je bilo solnce še za moža visoko nad goro, za katero je zahajalo v tistem času. Zdaj imamo priliko, da si moža ogledamo malo bolj natančno; to ga pač ne bo motilo v premišljevanju.

Gospod Korén — sosedje in okoličani so ga imenovali sploh griškega gospoda, in tako ga bomo zdaj pa zdaj imenovali tudi mi — gospod Korén je bil bolj majhne postave in precej drobnega, ali vendar ne slabega života. Obličje mu je bilo okroglo, gladko in lepo zdravo rudeče, kakor mladega človeka; ali gosti in precej dolgi lasje so mu bili že čisto beli. To je bilo nekako čudno videti, vendar ne neprijetno. Zgodi še včasi, da sneg prezgodaj zapade, že v jeseni. Čudno se ti zdi, ko vstaneš zjutraj, pa vidiš goro skoro do srede belo, spodi je pa še lepo zelena. Čudno, pravim, in vendar nekako

dobro dé ta pogled tvojemu očesu. Tako nekako se je zdelo človeku, ko je videl to mlado lice in čelo, na vrhu pa te bele lase. Ali najbolj čudne pa so bile njegove oči, in kako so gledale te oči! Sama prijaznost, dà, neka posebna dobrota je sijala iz njih naravnost v srce človeku. Kdor jih je videl, mislil si je lahko: Divjo zver bi ukrotile te oči. Gotovo pa je to, da je temu možu dobra, blaga duša gledala iz očesa, kakor gleda mati skoz okno otroka, ki se igra pred hišo; duša, ki ne more nič slabega želeti nikomur, pač pa vsakemu vse, kar je dobrega na svetu. Vendar je bilo včasi videti, kakor da bi neka temna senca šinila črez to jasno, prijazno obličje; zdaj pa zdaj so se mu bliskoma skrčile ustne, kakor da ga je kaj zbadlo in zbolelo. Kdor ga je opazoval bolj natanko, moral si je reči, da ta mož, ki ima vsega dovolj, česar potrebuje, ni popolnoma srečen. Vendar tožil ni nikoli nikomur in vzdihoval; natihoma je prenašal, kar ga je težilo. In morebiti prav zato, ker sam ni bil srečen, bilo je največje veselje njegovo, tolažiti, pomagati, osrečevati, kjer je mogel.

Drugo poglavje.

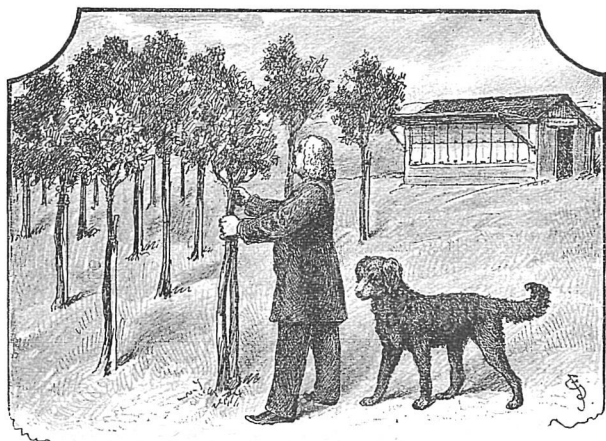
Gospod Korén ogleduje svoj sadni vrt.

Minilo je leto dnij. Gospod Korén se je bil že lepo udomačil na Griču in se privadil kraju in ljudem. Posebno ob nedeljah in praznikih, po božji službi, zahajal je rad med svoje rojake in se pogovarjal po domače z njimi. V kratkem se je bil sosedom priljubil, in vse ga je čislalo daleč na okrog. Kaj pa je delal ves čas, ko mu vendar ni bilo

treba, ubijati se za vsakdanji kruh, kakor so se ubijali od zore do mraka sosedje njegovi! Lenobe ni pasel, kakor bi mislil kdo, ki meni, da se dela samo za ljubi kruhek. Ne samo, da se ni dolgočasil, dela je imel čez glavo! Vsak človek, ki ni pravi teleban, ima kaj posebnega, kar ga veseli. Tu pa nimam v mislih kake posebne jedi, kakor tisti, ki je dejal, da pozna tri sladke besede: cukrer, med, pa tržaške fige. Posebno pa gosposki ljudje imajo čudne muhe. Ta se rad vozari in bliskoma drči v lahkem vozičku po gladki cesti, da komaj griva dohaja konjiča; ta se ves božji dan klati in potika po gozdu, po grmovju, s puško na rami in nič ne mara, če se vrača pozno zvečer truden, s praznim trebuhom, včasih tudi s prazno torbo domú. Drug čudak stoji ali pa čepi uro za uro ob potoku z dolgo, šibko palico v roki; pa se ne gane, kakor ko bi krta čakal. On pa ne čaka krta, on čaka, da bi kaka ribica priplavala, hlastnila po črviču, ki ga ima nataknenega na ostrem trnku, ter mu bila potem za večerjo. Tako ima skoro vsak kako posebno opravilo, ki ga veseli, a drugemu se zdi morebiti smešno.

Naš gospod je imel, ko je bil še na Dunaju, največje veselje s sadjarstvom. Imel je tudi pri svojem stanovanju košček vrta, da bi ga bil skoro lahko pogrnil z dobro rjuho; ali to vendar ni zadostovalo; tolažil se je: ko zapustim službo, potem bom pa vrtnar, samo vrtnar z dušo in telesom. Ali vrtnariti je hotel blagi mož ne samo sebi na veselje in kratek čas. Vodila ga je še neka druga, blaga misel. Nekoliko je videl sam, nekoliko pa je slišal in čital, koliko dobička imajo nekatere dežele od sadjarstva, posebno pa take, ki niso prav stvarjene za žito ali vino; kako obilo povračuje hvaležno sadno drevo tisto malo dobrote, kar je ima od človeka!

V svoji ljubi slovenski domovini torej, v svojem rojstnem kraju se je hotel naseliti ter tam učiti svoje ljube rojake, kako si naj pomagajo s sadjarstvom v svojem siromaštvu. Ali ne z besedo učiti; beseda je le prerada bob v steno; kazati je hotel, s svojim vzgledom kazati ljudem, koliko daje koristi človeku sadjarstvo, če se ga poprime, kakor gre. Ko človek vidi na svoje oči, da je kaj dobro, morda vendar

ne bo tako nespameten in trmast, da bi dejal: Ne, pa ne! Ko bi bila prilika še kako drugače koristiti ali pomagati svojim rojakom, pa še boljše!

Zato je bil nasadil večji del svojega zemljišča, kakor smo že slišali, z zgolj plemenitim sadnim drevjičem; plemenitim, pravim, ki ima lepo, debelo in slastno sadje, ne kake lesnike ali drobnice, kisle in trpke, da človek dolge ali skominaste zobe dobiva, ko jih vidi. Mlada drevesca je bil dobil iz raznih

krajev, kjer je vedel, da se dobiva to pa to najboljše. Za lepo drevesce se mu ni smililo denarja; že zato ne, ker je vedel, da se že izplača v treh, štirih letih, če ni kake posebne nesreče. To mu je dajalo dela dovolj, toliko, da ga ni zmožel sam; za težja dela je imel svojega pomagača, ki ga je dobro plačeval, kakor ni bila navada v tistem kraju. Imel je pa tudi srečo s svojimi drevesci; veselje so mu delala, kakor hvaležni otroci svojemu očetu. Ko si drevo vsadil v jeseni, prvo pomlad potem pač nima še mnogo zelenja, košato ni, da bi se hladil v njegovi senci; še manj pa ima cvetja ali celó sadú. Vrtnar je vesel, da se je prijelo in ukoreninilo. Ali sedaj, ko je že druga pomlad sijala mlademu nasadu, bilo je v začetku majnika meseca že vse polno zelenja in cvetja. Dosti lepega vidi na zemlji človeško okó, lepa so dela božje roke; ali poglej, prav dobro poglej, rekel bi, z dušo poglej, ne samo z očesom, mlado cvetoče drevo, črešnjo, jablano ali breskev, ko brenčé in šumé bučelice in čmrlji po cvetju; ali si more želeti lepšega tvoje oko? In pa ta duh! Gospoda po mestih ima rada razne in drage umetne dišave, ali tako prijetna ni nobena in tako zdrava, kakor ona, ki jo diha cvetje sadnega drevesa.

In pa káko veselje! To leto je bilo že tudi nekoliko pridelka. O lepem binkoštnem času, ko se raduje po svoje vsaka živa stvar, razveselilo je to mlado črešnjevo drevesce pridnega vrtnarja s prgiščem rudedčih, drugo celó s košarico črnih črešenj. Mož jih je pokusil in bil zadovoljen, ko je videl, da so dobre. Potem mu je dozorelo, vsako ob svojem času, zaporedoma nekaj breskev, sliv, hrušek in jabelk in naposled tudi nekoliko orehov. Prihodnje leto, če Bog dá, bo vsega več. In tako mu je teklo življenje v miru in zadovoljnosti dan za dnevom.

Pa še nekaj si je bil omislil in napravil naš gospod; čudil bi se, ako bi ne bili že uganili, kaj menim. Saj poznate drobno živalico, ki

Bere med, kjer je mogoče,
Deva v male sode ga;
Če ga kdo ji vzeti hoče,
S sulico zabode ga.

Naša slovenska dežela je, kar se tiče bučelarstva, morebiti prva na svetu. Naše bučele in naš med so povsod na dobrem glasu. Pa bi si gospod Korén, ki je bil Slovenec pa tak vrtnar, ne bil napravil ulnjaka! Cvetočega drevesa si človek še prav misliti ne more brez bučel, ki se trudijo ves dan od cveta do cveta ter srkajo sladko pašo, ki vam gre vsem tako v slast, meni tudi! In tako je imel ves božji dan dela dovolj, zdaj pri bučelah, zdaj na vrtu. Tu je okopaval in prilival, obrezaval in trebil, snažil, cepil in gnojil, vsako delo ob svojem času. Posebna skrb pa mu je bila, privabiti na svoj vrt kar največ tistih pridnih, drobnih pomagačev, ki drevje trebijo in snažijo onega malopridnega mrčesa, ki prizadeva toliko preglavice skrbnemu vrtnarju. Pridno delajo ti pomagači, in kar tudi ni kar si bodi, še plačevati jih ni treba. Pri delu pa še tako lepo pojó, da jih je veselje poslušati. Napravljal jim je prilične prostore za gnezda, trosil jim živeža ob času potrebe, postavljal jim posode z vodo, da so mogli piti, kedar se jim je ljubilo, in tudi kopati se; saj veste, kako rade se kopljejo ptice, posebno ptice pevke. Sploh jim je storil vse, kar je vedel, da imajo ptiči radi.

Žival je kakor otrok; hitro čuti in spozna, kdo jo ima rad; njemu se bliža brez strahú, njega se lahko privadi. Tako je bilo s časom vse živo po gospod Korénovem vrtu ščinkovcev, taščic, penic, kosov in zlasti senic, ki so posebno pridne na vrtu;

kakor plevice njivo plevela, trebijo drevje mnogovrstne škodljive zalege, v lubju skrite. Gospodarja se ni nič bala ta vesela družba; med črnimi kosi po tleh je stopal, kakor gospodinja med kokošimi na dvorišču.

O slabem vremenu in o zimskem času tudi ni postajal; vedno je bilo kaj dela v hiši, ali pa v hlevu; dve kravici potrebujeta tudi nekoliko truda in skrbi. Ko ni bilo posebnega opravka, vzel je kako knjigo v roko. Lepa, poučna knjiga je človeku najboljša tovaršica. Takih tovaršic je bil gospod Korén prinesel lepo število s seboj; samo časa je imel premalo za njih družino. Po letu, o lepem vremenu so pozabljene in zaprašene ležale po policah. Tembolj si jih je mož privoščil o dolgih zimskih večerih. Tedaj je sedel v gorki veliki sobi pri luči za mizo; Barba je pa pri peči, na klopi sedé, pridno sukala kolovrat. Taki večeri so mu bili posebno prijetni; tudi zima ima svoje prijetnosti, le da so drugačne. Ropotanje kolovratovo ga ni motilo, še prijetno mu je bilo, ker ga je spominjalo srečnih otročjih let. Samo da mu je tedaj ljuba mati sedela za kolovratom in ga urno vrtela!

Skoro bi bil pozabil še jednega prebivalca te mirne hiše; in to bi ne bilo prav. Menda se še spominjate velikega kosmatina, ki je spremljal gospoda Koréna na potu v svoj novi dom. Čuvaju se je s konca malo čudno zdelo novo prebivališče. Ni mu šlo prav v glavo, zakaj so zapustili staro, ki je bilo tako prijetno in domače. Ker je bil že malo prileten, ni se mogel tako hitro privaditi novemu domu, kakor kak mlad psiček, ki je vesel, da ima le kaj jesti, in da more skakati, noretj in se valjati, koder se mu ljubi. Jestu je imel kaj Čuvaj, za to je že skrbela Barba; in prostora je bilo tudi dovolj

v hiši, pred hišo in po vrtu; ali vse mu je bilo novo in zato nekako neprijetno. Vendar je skrbno opravljal svojo službo; bil je zvest čuvaj hiši in vrtu in sploh vsemu, kar je imel njegov gospod. Ko je on zalajal, razlegalo se je po vsej dolini, in nihče si ni upal blizu s slabimi nameni v glavi. Še zarezati mu ni bilo treba, da bi pokazal svoje zobe, krepke in ostre, da se ni bilo norčevati z njim.

Tretje poglavje.

Gospod Korén pa Martin Kožuh s peničnim gnezdrom.

Vse je šlo gospodu Korenu po volji na Griču, na svojem domu. Ali manj ga je veselilo, kar je videl v svoji soseščini, po malih vasicah, ki so bile raztresene okrog po raznih gričih; nekoliko jih je bilo tudi po dolini. Siromaški ljudje; malo zemlje je imela vsaka domačija, in še ta ni bila Bog vé kako rodovitna. Pridni so bili ljudje, delali so, kakor črna živina; ali vendar je bila žitnica malokdaj polna. Videl je tudi, da ljudje niso ravnali povsod po pameti; dobro voljo so imeli, ali bilo ni pravega razuma. Otrók niso pošiljali tako pridno v šolo, kakor bi bilo dobro in koristno njim samim. Dandanes so časi taki, da mora človek kaj znati, če hoče izhajati; še tako mu gre večkrat trdo. Zato so bili pa tudi otroci večkrat zanemarjeni, dà, nekteri, rekel bi, zdivjani. Mož je videl pri njih marsikako razvado, napako in surovost, in to ga je bolelo. Te žalostne prikazni so izvirale največ iz siromaštva; siromak bi

včasi rad, pa ne more, kakor bi hotel. Premožen človek je v tem dosti na boljšem; on lahko preskrbi svojim otrokom vsega, kar jim koristi na duši in na telesu. Zato ne smemo tako ostro soditi siromaka; potrpljenje in usmiljenje moramo imeti z njim.

Gospod Koren je imel toliko, da je mogel živeti brez truda in skrbi; ali bogat ni bil, da bi bil imel tudi za druge. Vendar je rad pomagal, kjer je mogel, in kolikor je mogel. Ali tudi z dobrim svetom se včasi opravi kaj, s prijazno besedo; posebno pri otrocih, če niso že celó izprijeni in hudobni. To pa je znal mož, kakor malokdo. Če je otroka le pogledal s tistimi svojimi prijaznimi, dobrimi očmi, pa je bil že na pol njegov. Saj otroci so, hvala Bogu, le redkokdaj zarés hudobnega srca. Srce je navadno dobro, mehko; samo nekakov led se naredi včasi po vrhu; ko se ta led staja, ali pa počí, pa ti privrè zdajci bister studenček iz tal, kakor takrat, ko je Mojzes s svojo palico udaril po sivi skali v puščavi, ko je od žeje umiralo ljudstvo. Jednake čudeže dela, rekel bi, tudi prijazna, očetovska beseda, posebno če se govori s tistim mehkim, ako je treba, pa tudi ostrim, svarečim glasom, kakor ga je imel posebno gospod Koren.

Ko je bil še otrok, imel je naš prijatelj posebno veselje z nedolžnimi ptički. Še zdaj je dobro pomnil mesto, kjer je bil našel, morebiti kaka tri, štiri leta star, svoje prvo ptičje gnezdo. Bile so penice, takrat jim še imena ni vedel. In penice so mu bile, pač prav zavoljo tega, pozneje vedno najljubše ptice. In glejte, prav na tistem mestu — grmovje seveda je bilo drugo, grm ne doživi tolike starosti kakor drevo — našel je sedaj zopet penično gnezdo. In kako ga je bil vesel! Skoro tako, kakor tedaj, ko je bil še otrok. Kak od sile premoder mož bi se mu bil

menda posmehoval, češ, kaj takega se spodobi pač bosopetemu kmetskemu dečku, ne pa beloglavemu gospodu. Mi, ki nismo tako modri, bomo mu privoščili to čisto, nedolžno veselje, ki je tako po ceni, pa nikogar ne boli, nikomur ne škodi. Vsako jutro je šel gledat gnezdo, ali se mu ni kaj zgodilo po noči, in vselej je bil vesel, ko je našel vse na svojem mestu. S konca je skrbno pazil, da bi ne splašil starke v gnezdu; ali s časom se mu je tako privadila, da je mirno čepela v gnezdu, če se ji je še tako približal, ter ga gledala brez strahú s tistimi svojimi bistrimi in prijaznimi očesci. Mislila si je umna ptica: Tega se mi ni bati, on ne kaže, da bi mogel komu storiti kaj hudega. Prej seveda, ko ga ni še tako poznala, bila je plašna. Ko ga je zaslišala prvič, smuknila je iz gnezda, pa izginila v grmovju. Mož si ni mogel kaj, da bi ne bil pogledal v gnezdo; bilo je v njem petero drobnih jajčic. Neko jutro ni bilo starke v gnezdu; ko pogleda vanje, bilo je namesto jajčic petero drobnih, golih in slepih živalic. Nič posebno lepega! Ali vsako jutro so bili mladiči večji in tudi lepši, perje jim je rastlo, in čim dalje bolj so bili podobni starim.

Nekega dne, ko jih je šel zopet gledat — bili so že do malega godni — in se je bil približal tistemu mestu, priplazi se mu naproti iz gošče potuhnjeno, kakor lisjak, ki je bil šel v vas h kokošim, deček, bos, rujavih las, pegast po obrazu. V rokah je držal klobuk pred seboj. V klobuku pa je bilo nekaj, ker ga je držal tako skrbno; gospod Koren je precej vedel, kaj. Dober mož je bil gospod Koren, ali v tem hipu ga je zgrabila jeza. Ko je rujavček zagledal gospoda, hotel je pobegniti plašen, pa odnesti tisto, kar je imel v klobuku. Ali mož ga zgrabi za ramo ter ga vpraša ostro:

»Kaj imaš v klobuku?«

„Jagode!“ odreže se deček osorno in nekako trmasto.

»Jagode? Zakaj ne govoriš resnice?«

„Če so pa rés jagode!“

Ali niso bile jagode. Ko so letele sem ter tja te besede, kakor ko bi se dva kepala, vrnila se je bila starka s črvičem v kljunu. Milo je začela tožiti, ko je videla, da je gnezdo prazno. Kaj bi ne tožila mati, ko so ji pograbili ljube otročiče! Črez nekaj časa prileti še on, in ko je videl, kaj se je zgodilo, pomagal ji je tožiti in žalovati, da je bilo groza. In glej, v klobuku dečkovem se je začelo gibati in čivkati. Mladiči so se oglašali očetu in materi, češ: Tukaj le smo, pa ne moremo včn. Ko sta to slišala, začneta se stara srdito zaganjati v tatinskega paglavca s klobukom v rokah. Ta je pa stal, in ganil se ni v svoji trdovratnosti; pa sram ga je bilo, da je tako na dan prišlo njegovo hudodelstvo. V tla je vpiral oči, upal si ni pogledati jeznemu možu v obraz. Kar mu reče ta z nekako čudno izpremenjenim, mehkim glasom:

»Slišiš, kako žalostno vpijeta stara po svojih mladičih, po svojih otročičih, ki sta jih vzredila s tolikim trudom! Jeli, trdo srce bi moral imeti človek, da bi se mu ne smilila uboga ptiča.«

Nato je deček skoro nehoté malo prikimal, ali rekel ni nič.

»Kaj pa zdaj?« vpraša gospod.

Mladi hudodelnik odprè klobuk, vzame iz njega gnezdo z mladiči ter ga nese zopet nazaj na prejšnje mesto. Nato je počasi odhajal, pobit in vendar z olajšanim srcem. Hipoma sta umolknila on in ona, ko sta videla svoje mladiče zopet na svojem mestu. In to je dobro delo dečku, kakor da mu je greh

odpuščen. Skoro strah ga je bilo, ker je imel slabo vest, ko sta tako srdito kričala nadenj: Ti tat, ti tat, ti tat tatinski ti! Ta glas mu je še pozneje dolgo časa zvenel po ušesih.

Gospod je šel z njim. Ko sta bila iz goščave, položi mu rahlo roko na ramo ter reče:

»Saj sem vedel, da nisi hudoben človek; samo brez premisleka si ravnal. Jeli, da ne boš nikoli več kaj takega storil?«

„Nikoli več!“ obljubi mu deček skesan ter mu pogleda za malo časa v obličje; potem pa zopet povese oči, kakor človek, ki ga je sram.

Gospod Koren, ki je imel v svojem življenju dovolj prilike spoznavati ljudi, posebno pa mlade ljudi, bil je prepričan, da se sme zanašati na to besedo — tako iz srca mu je prišla — bolj kakor včasih na prisego odrastlega človeka. Prijazno ga vpraša:

»Kako ti je pa imé, in odkod si?«

„Martin Kožuh iz Pógleda.“

»Ali hodiš v šolo?«

„Letos zadnje leto, kali.“

»Ali poznaš mene?«

„Kaj bi vas ne poznal? Gospod Koren ste z Griča.“

»Veš kaj? Danes je sreda, pridi v soboto na večer k nam na Grič, da se malo kaj pogovoriva. Jaz imam rad otroke, če so tudi malo bolj iz trdega, grčevega lesa, da le srce ni hudobno. V soboto torej, ko imava obá več časa. Z Bogom!«

Martin Kožuh iz Pógleda, vasice kakih 20 minut od Griča, šel je s praznimi rokami domú; vendar je bil bolj vesel, kakor ko bi bil imel klobuk poln mladih ptičev, da bi si jih spekel za večerjo. Zdelo se mu je, kakor da se mu je sanjalo vse, kar je doživel to popoldne. Pa po glavi mu je šlo: kaj in kako bo v soboto?

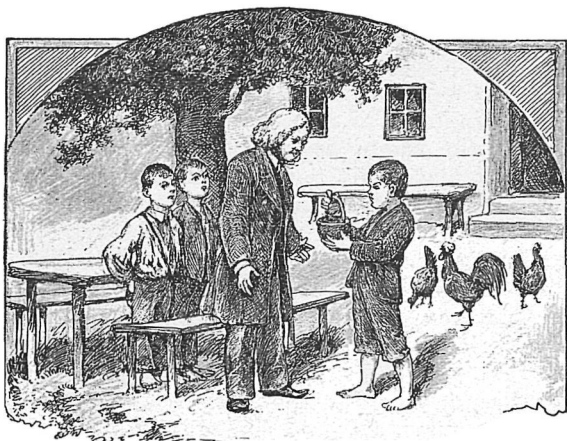
Četrto poglavje.

Martin Kožuh prinese jagod gospodu Korénu.

Ne da bi se bil Martin Kožuh bal griškega gospoda; zakaj neki? Gospod je bil dober mož, toliko je že vedel; in tisto, kar sta imela nekdanj med seboj, tisto je bilo že poravnano, kali. Malo pridige, to nič ne dé; pa kaj tisto? Pridige je bil že vajen ne samo v cerkvi s prižnice, ampak tudi v šoli od učitelja ter od matere in očeta domá. Vajen je bil ostre besede, kakor berač mraza, in vajen je

bil tudi še kaj hujšega. Kajti, kar je, to je, kaj bi tajil? Martinek je bil včasih malo poreden deček. Nikoli se ni zgodilo v tistem kraju, da bi bil kdo rekel svojemu sinu: Tak bodi, kakoršen je Martin Kožuh iz Póglada; pač pa narobe. Najrajši se je klatil po gozdu ter zalezoval ptiče. Če se je kje pripetila kaka porednost, niso ljudje dolgo ugibali, kdo je hudodelnik. Vselej se je slišalo: Gotovo pa

zopet Kožuhov Martinek, pa noben drug, ta nepridiprav, ta — —. In reči moram, da navadno niso bili na napačnem sledu, če so ga tudi včasih dolžili po nedolžnem. Posebno pa je znal kamenje lučati. Zadel je, kamor je pomeril. Kamenček v roko, kakor oreh debel — pomeri, zažene, in zdajci odleti, kakor bi ga odstrelil; ubogi hojici vršiček, tako da stoji zdaj brez glave, in težko, da bi bilo še kdaj kaj iz nje. Ptiča skoro videti ni mogel, da bi ne bil

zagnal kamena za njim; nekaj jih je nosil vedno v žepu s seboj. Ptiči so ga pa tudi že poznali; posebno vrabci, ti premeteni paglavci so se ga ogibali, kakor živega ognja, tako da že nekaj časa ni mogel nobenemu blizu. Neprijeten deček je bil Martin gotovo, vendar hudoben prav za prav ni bil in malopriden. Vse to je počenjal iz neke surovosti, neotesanosti, ne iz hudobnosti. Dà, surov je bil, neotesan; dober les, samo prave roke mu je bilo treba, da bi ga obdelala. Največjo preglavico je imela z njim mati, ker je tako rad igral s svojimi tovariši na potu v šolo in iz šole, in kedar je sploh utegnil. Pa ne, da bi bil igral zastonj, kake nedolžne otročje igre; za krajcarje je šlo, in če ni bilo krajcarjev, kar se je večkrat primerilo, za gumbe. Kolikokrat je prišel domú, pa je držal hlače z roko, da mu niso zdrsnile na tla. Tedaj seveda je šiba pela; ali šiba v materini roki ne boli Bog vé kako. Toda dovolj smo mu naložili vsega hudega na rame; zdaj tudi kaj dobrega! Bal se torej ni tistega sobotnega večera; ali malo čudno mu je bilo vendar, ker ni bil vajen, sukati se v gosposki družčini. Pa še nekaj mu je šlo po glavi. Rad bi bil s čim postregel dobremu gospodu, ki je tako prijazno govoril z njim, kakor doslej še nihče drug. Ali s čim? Kar mu šine misel v glavo, dobra misel, da te tréni! Ti mestni ljudje so vajeni vsega dobrega; ali morda pa vendar mož ni še nikoli zobal tako dobrih jagod, tako rudečih in tako dišečih, kakor rastó tam med tistim grmovjem v dobravi za Pógledom. Gospoda ima včasi prav tisto rada, kar kmetu ni posebno v čislu. Tisto soboto popoldne je torej šel ter nabral najlepših, kar jih je bilo najti. Nato je naredil lep kozulček iz belega brezovega luba — mislimo, da je ta lub vzal od posekanega drevesa, ki ga ne boli nič več, a živemu bi ne bilo

dobro délo tako odiranje. Napravil mu je tudi iz šibice locanjček, kakor ga imajo košarice. In to čedno posodico je napolnil z jagodami do vrha. Rudeče jagode, v takem belem kozuljčku, to je kaj tako lepega, da bi celó veselilo samega cesarskega otroka, ali pa še samega cesarja.

Debelo je gledal naš Kožuh, ko pride s svojim kozuljčkom na večer na Grič, pa zagleda pod košato lipo na klopi gospoda Korena v pogovoru z Jurijem Záplato z Golega in pa z Antonom Lisjakom iz Podgorice. Kako sta prišla pa tá paglavca na Grič h gospodu Korenu? To je bilo pa takó-le:

Peto poglavje.

Gospod Korén pa dva paglavca z mačico.

Še tisti dan, ko se je bil seznanil z Martinom Kožuhom iz Póglada, izprehajal se je griški gospod na večer po polju pod gričem. Po sredi tega polja je tekel od vzhoda proti zahodu precej velik potok. Precej velik, pravim, saj je gnal dva mlina na tisti ravnini; gornji in dolnji so jima dejali. Ob potoku so rastle vrbe, beke, jelše in drugo tako drevje in grmovje, ki ima rado vodo. Pa rib je bilo v tem potoku, da je kar gomazelo. Res, da niso bile kake posebne plemenite ribe, kakoršne jedó bogati ljudje po mestih za poboljšek, ali tudi beljuge so dobre, samo ko bi ne imele toliko tistih sitnih koščic. Ko ješ tako beljugo, moraš se vedno bati, da ti ne obtiči kaj v grlu, ali pa v želodcu. Take ribe je lovil on sam nekđaj v otročjih letih, pa tudi še pozneje,

ko je hodil v mestu v latinske šole, o šolskih praznikih in počitnicah, ko je bil domá; mati so mu jih pa cvrli, in kako so jih znali! Tako mu ni nikdar več dišala nobena jed potem. Kako živo se je spominjal tistih zlatih časov! Na trnek jih je lovil; ali nanj je bilo treba nasaditi za vado kobilico ali črviča; tako neumna ni še beljuga ne, da bi šla na gol trnek, samo da bi se ji zapičil v grlu. Če človek prav pomisli, taka ribja lov ni nič kaj posebno lepega, to se je zdelo tudi gospodu Korenu zdaj; prej je mislil drugače, ali prav za prav, mislil ni nič. Ko se taki ubogi ribici trnek zasadi globoko v grlo, da ga ni moči z lepa izdreti — toda ne govorimo dalje! Ali kaj se hoče? Tudi dober človek mora biti včasih malo trd, ko ni drugače. Pa ne samo ribe so se sukale po tem potoku; ob robu v votlinah je tičalo mnogo tistih samotarskih ščipačev, ki navadno ritenski gredó, posebno kedar se jim mudi. Še dobro se je spominjal, kako ga je nekdanj izpreletelo po vsem životu, ko je rake lovil, pa je segel v luknjo in je namesto raka z roko zagrabil polzko žabo. Pa še nekaj: kopal se je nekdanj v tej vodi, in na nekem mestu, kjer je bila voda bolj široka in globoka, učil se je celó plavati. Po pasje seveda, kakor se je tedaj sploh plavalo po kmetih, kar pa ni posebno imenitno.

V take spomine zamišljen — bili so vendar lepi časi, kaj bi tisto! — hodil je gospod Koren ob potoku, kar zasliši, ne daleč od sebe, izza grmovja glasno kričanje in krohotanje. Mož ni bil radoveden, ali tu si je mislil: To ne bo nič dobrega; treba bo iti pogledat. Ko pride do tistega mesta, kaj zagleda? Dva paglavca sta metala kamenje v vodo po mladi mačici, ki je sredi potoka delala in se trudila na vso moč, da ne bi utonila; tudi žival se brani smrti, dokler se more. In pa milo je mijavkala, kakor da

bi ju prosila, naj imata usmiljenje z njo. Ali paglavca nista imela usmiljenja. Ko jo je zadel kamen, da se je potopila za nekaj časa, to je bilo vriskanje — pravo junaštvo!

»Kaj je to?« zadere se mož nad nju. »Ali vaju ni sram? Kaj vama je storila uboga žival?«

V tem hipu je bil blagi mož res razkačen; obraz mu je bil rudeč od jeze, in glas mu je grmel, da je

dečkoma kar zvenelo po ušesih. Stala sta kakor okamenela, in ta čas je porabila mačica, da se je izkobacala iz vode na breg. Tu se je otresla dvakrat, trikrat — mačka sploh ne mara mokrote — potem pa pobegnila in tekla, kolikor so ji dale oslabele moči, proti doljnemu mlinu, kjer je bila doma. Zahvalila se pač ni blagemu gospodu, ki jo je tako rešil gotove smrti — časa ni prav imela — vendar upajmo, da ga je ohranila v hvaležnem spominu.

Jeden izmed dečkov se je takoj zavedel od svojega strahu; natihoma je hotel izginiti iz tega neprijetnega kraja, kjer ga ni čakalo nič dobrega. Ali gospod je bil drugih mislij.

»Nič ne bo tako!« zavpije mu. »Sem pridi, da se kaj pogovorimo!«

In res se obrne deček, če tudi nekako okorno in nerodno, ter gre proti možu, ki ga je klical tako zapovedljivo in oblastno, da mu človek ni mogel biti nepokoren.

»In ti stopi sem!« reče drugemu, kar se je zgodilo brez posebne pomude. In tako je stal gospod Koren sredi teh dveh grešnikov s povešenima glavama, da je bil nekako kakor sodnik sredi med dvema krivičnikoma. Najprej pogleda jednega, potem drugega, pa ne več s tistim srditim očesom, ki mu je prej tako bliskalo izpod obrvij, in reče z mirnim, rahlim glasom:

»Ali pa vesta, kaj sta počela? Jaz mislim, da ne. Pomislila nista, kaj delata, jaz sem prepričan, da ne; drugače bi ne govoril z vama. Kar sta delala s to ubogo živalico, to je grdo, neusmiljeno, surovo; sramotno je in pregrešno. V šolo hodita, kaj ne? Ali sta se tam tako učila? Ali so se vama taki nauki dajali s prižnice v cerkvi, ali sta jih slišala domá od očeta in matere? Sv. pismo govori: Pravičnik ima usmiljenje z živaljo. Vidva pa sta ravnala neusmiljeno, torej krivično, pregrešno. Ali mislita, da je Bog zato žival stvaril, da jo človek muči in trpinči? Ali menita, da žival ne čuti bolečine kakor mi, da se ne boji in brani smrti? Kaj nista slišala, kako milo je mijavkala in prosila vaju uboga mačica, da imejta usmiljenje z njo? Vidva pa sta bila trda kakor kamen. Če dela človek tako, kakor sta delala vidva, ali ni hujši od divje zveri?

Volk popade in zadavi ovčico, ker je lačen, ne iz hudobnosti, ne za kratek čas. Kakor bi trenil, je konec njenega trpljenja. Žival ni, da bi se primerjala s človekom, ki je po božji podobi stvarjen in ima neumrjočo dušo, res, ali stvar božja je žival tudi. Isti stvarnik, kakor nam, dal ji je življenje. Zoper božjo voljo pa vidva vendar ne bosta hotela ravnati. To bi bilo žalostno, ko bi bila, tako mlada še, tako brezbožna, tako trdovratna grešnika. To bi bilo grozno! Ne, jaz tega ne morem verjeti; prepričan sem, da nista taka; ravnala sta tako samo zato, ker nista pomislila, kaj delata. Če vaju tako-le gledam in ogledujem, ne vidi se mi, da bi bila hudobna, trdovratna grešnika. Ali se morda motim, kaj?»

Oba sta odmajala z glavo, da ne; pogledala pa mu nista v obraz in tudi rekla nista nič.

Gospod Koren pa je govoril dalje:

»Zapomnila si bosta, kaj se je godilo danes, in kaj sem vama rekel, kaj?»

Prikimata, dà.

Nato poseže mož z obema rokama na desno in na levo ter potegne oba za uho, kakor je navađa pri taki priliki, pa ne tako, da bi ju bilo bolelo. Še nekako dobro se jima je zdelo, menim, ker sta se tako čudno režala.

»Ali pa vesta, kdo je vaju za uho potegnil, kaj?»

Zopet prikimata, dà.

»Vesta, kaj, dečka? Ker vidim, da ni nič izpraviti iz vaju, pa bi se vendar rad malo pogovoril z vama, pridita v soboto proti večeru k meni na Grič; zdaj pa pojditu v božjem imenu.«

Ni jima bilo treba tega dvakrat veleti. Šla sta, s konca počasi, s povešeno glavo, ker ju je bilo

sram. Ko sta pa prišla tako daleč, da je bilo drevje in grmovje med njima in med gospodom, spustita se v tek proti domu. Mislila sta mnogo, vsak záse, rekel pa ni nobeden nič.

Šesto poglavje.

Gospod Korén gode in poje svojim mladim gostom pod lipo.

Tako so se bili sešli trije dečki iz okolice pod tisto košato lipo na Griču, Martin Kožuh iz Póglada, Jurij Záplata z Golega in pa Anton Lisjak iz Podgorice. Martina Kožuha sem vam že malo popisal; zdaj naj vam povém tudi, kakšna sta bila druga dva. Jurij Záplata ni bil kaj posebno lep, da bi ga bil človek postavil v oltar za angelja s trobento v roki. Nos je imel kvišku zavihan in usta široka; kedar se je smejal, šla so mu od ušesa do ušesa; pa videli so se mu zobje veliki in beli kakor česen. Lasje so mu štrleli kvišku, da je bila glava njegova ježu podobna. Pa navado je imel, da je pomežikaval s svojimi drobnimi očesci, ki so mu tako prekanjeno in radovedno gledala izpod obrvij, kakor miš iz moke. Lep torej res ni bil Jurij Záplata, ali neprijeten tudi ne. Droben je bil, pa bele lase je imel, kar je bilo čudno videti. Svoje prtene hlačice je nosil vedno samo na jedni oprti, ki mu je šla čez desno ramo, kakor nosi vojak svojo bridko sabljo.

Anton Lisjak iz Podgorice — vse vasice, ki jih tu imenujemo, bile so raztresene po okolici tako, da jih je človek lahko vse v enem dnevu obhobil, pa

pomuditi se je tudi smel v vsaki toliko, da bi lahko izpil kozarec vina, ko bi ga bil dobil — Anton Lisjak torej je imel posebno velike okrogle oči, ki so vedno nekako osuplo gledale, kakor da bi se čudile vsaki stvari. Pod njimi je čepel kratek nosek, ki je vedno vohal, kakor radoveden. Najbolj čudno pa je bilo to, da je imel gornjo ustno malo razklano, pa ne tako hudo, kakor zajec. Vendar, ko ga je človek videl, ni si mogel kaj, da bi se ne spomnil te uhate živali. To je menda vedel sam, zato je imel navado, da je včasih začel kakor zajec mrdati z usti, kar je bilo videti prav smešno. Ušesa mu niso bila, da bi dejal, prevelika, ali v stran so mu stala od glave, da so takorekoč vabila človeka, naj prime za nje kakor za roče, pa privzdigne dečka, kakor kako posodo. To pa je moral reči, kdor ga je videl, da je deček nenavadno umen in prebrisan. Če ni bil prvi v svojem razredu, tega ni bila kriva glava njegova. Stati ali sedeti mirno — to mu ni bilo dano; povsod je imel svoje oči in vedno je bil dobre volje.

Kožuh se ni zmenil za svoja sošolca, ki ju je našel tukaj tako nenadoma. Pred hišnega gospodarja stopi ter mu poda precej okorno svoj kozuljček, z žarečimi jagodami zvrhom napolnjen. Gospod Koren ga vzame in z veseljem ogleduje jagode in posodo.

»To so pa lepe jagode, raca na vodi! če le ne bodo predrage! Koliko bo pa treba dati za nje?«

Martinek je menil, da gospod res tako misli, kakor govori, zato je bil v veliki zadregi.

»Reci torej, saj beseda ni konj!«

„Nič!“

»Nič? to bo pa zopet malo premalo.«

„Prosil bi — — da ne bi zamerili, gospod — —.“

»Dobro, dobro, ti si priden in pošten deček,« pomaga mu mož iz zadrege ter mu potrka na ramo.

»Prav rad vzamem tvoj lepi dar. Zdaj pa semkaj le sédi; saj menda poznaš ta dva dečka, kaj?«

Kožuh prikima ter stori, kar se mu je velelo, gospod pa odide v hišo. Ko so dečki tako sami sedeli, pogledovali so se po strani, pa drezali se v rebra, češ, kaj pa ti praviš, kaj bo iz tega? Vse se jim je zdelo tako čudno, kakor v sanjah; sami niso prav vedeli, kako so semkaj prišli. Črez nekaj časa pride hišni gospodar z veliko skledo ter jo postavi na mizo pred svoje tri mlade goste. In kaj je bilo v tej skledi? Vi menite pač: Bog vé, kaka imenitna gosposka jed, in sline se vam že cedé po njej; kaka draga jed, ki je morda še videli niso dečki nikoli, kaj pa li še jedli? Kaj še! V skledi je bila — kaša, kaša, otročja paša. Lepa, rumenkasta kaša, na mleku kuhana, mrzla, ki je morda še boljša kakor gorka.

»Zdaj pa le po njej, dečáki, kaj jo boste gledali!« prigovarja jim gospod prijazno.

Ti so se delali nekaj časa, kakor da bi si prav ne upali; nobeden ni hotel začeti. In vendar sem prepričan, ko bi bil gospodar nevoljen odnesel skledo, kislo bi se bili držali vsi trije. Slednjič se pokriža in udari Kožuh, ki je bil najstarejši, prvi po njej, drugi pa za njim, in nato so jedli kakor mlatiči. Še se ni prav videlo skledi na dno, ko je prišel gospodar zopet iz hiše ter prinesel pol hleba kruha z velikim nožem, Barba pa v vsaki roki jeden krožnik. Na jednom je bilo surovo maslo, na drugem pa med v satovju; vse domači pridelek. Nato nareže gospod nekoliko kosov kruha — bile so prave zagvozde — za vsakega gosta tri ali štiri. Potem jih začne mazati s surovim maslom, prav na debelo, in slednjič pa še medú gor! Kruh, bel ali črn, z dobrim surovim maslom, že to je dobra jed, posebno za otroke; ali ko je še nekaj sladkega, dišečega medú

gori — kdor ni tega pokusil, ne vé, kaj so dobrote tega svetá. Tako so mislili menda tudi trije mladi gostje pod staro lipo, ki ni nikoli prej videla nič jednakega v svoji senci. Kar sline so se jim cedile, ko so videli te priprave, in prositi jih ni bilo treba, naj začnó. In kaj so dobili za pijačo? Saj tudi pri taki jedi je treba malo kaj primake. Vsak kozarec sladkega mleka z gostimi penami po vrhu; pijača, ki se kaj dobro prilega taki južini. Ko so se začeli slednjič ustavljati mlini, priganjal jih je prijazno hišni gospodar:

»Še jeden kos! Pa ti tudi še jednega!«

Ko niso mogli več, zahvalili so se gospodu tako lepo, kakor so vedeli in znali.

Doslej se je malo govorilo; dečki si niso nič prav upali, pa časa tudi niso kaj imeli; usta so jim imela druge opravke. Sedaj pa jih je začel gospod izpraševati, kako je domá, kako v šoli; ali se radi in pridno učé, in kaj ktereга posebno veseli. Odgovarjali so mu čim dalje bolj srčno in možato; še celó smeh se je čul tu pa tam med pogovorom.

»Zdaj pa pojdimo malo moj vrt pogledat,« reče gospod, ko je bil pogovor nekoliko zastal, kakor če malo veter potihne. Vstanejo in gredó.

Bil je lep pomladanski večer. Solnce je bilo ravnokar zašlo. Kakor čreda belih jagnjet, bili so se zbrali nad tistim mestom, kjer se je skrilo za gore, drobni, beli, zlato obrobljeni oblaki na nebu, kakor da bi se poslavljali od zahajajočega solnca, ki ga ne bodo videli do drugega jutra. Vse tiho in mirno. Zdajci pa zapoje večerni zvon. Kako je to mirno, pobožno donelo po tihi dolini! Vsi so se odkrili in molili. Nato je peljal gospodar svoje goste najprej pred svoj ulnjak, ki je proti solnčni strani

obrnjen stal gori nad sadnim vrtom. Zadnje bučele so se vračale trudne domú, polne sladkega medú in obilo obložene s cvetnim prahom. Bučela, kakor priden delavec, zgodaj spat, pa zgodaj po koncu; to je pravo, to je zdravo! Prijetno je šumelo v ulnjaku, in prijatno je dišalo po medu in vosku. Ko so se bili nagledali bučelic, ogledovali so mlada sadna drevesca, ki so bila vsa tako zdrava in krepka, rekel bi skoro, vesela, kakor otroci, ki se jim dobro godi. Pa skoro vsako drevesce je imelo že malo sadú, kakor je bilo še mlado. Če ne bo kake posebne nesreče, toče ali hudega viharja, bode ga letos že zadomačo potrebo, zlasti ker ni otrók pri hiši. Mož jim je vse lepo razkazoval in razlagal in pa vsakemu drevesu je vedel svoje ime, kak sad ima, in kdaj dozori ta sad.

Ko so bili vse lepo ogledali, šel je z njimi zopet pod lipo ter jim rekel tu, naj malo posedé, saj se jim ne mudi še domú večerjat, kali. Dečki so bili radovedni, kaj bo; zakaj vse je kazalo, da jih čaka še nekaj posebnega nocoj. Črez nekaj časa pride gospod z nekim orodjem, kakoršno je bilo tedaj malo znano v tistem kraju; dà, živeli so tam ljudje, ki v svojem življenju niso videli kaj takega. Videli, pravim, bolje bi bilo reči, slišali, ker tista stvar ima silno prijeten glas, dasi je lesena, samo če zna človek lepo ravnati z njo; drugače pa kriči tako neprijetno, da si je treba kar ušesa tiščati. In gospod Koren je znal to. Gotovo ste že uganili, da imam v mislih gosli. Dà, kaj lepo je znal mož delati na gosli. Najprej je nategnil struno za struno in poskusil, ali ima vsaka svoj pravi glas, da se bodo lepo ujemali. Nato je začel gosti tako lepo, da so mladi poslušalci kar gledali, pa strmeli. Ali to ni bilo še vse. Ne samo gosti, tudi peti je znal gospod Koren.

Zapel jim je s prijetnim, mehkim in vendar krepkim glasom pesen (gl. str. 5.):

Jutro.

Ko je končal, ni mu bilo treba vprašati, kako je poslušalcem po volji pesen in petje. Oči so se jim svetile od samega veselja. Nato vpraša:

»Ali zna kateri izmed vas peti? Saj poje v šoli, kaj ne?«

„Dà,“ odgovori starejšina Kožuh, „pojemo v šoli vsi, kakor kateri zna. Ali Lisjak Anton, ta poje menda najboljše med vsemi.“

Lisjak, tako pohvaljen, branil se je, pač malo, ko mu je rekel gospod, naj poskusi to pesen, on ga bo pa spremljal na goslih. Toda ne brani se predolgo, saj Lisjak ni bil posebno boječ. Gospod Koren

mu je dal pesen pisano v roko; potem sta pa začela. Prav dobro je šlo; Lisjak je pel, gospod je pa godel. Zdaj sta se ujunačila še ona dva, in tako so poskusili še enkrat vsi trije. Povedati pa moram po pravici, da Kožuhovo petje ni bilo vedno čisto; večkrat je dregnil vmes s svojim malo okornim glasom tako nesrečno, da ga je Lisjak po strani pogledal, kakor da bi hotel reči: Molči! Namesto njega je posegel vmes gospod Koren sam s svojim krepkim moškim glasom, ki se je kaj lepo ujemal z mladima glasovoma.

»Zdaj pa le domú; mrači se že,« priganjal je gospodar, ko je bila pesen končana. Ali predno so šli, prosil je Kožuh gospoda, da bi smeli pesen s seboj vzeti ter jo prepisati domá, ker je tako lepa. To jim je rad dovolil gospod. Saj zato jo je bil zložil, da bi se razširila med ljudstvom, posebno med mladim ljudstvom, kteremu je bila najprej namenjena.

»Torej z Bogom; pa pridni bodite, pa molite in učite se lepo. In pa — zdaj smo v majniku — prvo soboto rožnika meseca pridite zopet, veselilo me bo, kakor danes. Pozdravite mi vsak svoje stariše. Z Bogom!«

Dečkom se je videlo, da bi bili radi kaj rekli; zahvalili bi se bili radi in poslovili, prav lepo in spodobno; ali nobeden si ni prav upal, ker niso vedeli prave besede. Vendar se je ganil Kožuh ter nekaj pomrmral, kar je bilo morda prav lepo, samo slišati ni bilo nič. Pa prav nizko se je priklonil in roko je hotel poljubiti gospodu, česar pa ta nikakor ni dovolil. In tako so se razšli, vsi zadovoljni z lepim večerom.

Sedmo poglavje.

Gospod Korén pa Matija Somrak s kravo.

Nekega dne drugi teden potem je šel griški gospod na večer domú iz trga, kamor je bil šel obiskat gospoda župnika. Ko je, zamišljen kakor po navadi, korakal po stezi skoz goščo, kar zasliši neko srdito kričanje, grde besede, vmes pa udrihanje s palico. Po čem je padala palica, to mu je bilo hitro očito. Iz gošče se mu prikaže naproti rogata glava,

kravja glava, in za glavo život, po katerem je plesala neusmiljeno leskova palica. Palico je vihtil in kričal dolgopet deček, bos, v prtenih, visoko zavihanih hlačah. Nos je imel potlačen, pa križem je gledal; jeza ga pa tudi ni delala lepšega. Z levo roko je držal žival za rep, da mu ne uide, z desno pa neusmiljeno udrihal po suhih rebrih.

»Ali ne bo skoro mirú?« zavpije gospod nadenj.
»Bog te je dal! saj ubiti je menda vendar ne boš hotel!«

Tega mu ni bilo treba vprašati, kdo je in odkod; poznal ga je dobro. Bil je jedini sin siromaške vdove, kočarice v bližnji vasi. Raztrgana kočja, poleg nje košček njivice, da bi ga bil lahko z rjuho pokrila, in pa ta kravica, to je bilo vse, kar ji je bil zapustil mož, razun sina, ki je morala še skrbeti zanj. Zdaj je bil vendar že za kako rabo, da je kaj prislužil z rokami.

»Kaj pa je storila uboga žival, da jo tako pretepaš?«

„V sosedov zelnik mi je zašla, ta — —.“

»Torej nekaj napačnega je storila ta hudobna žival?«

„Kaj pa, da napačnega! Ko bi jo mož videl v zelniku, to bi bili vsi križi doli!“

»Ti pa nisi nikoli nič napačnega storil, ti?«

To vprašanje je osupnilo dečka; vedel ni, kam meri; pisano pogleda moža ter čez nekaj časa odgovori precej nevoljno:

„Če sem, potem sem jo pa tudi dobil od matere, ali pa od očeta, dokler so bili še živi.“

»Ali meniš, da sta človek pa žival jedno kakor drugo? Človek je prejel od Boga pamet, kakor si se menda učil v šoli in pri krščanskem nauku, da loči, kaj je dobro, in kaj je hudo; kaj je pravica, kaj krivica. Človek je torej res kazni vreden in pokore, če kaj greši, ker vé, kaj dela, in bi tudi lahko delal drugače. Kako pa krava, kaj meniš? Ali si ji rekel, da ne sme v zelnik?«

„Tako neumen vendar nisem; kaj bi kravi prepovedoval, saj bi me vendar ne umela, ko bi ji tudi v uho zatrobil.“

»Krava se torej ni pregrešila, ker ni delala zoper kako zapoved ali prepoved, kakor dela človek, kaj?«

„Kako bo žival grešila!“

»Kje pa ni greha, tam tudi ne sme biti kazni; kako bi imenoval ti sodnika, ki bi po nedolžnem obsodil in kaznoval človeka?«

„Krivičnega; ali — —.“

»Nič, le lepo dalje počasi! Kako si torej ravnal ti z ubogo živaljo, ki se ne more braniti, ne pritoževati, če se ji godi krivica? Če je človek obsojen po krivem, more se pritožiti pred višjim sodnikom; žival mora vse trpeti, kar pride čez njo, kakor popotnik, ki ga na polju obsuje ploha in toča, pa ne najde nikjer pribežališča in zavetja. Kako si, pravim, ti ravnal z ubogo živaljo? Obsodil si jo in prisodil ji toliko in toliko udarcev z leskovko po onih suhih rebrih. In te udarce si ji tudi takoj sam naložil; tu ni bilo nič zagovarjanja, nič pritožbe. Samo beseda ti noče z jezika, vest ti pa glasno očita, da nisi prav ravnal; to se ti vidi z obraza. Kaj pa vpiraš tako v zemljo oči, kakor da bi jo hotel prebosti? Ali ji hočeš morebiti reči: Zemlja, odpri se in pogoltni me, grešnika, ker me je sram. Ne, tega ravno ni treba! Ali krivično si pa vendar ravnal, da odgovorim jaz namesto tebe; človek se nerad izpoveduje svojih pregreškov. Česa pa je vreden človek, če je krivičen? — Vidiš, v zadregi si. Nerad govori človek zoper samega sebe, drugega pa sodi tolikanj ostreje! Če gledaš stvar s te strani, kaže se ti, kaj ne? da bi utegnil kdo drug vreden biti palice, ne krava. Kaj? — Toda ne tako ostro! Mlad si še, in mladost je norost, čez jarek skače, kjer je most; pravega premisleka nimaš še in preudarka; recimo torej, da si ravnal nespametno, nepremišljeno.«

Pri teh besedah, ki so bile že bolj rahle, dobil je deček zopet pogum. Ni se hotel še udati, ampak opravičeval se je tako:

„Prav za prav sem jo pretepel zato, da si zapomni, da ne pojde drugo pot več v škodo.“

»E beži, beži! Kar praviš, sam ne verjameš,« zavrne ga gospod. »Govoriva odkritosrčno in brez ovinkov. Svojo jezo si hladil nad živaljo, drugega nič. Tvoja dolžnost je bila paziti na njo, pa te je vleklo kam drugam. Tudi ti si zašel v nek prepovedan zelnik; zdaj naj se pa kravica pokori za tvoj greh! Toda ne bom te dalje pestil; govoriva nekako drugače. Ti veš, kaj je bolečina, ne?«

„Kako bi ne vedel!“

»Nič prijetnega, nekaj hudega je bolečina. Ali pa meniš, da je prav, kaj hudega storiti komu, da ga boli? Brez potrebe, seveda; če mati kaznuje otroka, ker je kaj pregrešil, da bi se poboljšal, to ni nič napačnega; mati dela tako iz ljubezni do otroka, ne iz hudobnosti; saj njo samo morebiti bolj boli kakor otroka. Ali pa če ti zdravnik izdere zob, to seveda boli; vendar moraš reči sam, da ti je mož storil kaj dobrega. Tako tudi sodnik itd. Ali bolečine napravljati komu brez potrebe, iz nepremišljenosti, v jezi, ali pa celó iz hudobnosti, z veseljem, to vendar ne more biti prav. Človeka, ki dela drugim bolečine iz hudobnega srca, bode se vse ogibalo, kakor kužnega, po pravici. Kaj pa žival, ali jo tudi boli?«

„Seveda jo boli; saj se brani, kakor se more, in vpije in kriči — —.“

»In črvič, ki ne more vpiti in kričati, krivi se in krči in zvija. Vse kaže, da čuti bolečino, kakor mi, če tudi je mutast. Ali je torej prav mučiti in trpinčiti žival?«

„Brez potrebe ne.“

»Človek pa žival, to je res velik razloček; ali v jednom sta si pa vendar jednaka. Jednega in istega stvarnika imata. Bog, ki je stvaril žival, hoče gotovo,

da se ji godi kolikor moči dobro. Kdor torej grdo ravna z živaljo, dela zoper božjo voljo, in to je greh. V raju, kakor veš, izročil je stvarnik človeku živali, naj jih rabi v svojo korist in potrebo. Hvaležen torej bodi človek stvarniku, da mu je dal tako pomoč v življenju; pa lepo ravnaj s svojimi pomočniki in pomočnicami. Kako bi pa človek živel, pomisli, ko bi ne imel živalij? Kdo bi mu varoval hišo na samoči, kdo ovčjo čredo na paši, ko bi ne imel psa, zvestega čuvaja? Kako bi oral, kako bi premikal z mesta do mesta razna bremena, brez vola, brez konja? Kravica pri hiši, to je že več kakor pol življenja.«

„Skoro vse življenje; kaj bi pa počeli mi brez naše čade?“

»Vidiš, tako je prav; zdaj govoriš modro in pre-mišljeno; le ravnaj tudi tako. Rad torej imej to čado, pa hvaležen ji bodi; saj je tvoja dobrotnica, če je prav dajati živali tako lepo človeško ime. Rad jo imej, pa kaj dobrega ji stori, kjer moreš, da ne bo tako suha, kakor je zdaj. Rad jo imej, pravim; kako bi dober človek rad ne imel pridne, koristne živali? Ne govorim tu o psu, ki je zvest tovariš, pravi prijatelj človeku, ki se dá raztrgati na drobne kosce zanj, predno bi ga zapustil v sili, ki pogine od gladú — kolikokrat se je že to slišalo! — na grobu svojega gospoda. Psa hvaliti, to bi bilo vodo nositi v Savo. Ali si že videl kdaj vpreženega vola ali konja, kako veselo, dà, prav veselo ti vleče žival, če gospodar lepo ravna z njo. Ko gre v klanec, nič biča, nič šibe! Mož malo zaropoče in zatepta, pa ti žival potegne, dejal bi, zdaj pa zdaj se vse pretrga. In kaj ima uboga para za ves svoj trud in svoje trpljenje? Recimo, da njen gospodar ni hudoben človek; ali kolikokrat je ubožen, da ji ne more dati, kakor bi hotel, česar potrebuje. Kolikokrat strada uboga žival,

in kako mnogokrat zmrzuje po zimi! In pa pomisli še to: Če si ti bolan, v postelji ostaneš zjutraj, nihče te ne sili v šolo, na delo. In postrežbo imaš in tolažbo; zdravnika imaš, ako treba, in zdravila. In če tudi ne dobiš vsega, česar bi si želel in morebiti potreboval, vsaj dobro voljo vidiš, pomilovanje vidiš, in tudi to dobro dé človeku. Ali veš ti, kaj je materina roka, materino oko? Zdaj si pa misli žival. Kdo vpraša, recimo, voja zjutraj, kako je spal, in ali se mu ljubi na delo? Če ga tudi zob boli ali glava, če ga kolje po trebuhu — kaj meniš, da žival nima enakih boleznij in slabostij kakor mi? — če ga mraz pretresa ali notranja vročina, hajdi po koncu, pa v jarem, ki mu neusmiljeno žuli vrat. Če se giblje in premiče prepočasi, pa mu pomaga šiba ali palica, ki tja prileti, kjer ga morebiti najbolj boli! Ali more sirota potožiti svoje trpljenje? Ali more reči človeku: Rada bi, ali ne morem; bolna sem, imej usmiljenje in potrpljenje z menoj! Molčé trpi, da se zgrudi od slabosti. Dà, mladi prijatelj, ko bi človek malo več mislil in preudarjal, pa ne ravnal kakor vihra, ne delal bi tako grdo z ubogo živaljo, ali pa tudi s človekom! Jaz mislim, da je na svetu več nespameti kakor hudobnosti. Rekel sem: tudi s človekom; človek ima samo jedno srce, usmiljeno ali neusmiljeno; kdor je neusmiljen z živaljo, težko da bi bil usmiljen s človekom. Pa še nekaj. Če že kdo noče poslušati srca, pa naj posluša vsaj svoj um. Vsak človek gleda na svojo korist; to je tudi prav, to je pametno. To pa lahko vsak ume, da mu bo žival več koristila, in da jo bo imel več časa zdravo in krepko za delo, če bo skrbel za njo, če bo lepo ravnal z njo. Kdor muči svojo žival, škodi samemu sebi.«

Deček je zvesto poslušal nauke dobrega gospoda; videlo se mu je na obrazu, da mu lepe besede niso

bile bob v steno; ali pa da bi mu šle skoz jedno uho noter, skoz drugo ven. Tudi čada bi bila gotovo zvesto poslušala, ko bi bila umela moža, pa hvaležna bi mu bila, ker je tako lepo govoril za njo. Tako se pa ni kaj posebno menila za ta pogovor, ampak mirno je mulila travo, kolikor je je rastlo med grmovjem. Gospod Koren je bil prepričan, in tudi mi upajmo, da se ji ne bo poslej nikoli več godilo tako hudo. Tista palica, ki je malo prej tako neusmiljeno plesala čadi po životu, izdrsnila je bila dečku, sam menda ni vedel, kdaj, iz roke na tla, in ni je več pobral. To je bilo dobro znamenje, ali menite, da ne?

Kaj pa zdaj? Kaj pravite, kako sta se ločila? Ali ga je povabil gospod, ko ga je bil tako oštel, kakor one tri paglavce, naj pride v soboto na večer pod lipo? Uganili ste. Zakaj bi ga pa ne bil? Pod lipo je bilo še prostora dovolj, in če je hotel gospodar s čim postreči svojim gostom, ni mu bilo treba vprašati, ali jih je troje ali četvero, ali pa tudi petero, hvala Bogu! Zato je povabil tudi Matijo Somraka s Kozjega vrha.

Osmo poglavje.

Stari Salar pripoveduje svojo nesrečo.

Ne štiri, kakor bi vi pričakovali, pet gostov je videla prvo soboto meseca rožnika košata griška lipa pod seboj okoli mize zbranih; štiri mlade, pa jednega starega. Mlade že poznate. Kdo je bil stari, in kako je prišel v to družčino, videli bomo skoro. Po mestih, trgih in večjih vaséh imajo posebne hiše, siromašnice, v katerih se preskrbujejo stari ljudje iz tiste

občine, moški in ženske, ki so, kakor že, obožali in opešali, da se ne morejo več sami preživljati. To je lepo, to je krščansko, da človek skrbi za svojega brata, ko si ta ne more več sam pomagati. V taki siromašnici ubožci nimajo Bog vé kako dobrega življenja, da bi jedli, kakor pravimo, z véliko žlico; ali brez skrbi so vendar in mirno čakajo ure, ko bodo zapustili to solzno dolino in se preselili na boljši svet. Tu imajo tudi prilike dovolj, kakor je niso imeli prej sredi truda in skrbi, moliti in v cerkev hoditi ter si tako služiti nebesa. Iz siromašnice, menim, ni predolga pot v nebesa; malo daljša bi že utegnila biti iz kakega gradú, kjer se, kakor pravi pesen, »život redi in pase«. Tako v večjih selih. V manjših občinah pa, kjer ne morejo imeti posebnih siromašnic, skrbi se za stare tako, da hodijo od hiše do hiše ter ostanejo v vsaki nekaj časa. Gospodar je dolžan tisti čas skrbeti za svojega gosta, po svoji moči; in ko je pretekel njegov čas, napoti ga do bližnje hiše; če ubožec ne more hoditi sam, naloži ga na voz, ko bi moral tudi vpreči kravo, kar ni posebno imenitno. Tako življenje tudi ni, da bi si ga človek posebno želel na svoje stare dni. Ljudje so večkrat sami ubožni, da ne morejo, kakor bi radi; nekteri so pa tudi skopuhi, trdosrčni ljudje, ki vidijo takega ne- vabljenega gosta rajši, ko odhaja, kakor ko prihaja. Mnogokrat mora tak siromak molčé požreti kako bridko besedo neusmiljenega človeka, ki ne pomisli, da lahko doleti kaj takega tudi njega. Zgodi se, da se mu očita uboštvo, če si ga tudi ni sam kriv. Ali če voljno trpi, služi si tudi s tem nebesa.

Po takem potu je bil prišel tudi stari mož, ki ga vidimo nocoj pod lipo, na Grič pod gospod Korenovo streho. Ime mu je bilo Jernej Salar, in domá je bil na Kukmaki, vasici kake pol ure od Griča.

Prej tisti dan je bil prišel na Grič, kjer je bil prijazno sprejet, kakor malokje, Salar sam bi bil pač rekel, kakor nikjer. Taki ljudje, dasi so siromaki, vendar vedó, kaj je dobro; tudi čutijo, kaj je prijazna, kaj je huda beseda. Oni dobro poznajo svoje hiše; ni jim jedna kakor druga. Stari Salar je bil vesel dobre jedi in pijače v gospod Korenovi hiši, ali dobro je dela tudi gospodarjeva prijaznost staremu siromaku, vsaj tako dobro, ali pa še bolj. Prijazna beseda najboljša zabela. Če komu kaj daš, daj mu z veselim srcem in jasnim obličjem; tvoj dar bode dvakrat toliko vreden. To je znal griški gospod, kakor ko bi se ne bil drugega učil v svojem življenju. Z njim je sedel za mizo pri jedi, in tudi zdaj ga je bil vzel v mlado družbo pod lipo. Mož je bil menda samo kakih deset let starejši od gospodarja, vendar bi se ne bil nihče čudil, ko bi ga bil ta imenoval svojega očeta. Trud in siromaštvo postarata človeka še bolj kakor leta.

Ljudje imajo sploh navado, da ubožnega človeka, ki mu kaj dadó, še predno mu dadó, izprašujejo, kakor sodnik hudodelca, kdo je in odkod, in kako je zagazil v svoje siromaštvo. Tega pa ne pomislijo, ali ne bo morda tako izpraševanje ubožcu nadležno, posebno pa, če si je, kakor se mnogokrat zgodi, tudi nekoliko sam kriv svoje nesreče. Naš gospod ni imel te nelepe navade. Mirno je čakal, saj ni bil radoveden, da bo mož sam začel ter povedal iz svojega življenja, kar se mu bo zdelo; če pa ne, pa tudi dobro. In Jernej Salar je res sam začel, ko mu je prišla priložnost. To pa je bilo takó.

Gospod Koren je bil, kakor si lahko mislite, svoji družbi postregel z malico, jednako, kakor prvo soboto, ali pa tudi malo drugačno, to mi ni tako natanko znano. Stari Salar je dobil za pijačo ko-

zarec dobrega vina. Vino je, pravi pregovor, starim ljudem, kar je mladim mleko. Zato se mu tudi ni pametno zdelo, da bi dajal vina dečkom, ki ga niso bili potrebni. Jaz sem tudi prepričan, da ga je vsak privoščil staremu možu, če ga tudi sam ni dobil kapljice. Vince je pogrelo in poživilo starcu otrple ude in mu razvozlalo jezik. Vino namreč je silno zgovorno; rado govori tudi v tujih jezikih, včasih pa tudi v takem, da ga nihče ne umé. Pa še nekaj: ves čas, ko so južinali, videl je stari mož, da ga vedno ogleduje deček, ki mu je sedel nasproti. Ta pa je bil Jurij Záplata z Golega, tisti z belimi lasmi in zavihanim nosom, ki je nosil hlače vedno na jedni oprti. Naposled ga mož pogleda tako nekako čudno ter ga ogovori:

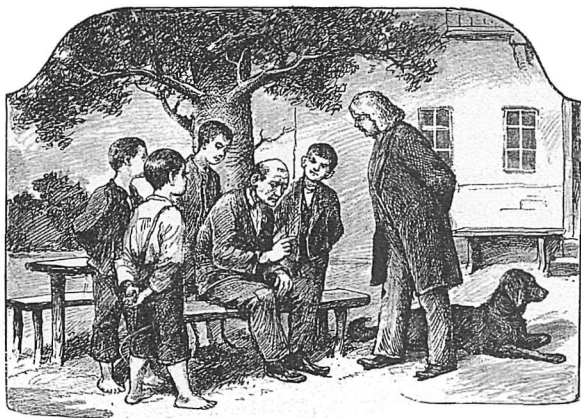
„Nù, kaj me tako gledaš, kakor bi ne bil še nikdar videl starca siromaka? Lep res nisem, brazde mi je izorala skrb po čelu, in lice mi je zgubančeno, kakor suha hruška. Ali če boš ti imel kdaj svojih sedem križev na hrbtu, pa toliko truda in skrbi, toliko težav in bridkostij za seboj, kakor jaz, pa boš tudi sključen hodil, kakor jaz, pa oči boš imel menda tudi rudeče obrobljene, kakor vidiš, da so moje. Ti, deček, hodiš v šolo; dandanašnji hodi vse v šolo, prav tako; úči se pridno, ne bo ti škodilo, česar se naučiš. Ali ne pozabi krščanskega nauka; ne pozabi desetih božjih zapovedij, posebno pa četrte ne, ki pravi: Spoštuj očeta in mater, da boš dolgo živel, in da se ti bo dobro godilo na zemlji. Človek bi mislil, da še treba ni te zapovedi, ker se umé sama ob sebi. In vendar se tolikanj greši zoper to zapoved, dasi jo je sam Bog dal na gori Sinaju med bliskom in gromom. In pa še tako lepo obljubo ji je pristavil, kakor nobeni drugi: da boš dolgo živel, in da se ti bo dobro godilo na zemlji. Že na tem svetu

torej ima svoje plačilo, kdor jo izpolnjuje. In vendar! O vera, vera! Saj pravim, vera peša! Kaj pomaga človeku vsa učenost in modrost, ko pa vere ni!“

Po teh besedah mož krepko potegne iz kozarca; nato se obrne proti gospodarju:

„Dobra kapljica, gospod; pravi božji dar! Kakoršen gospodar, tako vino. Takega nisem več pil od tistega dne, ko smo prišli od poroke, pa smo veselo sedeli za mizo. Morda jedini zares veseli dan siro-

maškemu kmetu, ko se je za nekaj časa odkrižal skrbém. Ali skrbi se ne dadó odgnati kar tako. Ko sedi oblastno in širokoustno za mizo, čepé kakor psi in prežé zunaj pred vrati. In ko odhaja, gredó za njim in ga spremljajo in ga ne zapusté, dokler ne leže v jamo. Toda kaj bi tožil, saj vemo, da je siromak na svetu, da se ubija in trudi in skrbi. In jaz sem se ubijal in trudil in skrbel, Bog mi je priča, in nisem se pritoževal in godrnjal; in žena mi je

pomagala, poštena duša, Bog ji daj dobro na onem svetu, na tem je užila dovolj bridkosti. Vendar prebilo bi se bilo že kako, ali — imel sem sina — gospod, ne zamerite, ali imate vi sina?“

To vprašanje je nekako čudno zadelo gospoda; povetil je glavo, pa nič ni odgovoril. Salar je bil preprost človek, ne od sile premoder, vendar je čutil takoj, da se je s tem nedolžnim vprašanjem dotaknil neke rane, ki boli moža. Zato ni ponovil vprašanja, ampak kakor da bi se ne bilo nič zgodilo, govoril je dalje:

„Če ga imate, Bog mu daj dobro in pa pravo spoznanje. Bog vé, kaj sem pregrešil jaz, da mi je naložil tako pokoro; češčeno bodi sveto ime njegov! Jaz mislim, da človeku ni hujše pokore, kakor otrok, ki — je izgrešil pravo pot. S prižnice smo slišali, kake strahovite bolečine so trpeli prvi kristjani, sveti mučeniki, za svojo vero. Pred divje zveri so jih metali, mesarili so jih, žgali in ščipali z razbeljenimi kleščami. Kaj takega jaz pač nisem izkusil, ali vendar bi rekel: Razbeljene klešče ne vščipnejo človeka tako, kakor grda, nehvaležna, brezsrčna beseda iz otrokovih ust. Vi me gledate, mladiči, pa mislite si: Po glavi se blede starcu od starosti, pa od močnega vina; vipavec govori iz njega. Jaz pa pravim: Bog vam ne daj, da bi se morali na svoje stare dni spominjati mojih besed pod to staro lipo ter reči: Kako je prav govoril tisti starec! Ali tó vam želim samo tedaj, če ne boste vi sami grešili zoper četrto zapoved božjo. Če boste pa sami taki, potem pa niste boljšega vredni. Jaz sem se trudil in ubijal; v potu svojega obraza, kakor pravi sv. pismo, služil sem si kruha, če tudi ne belega. V krčme nisem zahajal ter pijančeval in igral po cele noči. Od mene se tega ni naučil, Bog mi je priča! Komaj vsake kvatre

sem si ga privoščil jeden kozarec ali dva, še to mi je šlo takoj v lase kakor ženski, ker ga nisem bil vaje. On pa — — jabelko, pravijo, ne pade daleč od debla; pri naju pa to ni veljalo. On bi lahko zdaj, če ne dobro, pa vsaj pošteno živel na svojem domu, pod svojo streho, kjer je kmet gospod tako, kakor knez. In meni bi tudi ne bilo treba beračiti od hiše do hiše in nadlegovati ljudij, ki večkrat nimajo sami, da bi nasitili sebe in svoje otroke. — — Vse sem mu izročil, vse v dobrem stanju! Od tistega časa nisem slišal več lepe besede iz njegovih ust, pač pa grdih le preveč! Naposled me je pognal izpod strehe, drugi so pa njega! Zdaj je za hlapca, jaz sem pa berač.“

Reče in potegne zadnji požirek iz kozarca; nato postavi prazno posodo trdo na mizo. Griški gospod je sam le malo pil, pa tudi ni rad videl, če so drugi pili preveč. Kakor ga jaz poznam, sodil bi, da ga je bil svojemu gostu namenil samo jedno merico. In vendar je vzel zdaj molčé prazni kozarec ter šel in ga črez nekaj časa prinesel nalitega do vrha s tistim blagim vincem, ki se je lesketalo, kakor čisto zlato v žarkih večernega solnca. Postavi ga pred starca ter reče:

»Pijte, mož, pa pozabite!«

„Prav govorite, gospod; modra beseda! Kaj bi si belili glavo? Do smrti bomo živeli, če bomo požirali same sline. Bog vas živi, gospod! Kmet navadno nekako pisano gleda moža v gosposki suknji, ne da bi vedel vselej, zakaj. Ali vi ste mož, pravi gospod, ki ne zaničuje kmeta, siromaka! Vašega očeta sem poznal, Bog mu daj dobro! Poštena duša; kar je rekel, bilo je, kakor bi pribil. Beseda njegova je veljala, kakor pismo in pečat. Pa priden je bil in dober gospodar. Ali hitro ga je vzelo; škoda moža! Kar

je dobrega, hitro mine, kopriva ne pozebe. Pa žena njegova, vaša mati! Tiha, pobožna dušica je bila, mnogo delala, malo govorila; na dobrem glasu pri beračih. Ženica je šla gorka v nebesa!“

Dobro se déle te besede griškemu gospodarju; ali bal se je, da bi se pri takih pogovorih ne dolgočasil mladi svet. Hišnega gospodarja prva dolžnost je skrbeti, da se gostje njegovi imajo kolikor moči dobro; dolgočasiti pa se že celó ne smejo. Zato je hipoma zasuknil pogovor na drugo pot.

»Zdaj pa kaj kratkočasnega! Nù, kaj pravite, dečáki, ko bi poskusili z ugankami?«

„Uganke pa že, uganke!“ Dečki so veselo prikimali, da so zadovoljni. Nato gospod:

»Torej poslušajte. Najprej jaz jedno:

Dva očeta, dva sinova
Prinesó tri zajce z' lova;
Vendar ima jenega
Vsak lepó rejenega.
Ali je mogoče to? —
Je, todà povej, kakó!«

Vse tiho. Dečki so mislili in mislili, ukrepali in ugibali. Ta si je drgal čelo, oni si je z obema rokama podpiral glavo, kakor da bi mu omahovala od same modrosti. Kar udari Lisjak Anton iz Podgorice, ki je bil najbolj premeten med njimi, s pestjo ob mizo ter se oglasi:

„Bil je jeden stari oče,
In takó je to mogoče.“

Tovariši so ga debelo gledali; ni jim šlo v glavo, kaj pomeni tu »stari oče«. Mladi Lisjak pa jim je hitro pomagal iz zadrege ter jim stvar razložil takó:

„Dva očeta, dva sinova, to so samo trije — stari oče, oče pa sin. Oče je svojemu sinu oče, pa svojega očeta sin. Tako imamo dva očeta, pa dva sinova, in vendar so samo trije, ne štirje. Tako je to.“

»Dobro si se odrezal,« pohvali gospod prebrisanega dečka. »Pa kako si to lepo povedal!«

»To mi je kar tako samo prišlo, brez pre-mišljevanja.«

Tovariši njegovi so prikimali z glavami, da je res tako: seveda je tako, drugače biti ne more. Na skrivnem pa je menda vendar vsakega malo grizlo, da ni njemu prišla ta misel. Zdaj se je stvar vsem zdela prav lahka. Ali tako se človeku navadno godi v življenju. Tudi stari Salar je bil zadovoljen, ko je slednjič tudi on stvar razumel; stara glava, počasna glava:

„Raca na vodi, ta pa ta! Bistra glavica! Ta bo še novo mašo pel, če Bog dá srečo.“

Nato gospod:

»Ker je šla ta tako hitro, zdaj pa še jedno:

Tovarišev dvajset prišlo je v deželo;

Vsak drugo obličje imel je in čelo,

Bil sleherni je omikan in čeden,

A govoriti ni znal nobeden.

Le jeden kaj malega zinil je včasi,

A bili so trdi, hripavi glasi.

Da bi jih ljudje po svetu umeli,

Tolmačev so pet pri sebi imeli.

Prvi zijá, ko govori,

Drugi kakor otrok kriči,

Tretji cvili kakor prašiček,

Večkrat četrtega sliši voliček,

Peti kakor sova tuli.

Po vsem svetu so zasluli.

Čast in pohvalo od mene doboš,

Če mi ugameš imena teh mož.«

To jim je bila pa vendar malo pretrda, že zato, ker je bila tako dolga! Stari Salar si ni belil glave z njo; vedel je, da bi jo zmogel toliko, kakor žaba oreh. Posamezne besede je razumel, saj so bile slovenske; ali te besede so mu kar plesale po glavi. Dečki so se kar zvijali od samega napenjanja in truda,

kakor pridni voliči, ki hočejo po vsej sili prenalozhen voz potegniti v klanec. Prvi se oglasi Záplata:

„Že vem!“ in poskoči kvišku.

Tovariši ga pogledajo na pol nevoščljivo, na pol radovedno. Ali zastonj so čakali, da jim pride razodenje iz njegovih ust. Kazalo je, da si je stvar premislil. Treba je bilo iskati drugega sledú. Tako so ugibali in ugibali, ali uganili niso nič. Morebiti bi še zdaj sedeli in si belili glavé, ko bi se jih ne bil usmilil gospod Koren ter rekel:

»Poznate jih vsi, te može, samo na misel vam nočejo priti; zato je pa uganka. Tistih dvajset tovarišev — to so soglasniki.«

„Aha!“ seže mu Matija Somrak v besedo, „in tisti peteri tolmači so samoglasniki: *a, e, i, o, u*. Šoglasnik brez samoglasnika nima pravega glasú, tako smo se učili že v šoli.“

»Ali,« oglasi se Záplata, »kaj pa tisto, ki pravi: Le jeden kaj malega zinil je včasi; kdo je pa tisti?«

„To pa jaz vem,“ pomaga mu Lisjak; „to je *r*, ki je navadno soglasnik, kakor drugi; včasi je pa tudi sam svoj in ne potrebuje ali noče samoglasnika na pomoč, kakor v besedi vrt ali prt.“

»In to se res glasi nekako trdo in hripavo, kakor pravi uganka,« pristavi Kožuh, da bi tudi kaj povedal.

Dasi je ni nobeden uganil, bila je uganka vendar vsem po volji. Samo zapametovati si jo je bilo še treba. To so prav tista leta, ko ima človek najboljši spomin. Deček, dà, otrok sliši kako pripovedko enkrat, dvakrat, pa si jo zapomni od besede do besede, če je še tako dolga. In tako tudi pesen, besede in napev. V poznejših letih se človeku bolj in bolj razvija in krepi razum, spomin pa mu ravno tako peša in peša. In slednjič v starosti ne samo da nič noče več v glavo, še tisto, kar je bilo v njej,

gine bolj in bolj iz nje. Zato je pa treba dobro porabiti ta srečni čas ter si nabrati kolikor moči dobrih znanostij in lepih naukov za poznejša leta, kakor je egiptovski Jožef svetoval Faraonu. Da si je vsak izmed naših mladih znancev zapomnil vso uganko, ki je precej dolga, tega ne morem reči. Ali vsakemu je je bilo ostalo toliko v glavi, da so jo vsi skupaj lahko ponovili od besede do besede; gospodu Korenu ni bilo treba nič pomagati. Salarju so se zdeli ti pogovori silno učeni in modri, ali razumel ni nič. Mož namreč, da naravnost povém, ni znal čitati in pisati, in kaj vé tak človek, kaj so samoglasniki in soglasniki?

Tako se je bil približal čas, ko se je bilo treba ločiti. Dečki so bili lahko zadovoljni s tem večerom, in bili so tudi; ali nekaj je bilo vendar še, česar so pogrešali. Tisti trije namreč, ki so že vprvič sedeli pod lipo in slišali tisto pesen, ki jim je bila tako všeč. Matija Somrak ni imel nobene posebne želje.

„Ne zamerite, gospod,“ oglasi se Lisjak, ki je bil najmanj boječ med njimi, „ko bi smeli prositi, pa ne zamerite — —.“

»Kaj bi pa radi? Govóri!«

„Ko bi bili tako dobri, gospod, pa bi nam zapeli še jedno tako pesen, kakor ono soboto.“

Gospod Koren ni bil nevoljen take prošnje; še veselilo ga je, da je bila njegova pesen tako dobro mesto našla v mladih srcih. Rad jim je torej ustregel, in dasi je bilo že precej pozno, zapel jim je, kakor prvo soboto, pesen (gl. str. 7.):

Večerna molitev.

Nato jih je povabil zopet na prvo soboto prihodnjega meseca.

Deveto poglavje.

Gospod Korén vidi nekaj žalostnega na pašniku.

Mnogo nelepega in neprijetnega je bilo prišlo že gospodu Korenu pred oči, odkar je prebival v tem kraju, od otrok in odrastlih ljudij. Ali tako ga ni še nič zbadlo v srce, kakor kar je videl na svoje oči v sredo po tej soboti. Precej daleč, kake tri četrti ure od Griča je bil pašnik z leščevjem in drugim, nizkim grmovjem. Temu kraju se je bližal gospod Koren, vračajoč se z daljšega izprehoda. Že od daleč ga je prijetno pozdravljalo prijazno pritrkavanje kravjega zvonca. Mala čredica se je pasla po tem pašniku, tu pa tam raztresena med grmovjem. Ali prijetno ni bilo, kar je slišal, in kar je potem tudi videl, ko se je približal tistemu kraju. Za nekim malo višjim grmom v senci sta sedela dva paglavca, bosa in zanemarjena, v samih rokavih, pa kratkih hlačah do kolen. Sedela sta, pa pušila in pljuvala sta, da je bilo grdo. Med seboj sta imela deščico, in na to deščico, kakor na mizo, metala sta kvarte. Pa besede je bilo slišati iz njunih ust, ki jih človek sliši nerad od priletnih mož. Pa to ni bilo še vse! Vsak je imel na strani steklenico z žganjem, in to steklenico je pridno nastavljal na usta in trobil v njo. Nelepo in neveselo je pri takem delu videti starca, ali v teh letih! Kaj more priti s časom iz otroka, ki sta mu do jedra izprijena in ostrupljena duša in telo? Gospod Koren ju je dolgo časa žalostno gledal molčé. Dečka sta bila tako zamišljena v svojo igro, da ga nista ne videla, ne čutila. Naposled stopi bliže pred nju, ploskne z roko ob roko ter reče:

»Za Boga svetega, torej je vendar le res, kar sem slišal praviti, ali verjeti nisem mogel! Otroka božja, ali sta tako zapuščena, ali nimata nikogar na svetu, da bi se menil za vaju, kaj počenjata? Ne očeta, ne matere, ne brata, ne sestre? Takó mlada — ti imaš kakih dvanajst let, in ti morebiti štirinajst, pa kaj delata?«

Paglavca sta zdaj grdo pogledavala moža, češ, kaj človeku to mari, kaj naju moti, ki ni ne duhovni

gospod, ne učitelj? Zdaj sta povešala oči in jih vpirala v tla. To je bilo vendar še nekako dobro znamenje: dokler je človeka še sram, ni še izgubljen. Tudi kvarte sta bila vtaknila pod desko in žganje skrila za hrbet. To je moža nekoliko pomirilo; drugače bi menda ne bil več govoril z njima, temveč mirno dalje šel in si mislil: Tu je škoda vsake besede! Tako je pa vendar hotel poskusiti in govoriti z njima; morda pade pa vendar katero zrno na dobra

tla ter požene kal in rodi sad ob svojem času. Torej je govoril:

»Kaj delata? pravim. Troje hkratu, ko je že vsako posamezno dovolj škodljivo človeku. Kajenje! Ne porečem, da je že samo ob sebi strup vsakemu. Morda kadita tudi vajina očeta; boljše bi jima bilo seveda, ko bi ne. Vendar jaz ne bom grajal in obsojal odrastlega človeka, moža, če ima to razvado. Saj moremo človeku izpregledati mnogokako slabost in napako; ta ima to, drugi drugo, če le niso prehude. Seveda bi bilo boljše, ko bi se za kaj drugega obrnilo, kar se izda za kajenje; in to ni malo, če se sešteje vse, kar se razda leto na leto za to zelišče. Vendar, kakor pravim, možu pustimo to razvado, če jo že ima in meni, da se ji ne more odkrižati. Človeški život, če je zdrav, privadi se s časom tudi strupu, če se mu ga ne daje preveč. In da je v vsakem duhanu ali tobaku več ali manj nekega posebnega, hudega strupa, to sta menda že slišala. Toda kaj slišala? Sama sta to izkusila. Le pomislita in spomnita se, kako vama je bilo, ko sta poskusila prvič, drugič; in še zdaj menim, da vama ni kajenje kaka posebna slast; drugače bi ne bila tako zelena po obrazu. In zakaj sta poskusila kaditi? vprašam vaju; ko si lačen, ali pa tudi če nisi, pa vidiš lepo žareče jabelko, ki se ti smeje tako prijazno in te vabi: ugrizni me, ni čuda, če se ti začno sline cediti, pa zgrabiš lepi sad ter ga ugrizneš, da je veselje! Ali kdaj si imel, pomisli, tako poželenje po pipi, po smodki? Gotovo nikdar ne. Zakaj si torej začel kaditi, ko ti ni bilo sile? Ker si videl druge, može. Pa meniš, da si Bog vé kaj s smodko v ustih; pаметen človek se ti pa smeje. Ali veš, da si podoben opici, ki posnema človeka, kjer more, in kakor more, pa ne pomisli, ali je pametno, kar dela, ali neumno.

In ko bi bila to še kaka neškodljiva neumnost! Ali, kakor sem že rekel, v duhanu je hud strup, ki ga ne more premagati mladi životek. In pa to večno pljuvanje pri kajenju! Ali ne vesta, da so sline potrebne za prekuhanje in prebavo jedi, ki se začinja že v ustih, ne še le v želodcu? Vedno, prisiljeno pljuvanje torej slabí človeka. Toda to je vama previsoko, preučeno; pa saj tudi ni potreba, da bi mladi ljudje vse umeli, verjamejo naj tudi kaj starim ljudém, ki so kaj izkusili in se učili v življenju. Ali kaj drugega! Odkod dobivata denar za kajo? Upam, da po poštem potu. Ali bi pa ne bilo pametnejše, ko bi, kar dobita od očeta, matere, ali kaj vem od koga, po malem — ko bi, pravim, to zbirala, pa nosila v poštno hranilnico? Če je še tako malo: zrno do zrna pogača! In s časom dobi človek veselje do varčevanja, ko vidi, kako mu raste premoženje; in to veselje je največ vredno. Samo začeti je treba, potem skoro samo gre, kakor če se kolo zavrti.«

Gospod Koren se malo oddahne. Dečka sta mislila, da je, hvala Bogú, pojenjala ploha, ki ju je bila obsula tako nenadoma; da pojde mirno dalje hudourni oblak, ko se je izpraznil nad njima. Zato sta se tudi ona oddahnila. Ali motila sta se; po prvi plohi prišla je druga, še hujša.

»Igrata! Igranje samo na sebi ni nič napačnega. Otrok, ki ni še za delo, igra se ves dan; in če se ne, misliti se mora, da ni prav zdrav. Igra je otroku zdrava, ona je njemu to, kar je odrastlemu človeku delo. Gibati se mora človek; voda, ki vedno stoji, usmradi se in postane gnila. Odrastlemu človeku je pravo veselje gledati otroka, ki se igra nedolžno, po otročje. Tudi ko že dela otrok, ko hodi že v šolo, na pašo, ko pomaga že v hiši, na polju, kdo mu bo zameril, če se malo poigra, za počitek, ko je delo

storjeno. Tudi to je zdravo, koristno duhu in telesu. Igra torej sama na sebi ni nič napačnega, pregrešnega. Ali če pravim: igra, za Boga svetega, vendar nimam v mislih take igre, kakoršno sem videl, da igrata vidva, in to za denar! Ali se taka igra spodobi otrokom? Nikakor ne; stokrat in stokrat ne! Ali pa hočem s tem reči, da se spodobi odrastlim, možém? Tudi ne. Mlada sta še in vendar sta morebiti že slišala: Ta pa ta je zapravlil vse svoje premoženje, tako da je moral prijeti za beraško palico z ženo in otroki. S čim pa je zapravlil svoje premoženje? S pijančevanjem; gotovo! Ali morebiti bi se reklo bolj resnično: zapil ga je jedno tretjino, dve tretjini pa ga je zaigral. Tá igra je prava hudičeva iznajdba. Igra je strast; vesta, kaj je strast? Strast je pošast, človeka ne izpusti, ko ga je dobila v oblast. Komur se je enkrat priljubila igra, ne veseli ga nič drugega več. Ne diši mu delo, ne gospodarstvo; vedno so mu pred očmi tiste pisane podobice, ki si jih je izmislil sam peklenšček sebi v kratek čas, ljudém pa v pogubo. Mirú nima, da sedi zopet v zakajeni izbi v družini vinskih bratcev in meče, pridušujoč se in preklinjajoč, po umazani mizi tiste umazane vražje listke. Saj vama je znano menda, kaj počne krava na paši, ki ima domá v hlevu tele pod vimenom. Mirú ne najde in pokoja. Ne veseli je ne družčina, ne dišeča trava, ki jo s takim veseljem mulijo in hrustajo tovariši in tovaršice. Njene misli šo vedno domá v hlevu pri ljubem teličku. Ni se bati, da bi zašla v kak zelnik, ali v sosedovo deteljo »v škodo«. Če le more, pa se izmuza in izgine. Ko je pogreša pastir, ni mu je treba iskati in popraševati, kje je sivka. Domá je gotovo pri svojem ljubem teličku; in kdo bi ji to zameril? Tako tudi pravi igravec. Neka nevidna moč ga vedno vleče,

kakor magnet železo, tja, kjer najde, kar ga jedino veseli. In tu se pije in kadi, igra in preklinja, da ni že več človeško, pozno v noč, do ranega jutra, ko petelin poje beli dan. Potem pa kolovrati vsak na svoj dom s težko glavo in lahko mošnjo. Kje je pa dobiček? Saj vedno se ne izgublja pri igri. Dobiček, če ga je kaj, izgine kakor pomladnji sneg na solncu. Kakor pridobljeno, tako izgubljeno, prav pravi pregovor. Dobiček pri igri ne zaleže nikomur, razun krčmarju; kakor voda v globino, tako se steče na posled ves dobiček v krčmarjevo mošnjo. Pri tem, kar se priigra, ni blagoslova božjega. Samo to velja, kar si pridobi človek v potu svojega obraza. Vse drugo je kakor pena, kakor kaplja na vodi.

Tudi odrastli ljudje imajo svoj prosti čas; najpridnejši človek ne more delati vedno; so tudi časi, ko delati ne sme. Kaj naj torej počne s svojim prostim časom, recimo na pr. v nedeljo popoldne po božji službi? Jaz mu vem prav lepo opravilo, pošteno, kratkočasno in zdravo: to je telovadba; saj vesta, kaj je telovadba? Ognjegasne vaje, kjer imajo tako društvo, in imeli bi naj ognjegasno društvo vsaj v vsakem okraju. Morebiti tudi streljanje, kjer je prilika. Tudi kegljanja bi jaz ne prepovedoval, tudi ne, če se igra za malo denarja. In vesta, kaj še? Petje! Pevsko društvo se lahko ustanovi povsod; za to ni potreba posebnih stroškov in priprav. Petja se uči mladi rod v šoli; to je prav. Nekaj sluha ima vsak otrok in glasú tudi, kolikor ga je treba; med desetimi so pa trije, štirje, ki imajo sluh in grlo in veselje do petja. Mož, ki jih bo vadil in vodil v petju, najde se tudi brez posebne težave; gospod učitelj, duhovni gospod, ali tudi kak uradnik. Tudi med kmetskimi mladeniči se nahajajo taki samouki, posebno v naši ljubi slovenski deželi. Samo dobre

volje je treba. In kakor vidim in slišim z veseljem praviti, začelo se je gojiti tako umetno petje tudi že po naši domovini, vsaj v nekterih krajih. Nikoli ne pozabim, kako me je veselilo, ko mi je na Dunaju pripovedoval neki prijatelj, kako se je tudi v tem na boljše obrnilo pri nas domá. Obiskovat je bil šel čez dolgo časa zopet enkrat svoje ljudi v neki vasi, ne daleč od Ljubljane. Bilo je v nedeljo popoldne. Ko je bil lepo pozdravil očeta in mater, popraša po starejšem bratu: Kje je pa Tone? Pri sosedu, odgovori mu oče, — pri petju. Ko se je čudil moj prijatelj, reče oče dalje: Tako je zdaj pri nas; prej so ob takem času pili in se preteпали, zdaj pa pojó. Tako je prav; dobra izprememba taka. Da bi se le vse pri nas tako izpremenilo in obrnilo na dobro stran, kar je slabega!»

Zdaj bo pa vendar že enkrat konec te dolge pridige, mislila sta si mlada grešnika, ko se je bil mož zopet malo oddahnil. Zdelo se jima je tudi, da bi naj mož te lepe nauke rajši privoščil bolj odrastlim, mladeničem in možakom. In v tem bi jima človek skoro pritegnil. Ali gospod Koren se je bil ogrel in tako je rekel lahko da kako besedo, ki bi bila v odrastli družbi bolj na svojem mestu. Upala sta torej, da ju ne bo dalje pestil. Saj se tudi govorniku v cerkvi pozna, kdaj se bliža koncu, kar je tudi marsikteremu grešnemu poslušalcu prav po volji; saj nihče ne sliši rad resnice, posebno pa ne, če nánj leti. Resnica oči kolje, pravi pregovor.

Pozno je bilo že. Po grmovju so se že oglašali strnadi, ki pojó najrajši, ko solnce zahaja, in pojó tako milo, tako otožno! In stara dima, ali kako se ji je že dejalo, z zvoncem za vratom, ki ga je bilo tako prijetno slišati v večerni tihoti, dvignila je že večkrat rogato glavo proti pastirjema, češ: ali ne bo že skoro čas gnati domú? Pastirja bi bila sama rada

gnala domú ter se tako rešila neprijetnega pridigarja in sodnika, toda, to je čudno, nista si upala, tako ju je bil prijel strah. Še jima ni bilo konec pokore. V tretje se je vsula ploha nad nju in zdaj celó s točo!

»Nič vama ne pomaga,« začel je zopet gospod Koren; »še nisem pri kraju. Kaj imata tam v tisti posodi za hrptom, ki jo tako skrivata in tajita, kakor gad noge? To ne more biti nič poštenega ali imenitnega. Vinu ni bilo podobno, to sem videl; vode pa menim, da bi ne bila skrivala, čemu neki? Kaj bi popraševal, odgovora tako ne dobim od vaju; pa saj mi ga tudi treba ni. Žganje sta pila, ali si upata reči, da ne? Sram je vaju, vidim; s tem spoznavata sama, da vesta, da ni lepo, kar delata. Žganje, najgrja, najsramotojša pijača na svetu, odrastlemu človeku že, kaj pa še otroku? Dobro mi je še v spominu, ko sem bil nekako v vajini starosti, ni se pilo žganje v tem kraju. In če ga je kdo, pil ga je skrivaj, da ga ni nihče videl, in ljudje so s prstom kazali za njim. Žganjar, to se je glasilo nekako, kakor potepuh, malopriden človek. Zdaj pa, kakor sem slišal, in žal tudi vidim na svoje oči, pritepla se je ta nesrečna kuga tudi v naše kraje! Dà, kuga pravim, to je pravo ime. Pijančevanje je sramotno, škodljivo duši in telesu. Pijan človek, ki se opoteka in zaletava gredé ter sam s seboj govori in blebetá, da se mu posmehuje mladina; zdaj pa tudi telebi na tla ter obleži, kakor gnila klada; to je žalostna in zoperna prikazen kakor maloktera. Ali pijanec pa tudi razgraja in razsaja ter razdira in razbija, kar mu pride blizu, tudi če je človeška glava. In pa grde besede govori in preklinja, da je človeka strah in groza! Koliko pretepov s krvavimi glavami, koliko pobojev v pijanosti! Najboljše, kar je prejel človek od svojega stvarnika, to je pamet, ki ga povišuje visoko nad žival. In v

pijanosti je človek brez pameti, utopila se mu je takorekoč v opojni pijači, iz uma je, gorji od divje živali. Koliko gospodarjev je pregnalo že pijančevanje z očetovega doma, da so morali iti po svetu s trebuhom za kruhom; nekteri z ženo in otroki! In kakšen je slednjič konec takega nesrečnega človeka, če ni prej že žalostno končal kje v kakem jarku, ali pa če se ni za časa izpreobrnil po kakem posebnem čudežu božjem — ali to se zgodi redkokrat; pijanec se izpreobrne, kedar se v jamo zvrne, veli pregovor. Kaj čaka pijanca? Najžalostnejši konec, ki more zadeti človeka, stvarjenega po božji podobi! Prime ga strašna bolezen, zdravniki imajo posebno ime za njo. Tresti se začne po vsem životu, tako da ne more žlice držati pri jedi, ne posode, ko pije. On, ki je toliko nočij prečul v glasni družbi pri kozarcu in igri, ne more zdaj zaspati po noči. Zastonj se sili, zastonj miži, spanje se mu ne vrne, kakor preplašena ptica. Namesto njega pa ga obiskujejo grozne prikazni, ponočni strahovi ter mu plašijo in strašijo zbegano dušo. Po dnevu se mu zdi, da ga vse preganja in mu streže po življenju; živi duši ne upa, vsakega človeka se ogiblje, vse se mu zdi sovražno. Smrti išče, planiti hoče z visoke skale ali druge višine, da bi si razbil glavo, po kateri mu divjajo take grozne pošasti. In pri vsem tem trpi strašno žejo; da bi si jo ugasil, vpije vedno: žganja, žganja! Ko bi človek mislil, da se bo nesrečnež te vražje pijače bal in ogibal, kakor peklenšček blagoslovljene vode, pa še vpije po njej, kakor po kakem zdravilu; ne vé, da mu bode, kakor ko bi vlil olja v ogenj. Tako ga je zapustila popolnoma pamet, kakor da se ga je naveličala, ker je toliko časa tako grdo ravnal z njo; ker je ni poslušal, ko ga je svarila, ampak jo siloma podil od sebe.

Škodljiva bolj ali manj je vsaka opojna, jaz bi rekel, pijana pijača, posebno, če jo človek uživa čez mero; ali tako pogubna ni nobena, kakor je žganje. In tak konec, kakor sem ga prej opisal, čaka posebno žganjarja. Ali kam pa more priti otrok, ki se že v svojih mladih, nedolžnih letih zaliva s to peklenko pijačo, ki mu zamori in požgè vse, kar je dobrega in lepega v njem! Kako krepki ljudje so bili prvotni prebivalci novega sveta; saj sta že morebiti kaj slišala ali čitala o Indijancih, in kako lepo število jih je bilo; zdaj jih je še toliko, kakor je ljudij v kakem srednjem okraju pri nas. In s čim so jih tako ugonobili bledoličniki, kakor imenujejo ti rujavci Evropce? Ne s puškami in topovi, imeli so drugo, na videz ne tako krvoločno orožje — z ognjeno vodo, tako imenujejo Indijanci žganje, pokončali so res da bolj natihoma in polagoma, ali tem bolj gotovo, ta korenjaški in plemeniti rod. In taka smrtna pijača se daje pri nas celó otrokom! Težko je verjeti, in jaz bi tudi ne verjel, ko bi mi ne bil pravil znan, vsega spoštovanja vreden mož, da nekteri stariši dajó sami svojim otrokom tega strupa. Take ljudi bi bilo treba poklicati pred sodbo; oni so morilci svojih otrok. Vem, da ne delajo tako iz hudobnosti, ampak iz nemarnosti, v neki dušni zabitosti in slepoti. Vendar to jih ne opravičuje. Saj slišijo in vidijo dovolj, kaka kuga je žganje človeškemu rodu. In zdaj dovolj! Jaz sem vama povedal svojo misel; če je mogoče, poboljšajta se, dokler ni prepozno; na onem svetu nas čaka — ostra sodba!«

Teh dveh ni povabil mož pod lipo. Ne da bi ju bil zavrzel, kakor pogubljeni duši, ki jima ni pomoči; ali upanja je imel malo. Navada je železna srajca, zlasti če se prime človeka v mladih, mehkih letih.

Solnce je bilo zašlo. Poparjena sta dečka gnala živino domú; noben ni žugnil besede. Ali je padlo kako zrno na dobra tla, kjer bo pognalo in rodilo sad ob svojem času? Kdo vé?

Deseto poglavje.

Lisjakova mati prinese lepega petelina na Grič.

Prišla je bila tretja sobota, ko so se imeli zbrati mladi gostje na Griču pod lipo. Ali ta dan ni bilo shoda, ktereга so tako težko pričakovali povabljeni dečki. Zakaj ne? Povabljeni so bili samo, če bo lepo vreme; če ne, pa je bil shod preložen na prihodnjo soboto. Gospod Korenova hiša bi bila sicer imela dovolj prostora zanje v veliki sobi; ali mož je bil svojeglaven. Hotel je videti svojo mlado družbo samo pod staro lipo. Morebiti se mu je zdelo nekako bolj praznično in imenitno, če se je sedelo in modrovalo pod milim nebom, v senci častitljivega drevesa. To pa tisto soboto ni bilo mogoče. Kmalu po poldnevu so se mahoma pridrvili črni oblaki na nebo. Bliskati se je začelo, treskati in grmeti, kakor da je prišel sodnji dan. Pa tema je nastala, da je človek komaj videl za korak pred seboj. Zbegani so letali ptiči in iskali zavetja, in živina je mukala v hlevu. Med hišnimi vrati je stal mnog gospodar ter se skrbno oziral proti črnemu nebu, kjer so se kazali tu pa tam sivi oblaki. To so tisti sivi oblaki, katerih se najbolj boji kmet; ne obetajo mu nič dobrega. Kaj pa more hujšega priti ubogemu kmetu

tisti čas, ko mu zori žito na polju, kakor je toča, ki mu v času, kolikor ga je treba za jeden očenaš, pobije vse in zdrobi, tako da se včasih ne pozna, kaj je tu rastlo, ječmen ali pšenica. Žena je pred hišo držala z obema rokama lonec, iz kterega se je valil prijetno dišeč dim od raznih suhih blagoslovljenih zelišč iz velikonočne »butare«, ter molila:

Šmarin oblak, šmarin oblak,
Bodi pohleven in krotak.

Otroci so zbegani letali po hiši ter si z obema rokama tiščali ušesa, ker je tako strašno grmelo in treskalo. Nebo je bilo milostno; prizaneslo jim je še ta krat. Zagrmelo je in zahreščalo, kakor da se je razparalo nebo od vzhoda do zahoda, in liti je začelo izpod neba, kakor o vesoljnem potopu. Res je padlo tudi kako ledeno zrno vmes ter poskočilo zopet kvišku od tal, ali prave groze je bilo vendar konec. Vse se je oddahnilo, in obrazi so se razvedrili. Ali nebo se ni razvedrilo tako hitro, kakor so si želeli naši mladi znanci, ki bi bili šli tako radi na Grič. Lilo je in deževalo ves večer in vso noč, kar je dobro delo razsušeni zemlji.

Drugi dan, v nedeljo popoldne po krščanskem nauku, zgodilo se je na Griču nekaj posebnega. Prišla je namreč v tem času na gospod Korenov dom precej suha ženica srednje starosti, pa nekaj v rudečo ruto zavitega je imela pod pazuho. Ne h gospodu, k stari Barbi je bila prišla, dasi ta poštena ženica ni imela nič opravka pri tem. Ali pred gospoda si žena ni upala, če tudi je vedela, da je dober mož. Tudi ni bilo nič hudega, kar jo je napotilo na Grič. Še z Barbo je govorila nekako okorno, dasi navadno ženskam, posebno ko so med seboj, jeziček teče kakor namazan. Bližala se ji je nekako po okoliših. Zvedela je bila — Bog vé, kako — da se je

pri Korenovih ponesrečil petelin, lep, da ni bilo takega v okolici. Pač, Lisjakovka iz Podgorice, ali kakor so ji tudi dejali, Lisica, mati našega znanca Antona Lisjaka, tistega, ki je imel ušesa kakor roče, pa malo razklano gornjo ustno, imela je tako lepega, če ni bil morebiti še lepši. Samo mlad je bil še, ali mladost je napaka, ki se manjša od dne do dne. In tega petelina je imela pod pazuho, zavitega v veliko rudečo ruto, samo glava mu je gledala vèn; in to se mora reči, lepa petelinova glava z visokim, lepo rudečim grebenom, ki je bil malo na stran nagnjen, kakor nosi kak »fant od fare« v nedeljo svoj klobuk malo na uho. Tega petelina je zdaj Lisjakovka pred seboj držala ter ponujala stari Barbi, da bodi za naslednika prejšnjemu kurjemu poveljniku in gospodarju. Ta si je bil zlomil nogo, tako da so ga morali zaklati iz usmiljenja. Ali pokusil ga ni gospod Koren, dasi ga je bila Barba prav lepo spekla. Poštena Barba se je branila in branila take prijaznosti; ni ji šlo v glavo, kaj neki mari Lisjakovski v Podgorici, ali imajo kokoši na Griču petelina ali ne. Če hočejo novega, gospod si ga lahko kupijo, hvala Bogú; njim se ni treba zanašati na tuje dobrote. Lisjakovka jo je pa pogovarjala, naj ga le vzame; gospod Koren ne bodo hudi. Govorila je o neki hvaležnosti, ki jim jo je dolžna za to, kar so storili njenemu sinu Antonu. Ali Barba je poznala svojega gospoda in se ni dala pregovoriti. Dolgo časa dovolj je bila pri možu, da je lahko vedela, kaj mu je po volji, in kaj ne. Brez njegovega privoljenja da ne vzame, kar je črnega za nohtom! Petelinu se je že predolgo in preneumno zdelo to žensko besedičenje in pregovarjanje, ki ni imelo ne konca, ne kraja, posebno v taki tesnobi, kakor je ni bil vajen. Enkrat se napne in krepko gane, pa je bil prost. Ru-

deča ruta mu je še visela na visokem, lepo zakrivljenem repu, ko je skočil kokodaje na tla. In ne bodi len, že je na dvorišču pred hišo, tu se udari dvakrat, trikrat s perotmi ob stran, potem povzdigne glavo, zaziblje se in zapoje: kikiriki! da se je razlegalo po dolini okrog. Na Griču imajo zopet petelina, pa kakega, raca na vodil! In kaj menite, kaj se je zgodilo na to? Kokoši, ki so se brez vodnika raztresene pasle po vrtu — ko so zaslišale ta kreпки

glas, približale so se počasi mestu, odkoder je prišel. Najprej, kar je bilo mlajših seveda; mladina, zlasti ženska je posebno radovedna, tudi pri kokoših. Za njimi pa pridejo tudi starejše, modrejše. Petelin je moško, visoko stopal pred njimi, kakor da bi se jim razkazoval, kak korenjak je, in rés je bil lep! Kokoši se ga niso nič bale, dasi so ga zdaj videle vprvič, in dasi je gledal tako moško in oblastno! Hitro so se zvadile z novim gospodarjem, kakor on

z njimi, in rade so šle za njim, kamor jih je vodil v svoji modrosti.

Ko je Lisjakovka to videla, ni bila nič huda, še veselilo jo je, in prav pametno se ji je zdelo, kar je bil storil njen mladi kokodaj. Ne tako Barba. Ali kaj začeti? Da bi ga mogla ujeti potepuha, ki je korakal tako moško, pa po koncu nosil svoj rudeči greben, kakor da bi bil on tukaj gospodar, to se še misliti ni dalo. Lisjakovka pa težko da bi ji bila pomagala. Iz te zadrege ji je pomogel gospodar sam, ki je prišel ravno o pravem času s svojega sadnega vrta domú. Barba mu je hitro razložila, kako in kaj, in nato ga vprašala, kaj storiti. Gospod Koren je bil marsikaj doživel v svojem življenju, ali kaj takega se mu vendar ni bilo še pripetilo. Tu mu ni pomagala vsa njegova učenost. Odgovoril ni precej, pa na smeh se je držal, bodisi, da se mu je stvar res zdela smešna, ali pa se je smehljal v zadregi, ker ni vedel, kaj začeti.

Iz te zadrege je pomagala možu Lisjakovka sama, saj tako vendar niso mogli stati, pa gledati ves čas. Ko je on premišljal in preudarjal, osrči se ženica, zgrabi mu roko in reče:

„Kaj ni lep, kaj? Poglejte ga, gospod, pa recite, če morete najti lepšega. Brez petelina pa vendar ne morete biti.“

»Saj se ga ne branim,« seže ji v besedo gospod Koren; »ko je že tukaj, če tudi brez moje volje, pa naj ostane; samo povejte, koliko hočete zanj. Petelina bomo vendar še zmogli, bodi še tako lep. Zastonj pa, ljuba žena, ne jemlje se nič pri nas. Torej recite, koliko sem vam dolžen?«

„Dolžni mi vi niste nič; ampak jaz sem vam dolžna, in ostala bi vam dolžna, ko bi vam dala ne vem kaj. Ali kaj vam bo dala uboga kmetica, ta-

kemu gospodu? Sina imam, saj ga poznate tistega Antona Lisjaka iz Podgorice, ki ima gornjo ustno malo razklano. Koliko mi je že prizadel preglavice, ta nepridiprav! Kjerkoli je kaj napačnega, povsod on zraven, vsega on kriv. Ljudje že nič več ne poprašujejo, vse zvrčajo nanj, na tistega Lisjakovega Antona. Vsak si ga privošči, kakor srenjskega oreha. V šoli, tožijo gospod učitelj, je med vsemi najhujši. Vse smo že poskušali — beseda, šiba, jok: vse nič ne pomaga. Saj ne pravim, da je hudoben; ali živ je in razposajen in vseh muh poln, da ni izhajati z njim. Kaj pravim, da ni izhajati z njim? Zdaj se prav dobro izhaja z njim. Malo takih otrok! Pa pravijo, da se ne godé več čudeži dandanašnji! Sv. Monika je izmolila in izprosila, da se je izpreobrnil njen sin, ki je bil velik grešnik, in zdaj je jeden prvih svetnikov v nebesih. Ne da bi primerjala svojega Antona s sv. Avguštinom, saj jaz tudi nisem podobna sv. Moniki, ali nekaj jednakega se je zgodilo z mojim sinom. Moj mož sam, ki ni Bog vé kako natančen, rekel mi je óni dan: »Kaj praviš, Urša, našemu Antonu? Ali ni ves drugačen, kakor je bil prej?« Nato jaz: „Torej tudi tebi se zdi, Jurij?“ — »Kaj zdi?« hudoval se je on. »Kakor noč pa dan! Kakor bi ga bil narobe obrnil. In veš, kdaj se je zgodil ta čudež? Prav tisti večer, ko je bil prvič pri gospodu Korenu na Griču. Ti pa tudi nič ne veš. Kaj se ti ni čudno zdelo, kakšen je bil prišel domú tisti večer? Kakor veren kristjan, ko pride od izpovedi in sv. obhajila. In od tistega časa je kakor olje. Nobene stvari mu ni treba več dvakrat reči. Uči se pridno, zjutraj moli pobožno in zvečer; tako tudi pred jedjo in po jedi; nič ga ni opominjati treba. Sam Bog večni vedi, kaj mu je dal mož v jed ali pijačo, da ga je tako pre naredilo in prestvarilo!« —

Ne zamerite, gospod, da tako govori; beseda je okorna, ali misel je dobra. Prav pravi moj mož. Čudež se je zgodil. In če vprašam dečka — kako bi ne bila radovedna? — kaj pa ste imeli tisti večer na Griču? nasmehne se tako nekako čudno, pa pravi: Lepo je bilo! In ko bi ga bili videli včeraj popoldne! Kako je bil ves obupan, ko je videl, da ne bo nič tisti večer! Mi smo se bali toče, ta nebodigatreba pa deža, ki ga je bilo vse tako potrebno. Tolažiti smo ga morali, tako se nam je smilil. Saj se nam je pa tudi lahko, ker je zdaj tako priden! In kdo je storil ta čudež? Tisto že vem, Bogu gre prva hvala; kar je dobrega, vse imamo od njega, češčeno bodi sveto ime njegovo! Ali poslužil se je vas, ljubi gospod, ko je hotel, da se zgodi ta čudež. Vi ste naš dobrotnik. Slišala sem praviti, ne vem, ali je res ali ne, da so ljudje na svetu, ki s samo besedo ali s pogledom ukroté divjo zver. Nekaj takega imate vi v sebi, gospod; ne zamerite, če so moje besede nerodne. Ko bi znala govoriti, kakor bi rožice sadil, ne mogla bi vam dopovedati, kako smo vam hvaležni. Torej, gospod, storite nam to veselje, bodite tako dobri, pa pustite tega petelinčka, kjer je že; saj vidite, kako se je že privadil. Jaz vem, kako hudo bi delo Tonetu, ko bi ga prinesla zopet domú. Kako vesel je bil, kar srce se mu je smejalo, ko sva bila sklenila z možem, da pojdem s petelinčkom na Grič. Spremil me je do lese; tam me čaka, vem da težko. Brez zamere, ljubi gospod, pa z Bogom!“

Ženi so bile oči solzne, zato se ji je tako mudilo, da se ni mogla tako lepo zahvaliti, kakor bi se bila rada. Zopet zgrabi roko gospodu in jo hoče poljubiti po vsej sili, kakor kakemu duhovnemu gospodu. Ali gospod Koren tega nikakor ni hotel.

Žena je bila ginjena, ali gospod tudi ni imel kremenca na tistem mestu, kjer imajo drugi srce. Tudi njemu je bilo nekako mehko na tistem mestu života, ali vesel je bil tudi. Saj se še angelji v nebesih bolj veselé jednega samega izpokorjenca, kakor devet in devetdesetih pravičnikov, ki ne potrebujejo pokore.

»Počakajte malo,« reče ženi, ko je že stopala čez prag. Nato je šel v svojo izbo in čez nekaj časa je prišel zopet in prinesel v roki nekaj v papir zavitega; bilo je podobno kakim molitvenim bukvicam, in bržkone je tudi bilo kaj takega. To je prijazno pomolil ženi ter rekel:

»Bodi, ne bom se branil; pa vi se tudi ne smete. Vzemite to, pa dajte svojemu sinu; pa recite mu, da me je veselilo, kar sem slišal. Priden naj bo, kakor je zdaj. Večjega veselja mi ne more napraviti; jaz imam rad pridne otroke.«

Žena je vzela, pa šla, rekla ni nič; saj tudi ni bilo potreba. Barba je ves čas stala, pa debelo gledala. Čudno se ji je zdelo, kar je videla in slišala, ali rekla ni nič. To je vedela, kar storé gospod, je dobro storjeno.

Tako je bilo te pravde konec. Zadovoljni so bili na zadnje vsi: Lisjakovka, gospod Koren, petelin in kokoši in Barba tudi.

Jednajsto poglavje.

Gospod Korén pripoveduje, kako je opica vzrejala mladiče.

Drugo soboto po tisti viharni je bilo vreme lepo, in mlada družba je sedela v tretje na Griču pod

košato lipo. Gospodar sam je bil nekako posebno dobre volje. Po južini se je modrovalo in govorilo, zdaj resno, zdaj veselo. Gospod je izpraševal svoje stare znance, kako je domá, kako v šoli. Zdaj niso bili že več tako plašni in redkobesedni. Odgovarjali so mu možato, lepo po vrsti; in povedali so mu mnogo veselega, posebno iz šole. Zlasti je veselilo gospoda, ko je videl, da si dečki prizadevajo govoriti v lepi, čisti slovenščini, ne kakor kaki zarobljeni gorjanci, v tisti nemarni mešanici, ki tako žali olikano uho. Pohvalil je vsakega, ko je povedal kaj posebno lepo in gladko; če je kateremu kdaj kaj izpodletelo, popravil mu je blagodušno, kar ni bilo dobro. Tudi je gledal na to, da se je govorilo lepo zmerno, ne prehitro, pa tudi ne preleno in dolgočasno, ne pretiho, pa tudi ne preglasno; vpitje ni nikoli lepo. Ptiča, dejal je, sodimo po petju, človeka po govoru. Lepo je, če zna kdo peti, ali gosti, ali trobiti; toda to ni dano vsakemu, pa tudi ni tako potrebno, da bi moralo biti. Govoriti zna vsak, razun tistih nesrečnikov, ki niso prejeli tega božjega darú. Ali ne govorimo vsi jednako. Lepo govorjenje priporoča človeka, zlasti mladega, bolj, kakor lepo obličje, da ne rečem, kakor lepa obleka; z lepim, spodobnim govorjenjem se prikupiš Bogu in ljudem. Če pa hočete lepo govoriti, čitajte dobre knjige, pa poslušajte može, ki sami dobro govoré: duhovnega gospoda na prižnici in gospoda učitelja v šoli, ki govorijo lepo, čisto slovenščino, da je veselje. Zdaj pa poskusite: vsak naj kaj malega pové, kako kratko povest, kako smešnico, ali kar bodi; samo pazi naj, da bo govoril lepo, gladko in čisto slovenski.

To se je tudi zgodilo. Dečki so se bili ogreli, in vse je šlo prav dobro, tako da je bil gospodar zadovoljen. Pohvalil jih je in rekel nato:

»Zdaj, ko ste povedali vi vsak svojo, spodobi se pač, da tudi jaz kaj povem. Torej poslušajte!

Ko sem učil na Dunaju nemške otroke, čitali smo v nemški čitanki neko pripovedko, ki je bila meni prav posebno po volji; upam, da bo tudi vam, če vam jo povem poslovenjeno, kakor mi je ostala v spominu.«

Vse je kazalo, da dečki težko čakajo začetka; toliko da niso zijali od samega poželenja, kakor mladiči v gnezdu, ko prileti starka s črvičem v kljunu.

Gospod Koren pa je začel takó:

»Ko sta prva človeka Adam in Eva morala po svojem grehu zapustiti raj, šle so z njima iz njega tudi živali, ki jima odslej niso bile več pokorne, ker sta bila tudi onadva nepokorna svojemu stvarniku. Toda tu so se ločile živali po svoji naravi v dve družini; bolj divje, kakor lev, ris, volk in medved, šle so v gozde in puščave, kjer so živele od mesa in krvi slabejših živalij. Té so se torej potikale in skrivale po zakotjih in zavetjih v večnem strahu in trepetu, kakor jelen, zajec in srna. Krotkejše pa: voli, ovce, psi in mnoge druge, hotele so imeti zopet svojega gospoda, ki bi naj zanje skrbel in jih hranil in branil, kakor nekdanj človek. Posvetovale so se torej, in slednjič so sklenile izvoliti opico, ker se jim je zdela najbolj podobna človeku. — Podobna? Po vnanjem je opica res nekoliko podobna človeku, ali kaj to? Človek ima neumrjočo, po božji podobi stvarjeno dušo, opica pa je žival, kakor ktera druga, naj še tako posnema, ali prav za prav oponaša človeka. — Imela je namreč silno resno in modro obličje, hodila je po koncu po dveh nogah in s svojima rokama je delala kakor človek. Ali treba se je bilo dobro pripraviti k tako imenitni in težki službi, zato so jo poslale učiti se k človeku. Opica je bila s tem

zadovoljna in je šla tja, kjer sta Adam in Eva prebivala s svojimi otroki. Tam je splezala na neko jablano in gledala čepé, kaj dela človek. Kdor bi jo bil tu videl, kako modro se je držala, mislil bi si bil: Če ne ta, kdo se bo drug učil od človeka? Prvi teden se je bilo treba učiti, kako si človek stavi svojo kočo; zakaj živali so hotele biti tudi v zavetju pred mrazom in hudim vremenom. Tu je gledala s svoje jablane, pa videla, kako je Adam vzel sekiro, pa udrihal z njo po drevesu, dokler se ni zvrnilo. Drevo je potem obsekal in iz hlodov je sestavil lepo kočo. Še ni bila opica vsega tega prav dobro ogleдалa, pa reče sama pri sebi: Ho, ho, če ni drugega, to jaz tudi znam. In nato je tekla nazaj k svojim živalim. Skliče jih ter jim reče: Pridite, pridite; videte boste, kako se delajo kočice; takega mojstra bi zastonj iskale po svetu. In nato vzame neko gorjačo ter začne z njo mahati po drevesih, kakor iz uma, na desno in na levo, vse križem, lop! kamor prileti. Živali so imele komaj časa dovolj, da so se ji umaknile. Ali drevesa se niso ganila, in živali so se ji smejale. To je jezilo opico; režala se jim je in pačila srdito. Sama pri sebi pa si je mislila: Le smejajte se, jaz sem vendar bolj pametna; ko bom imela enkrat gospodstvo v rokah, pa bodo že videle!

Drugi teden se je hotela učiti, kako se orje in seje; kajti živali so potrebovale živeža. Pa je šla zopet in gledala z jablane, kako je Adam vzel lopato, zasadil jo v tla ter krepko pritiskal z roko, da je šla globoko v zemljo. Nato je vzel nekako mošnjo ali vrečo ter si jo privezal okoli pasa. Iz mošnje pa je jemal nekako zrnje in ga trosil v razkopano zemljo, da bi iz nje pognalo žito. Adam namreč ni še oral, ampak kopal je zemljo, kakor še dandanes posebno v gorah ljudje, ki imajo malo zemlje, pa nič volov.

Opica si je mislila: Hej, to je prava reč, kaj takega jaz tudi morem! Ker pa je hotela biti prav pametna, ukrade skrivaj Adamu lopato in tisto žitno mošnjo ali vrečo ter poteče z ukradenim blagom k svojim vrstnicam. Pridite, pridite! vpila je že od daleč; zdaj boste videle, kako znam jaz kmetovati. Nato vzame lopato, zasadi jo v tla ter začne pritiskati na vse kriplje z rokami. Ali v naglici je bila obrnila lopato narobe, železo gor; in ko je tako pritiskala na vse pretege, prereže ji ostra lopata vso roko, tako da je na glas zakričala ter v stran vrgla tisto presneto lopato. Po sreči je bil pes blizu; ta ji je izlizal rano, tako da jo je hitro minila bolečina; bil je pes nekako za zdravnika pri živalih. Nato reče opica: E kaj! kaj treba tega neumnega kopanja? Poglavitno je sejanje. Vzame torej žitno vrečo; ker pa ni bilo nič več v njej, nabere drobnega kamenja in peska vanjo, priveže si jo okrog pasa, začne, silno modro držeč se, korakati sem ter tja, gor in dol ter sipati pesek na vse strani in tudi živalim v obraz. Ko so si živali izmencale oči, spoznale so in videle, da jih je opica le slepila s svojo umetnostjo. Iz tega zrnja ne bo živeža do sodnjega dne, dejale so same pri sebi, majale glave ter ji obračale hrbet.

Tretji teden sklene opica, da se pojde kuhati učit. Bilo je namreč že hladno, in mislila si je: Če napravim živalim gorko juho, da si ogrejejo želodec, potem ne bodo mogle več prebiti brez mene. Zopet je šla torej na svojo jablano in odtod je videla Adama, ko je znašal suho dračje, prinesel iz svoje kočice ogorek in z njim zapalil dračje. Nato je obesila Eva lončen kotel nad ogenj (kakor pri nas drvarji, ali pa Lahi, ko kuhajo svojo polento), v kotel je nametala zelenjave, in črez uro je bila juha gotova. Hoho! pravi zopet opica, kaj takega se bo dalo

menda tudi še narediti! Nato skoči z jablane, zgrabi gorečo tresko iz ognja, in predno je mogel Adam za njo, ni bilo ne sledú, ne tirú po njej.

Dober tek! vpila je živalim že od daleč. Danes boste dobile kaj na mizo, da se vam bodo kar sline cedile, pa prste si boste lizale. Hej, psi, naberite in prinesite mi hitro suhega dračja; tu boste kaj doživeli, da nič takega! Psi prinesó hitro dračja v svojih gobcih (saj šc dandanes pes rad nosi palico svojemu gospodu), kuharica opica vtakne vanje ogorek, ki ga je bila prinesla, in skoro začne plamen veselo plapolati kvišku. Toda črez nekaj časa je jel ogenj pojematí. Tu bomo kmalu pomagali, reče opica in začne pihati v žerjavico in pepel, kakor kovaški meh, da so iskre skakale in letele živalim v kožuh in jim smodile dlako, kar ni dišalo kaj prijetno. Nič ne dé, tolažila se je opica. Ni veselja brez preglavice. Konec dober, vse dobro! Nato vzame list od ločike, to je rastlina, ki ima največje peró, tako da lahko hlebec kruha zaviješ vanje; obesi ga na dveh palicah nad ogenj, zajme z roko vode iz bližnjega potoka in ga nalije in nameče noter kopriv in drugega plevela, kar ga je bilo ravno pri roki. To vam bo dišalol reče psom, ki so se jim kar sline cedile iz gobcev. Ali komaj je bila to rekla, kar se začne krčiti ločično peró nad ognjem pred njimi, juha se izlije v ogenj in ga pogasi. Tako je bilo vse kuhanje za vselej pri kraju.

Živali začnó nevoljno godrnjati in renčati, posebno voli, in sítí so bili opične modrosti. Opica pa je rekla: Če se mi ne izučimo, bodo se pa naši mladiči. Ali otroke je treba najprej pošteno prijeti in odgojiti. Zato se hočem zdaj najprej učiti od človeka, kako se vzrejajo otroci.

To pa volom ni hotelo v glavo; renčali so še huje. Konjem pa in psom, ki se že rajši učé, ni se

zdela ta misel tako napačna. Pregovorili so tudi druge živali, in četrty teden je sedela opica zopet na svojem drevesu. Ravno so vpili in kričali mali otročiči matere Eve in jokali, da ni bilo čuti bobnečega groma. Pa pride mati, zavije male kričače v rjuho in položi v okroglo pletenico. In ko je začela to pletenico suvati z nogo, da se je zibala, potihnilo so otročiči in zaspali. Večje otroke pa je poljubovala, če so bili pridni, in pretepala, če so bili poredni. Ko je to videla opica, rekla je:

Dobro! otroke vzrejati — to znam zdaj korenito; ali treba mi je najprej take rjuhe, kakor jo ima človek. Ker se je ravno sušila jedna na jablani, ukrade jo opica ter odnese skrivaj. Nato jo obesi kakor zastavo na drog ter pride tako z velikim veseljem k živalim nazaj.

„Zdaj pa mi prinesite sem vse svoje mladiče,“ veli živalim; „v jedni uri bodo vsi odgojeni in vzrejeni.“ One prinesó urno svoje mladiče: teleta, žrebeta, jag-

njeta, prašičke, kozličke in kozice, psičke in mačice in še drugega mladega drobiža. Teleta začno mukati, žrebeta rezgetati, jagnjeta beketati, kozlički meketati, prašički kruliti, psički cviliti in mačice mijavkati, da bi si bil človek kar ušesa tiščal. „Skoro boste tiho, kričači!“ reče jim opica, vzame na enkrat šest prašičkov skupaj, ki so najhuje kričali, zavije jih v rjuho in zaveže, kakor perilo, in to culo položi v zelenje na dolgo vejo. Nato skoči na drevo ter sune vejo z nogo, da bi se zazibala. Ali štrbonk! ležali so prašički na tleh, in niso se ganili, rekli niso ne bèv, ne mèv. „Vidite?“ reče opica, „s časom že pojde. Zdaj pa hočem samo sebe prekositi z vašimi odrastlimi mladiči; to boste zijale.“ Nato veli, da naj jo obstopijo vse mlade živali. Nekaj časa jih gleda in se drži silno modro; potem gre ter poljubi in polize vsako živalico z onimi grdimi ustnami prav nežno in reče naposled: „Pozor! zdaj pride najlepše.“ In raztegne tiste svoje dolge roke na iztežaj in jim začne zaušnice deliti na desno in na levo, da so živalice kar tulile in cvilile; mlada žrebeta pa so ritala in pobegnila.

Ko se je to godilo, stara prasica (ne bodi grdo reči) ni imela mirú. Šla je ter s svojim rilcem razvila in odgrnila rjuho, v kateri so tako tiho in mirno ležali njeni mladiči. In kaj je videla? Vse mrtvo, ubilo se jih je bilo vseh šestero!

To je bilo živalim že vendar prehudo. Spoznale so, da je opica neumna in ničemurna žival, ki si toliko domišljuje, pa nič ne zna. Še učiti se ne more, ker nima pameti in prave pridnosti in gleda vse samo povrhu. Zato so jo zapodile ter se vrnile zopet k človeku, ki jim je bil že s konca namenjen za gospodarja, in postale so njegove domače živali. Opica pa še dandanašnji misli in misli, kako bi zadobila

gospodstvo nad živalimi; zato vedno opazuje človeka in posnema, kar vidi, da dela. Toda ker stori vse, kar stori, samo površno, brez pameti, ne opravi nič poštenega, ampak je in bo vedno le — opica.«

Mladi poslušalci so se tu pa tam, ko je govoril gospod, komaj vzdrževali glasnega smeha, posebno pa tam, ko opica najprej poljublja, potem pa pretepa mlade živali.

Ta pripovedka je res kratkočasna, ali to ni še vse; v sebi ima tudi jedro zdravega nauka. Gospod Koren se je z raznimi vprašanji prepričal, da so poslušalci njegovi tudi prišli do tega jedra. Pameti in pridnosti je treba, če se hočeš kaj pravega naučiti. Dobro, natanko je treba pogledati vsako stvar, ne samo površno. Pridna bučela do dobrega preišče vsako cvetlico, zato pa nabere in prinese domú toliko sladkega medú; metulj se ziblje in ziblje od cveta do cveta; tu pa tam pokusi malo, pa zopet dalje leti; zato pa nima tudi nič!

To nam bo dišalo! obeta opica, ko ni še kuhati začela, ko ni še vedela, kaj bo iz njene kuhe, žganci ali močnik! S takimi obeti človek smeši samega sebe; in prav se mu godi, če se mu posmehujejo ljudje.

Zdaj bi bili pa še kako uganke radi; mladi rod tare rad orehe in lešnike. Uganke so res, kakor neki orehi ali lešniki. Nektera je trda kakor koščák, in težko ji je priti do jedra, zato pa tolikanj bolj mika človeka. Gospod Koren jim je svetoval, naj si jih dajó sami med seboj; saj ga morda ni človeka, ki bi ne vedel kake uganke. Ali tiste, ki gredó po kmetih od ust do ust, bile so že skoro vsakemu znane, tako da ni bilo nič ugibanja. Tudi so se jim zdele premalo imenitne, kakor tista:

Šviga, švaga
Črez dva praga!

ali pa tista, ki pravi:

Mi imamo neko pleče,
V vsaki hiši prav reče.

Takih so hoteli, izmed kakoršnih jim je bil gospod Koren dal zadnjič dve. Ni ga bilo treba dolgo prositi. Ali pomisliti je bilo vendar treba malo in poiskati po glavi, ali tiči kje kaka poštena v katerem kotu. Našla se je jedna:

Mati mila je rodila
Detet, da jim ni števila;
Lepo jih pojí in pase,
Slednjič vse pogoltne váse.
Vendar jih iz sebe dá,
Kedar konec bo svetá.

Ta ni bila težka. „Zemlja!“ zavpili so trije, ali celó vsi štírje kmalu.

Druga je bila že malo bolj raskava:

K nam hodi deklica vesela,
Ko bliža se, povsod zvoní;
Ves dan pohaja, nič ne dela,
Od bratcev in sestric živí;
Še drugim brani, da na polji
Ne delajo in ne domá.
In vendar je po božji volji,
In človek sam jo rad ima.

Ko bi bil gospod čakal dalje časa, morebiti bi jo bil vendar kdo razluščil; ali hotel ni, da bi si preveč belili glave, ki jih potrebujejo za kaj drugega; zato jim je malo pomagal na sled, in res jo je Lisjak hitro imel: „Nedelja!“

Jurij Záplata se je udaril z dlanjo po čelu, da je počilo, rekoč: „Saj že pravi v uganki: »nič ne dela«, to je skoro kakor nedelja; bratci in sestrice so mu pa drugi dnevi: pondeljek, torek, četrtek, petek — bratci, sreda in sobota pa sestrice.“

Nato gospod Koren: »Zdaj pa še jedno:

Kaj je to?
Ko dcžuje, je mokró;
Mehko, ko po njem se gazi,
In trdó po zimi v mrazi.«

„Voda!“ prehitel je sedaj sam Somrak svoje tovariše, ki so se bili malo zamudili, káli.

»Ker je bila tako kratka in tudi ne težka, pa dajmo še jedno, potem pa nič več:

Groza, kedàr po strehi divjám,
V peči prijateljev dosti imám.«

Zdaj pa je bil Kožuh prvi: „Ogenj!“
In po ugankah, kaj je prišlo na vrsto?

Po jedi dá gospodar kaj posebno dobrega svojim gostom, da se malo posladkajo in gredó zadovoljni od mize. Tako je gospod tudi ta večer jedno zagodel in zapel svojim mladim prijateljem. Ali poprej jih je vprašal, ali so si zapomnili prejšnji dve. Namesto odgovora so se dečki spogledali, potem pa lepo gladko zapeli jedno za drugo. Novi pesni (gl. str. 9.) pa se je dejalo:

Večer.

Dvanajsto poglavje.

Gospod Korén in stara Veronika s Kúkmake.

Neko popoldne se je bil gospod Koren napotil v Log, majhno selo pol ure od Griča, obiskovat svojega prijatelja, gospoda Jerneja. Log je bila podružnica z belo cerkvico na prijaznem hribčku, in gospod Jernej so bili tu za duhovnega pastirja; tih in dober

mož sivih lās, skoro jednake starosti, kakor gospod Koren. Bila sta si sošolca; ni čuda torej, da sta se rada shajala in pogovarjala o nekdanjih časih. Tega moža torej je šel gospod Koren obiskovat tisto popoldne. Bil je lep poletni dan; z jasnega neba je hudo pripekalo solnce. Izpod griča poleg pota na desno je izviral bister in hladen studenec, kamor so hodili ljudje od daleč po pitno vodo, kedar je njihova bila mlačna in nezdrava, ali je pa celó nič niso imeli o hudi suši. Tudi gospoda Korena je žežalo, dasi ni bil še daleč od doma, po hladnem požirku iz tega studenca. Ali ko ni bil še prav iz gozda, da bi bil mogel videti studenec, slišal je od tiste strani neke čudne glasove:

Stara baba, nora baba,
Usta íma kakor žaba.

To je bil otročji glas. Nato je slišal žensko, ki je srdito kričala: Ti zgaga ti, peklenska zalega! Le molči; božja šiba te bo zadela. Prišli ti bodo štirje možje od štirih vetrov; s tankimi šibicami te bodo pretepli krvavo; nato te zavijó v rjuho, z jesihom namočeno, in ponesó na konec svetá.

Pri zadnjih besedah, ki jih je govorila žena z grozečim glasom, stal je gospod Koren že blizu studenca. Pred seboj je videl na jedni strani studenca staro ženico, na drugi bosopetega in gologlavega dečka, ki je imel kakih sedem ali osem let. Ženica, kakor je bila stara, vzpenjala se je kvišku ter pretila dečku z zakrivljeno palico v desnici, da je bilo groza. In res je bilo paglavca groza, kar je kazal bled obraz in nekako čudno plahe oči. Ali ne tolikanj žene in njene palice ga je bilo groza, njima bi ga bile lahko unesle urne peté; ali besede, besede, ki jih je govorila srdita žena, te so se glasile tako skrivnostno in zato tako grozno! Kakor odrevenel

je stal in se ni ganil z mesta. V vročih deželah živé, kakor je vam menda že znano, velikanske kače, kakor možko stegno debele. Ko tako kačo zagleda uboga majhna živalica, prestraši se, pravijo, takó, da se ne more ganiti, in pogoltniti se dá, ne da bi se branila ali bežala.

Nekako tako se je godilo temu porednemu dečku; in prav se mu je godilo.

„Ali ni to prava peklerska zalega? Kaj pravite, gospod?“ obrnila se je proti možu, ko ga je zagledala.

»Kaj pa je? Kaj se je zgodilo? Potolažite se, ljuba žena.«

„Trudna sem bila, pa žejna; komaj sem se privlekla k studencu, da bi si ugasila žejo, pa ta nepridiprav — veste, kaj je storil? Šiba božja ga zadenil!“

»Ribe sem lovil, pa se je voda malo skalila,« začne se zagovarjati mladi hudodelnik.

„Dà, dà, pa se je voda skalila!“ oponašala ga je starka. „Ko bi te ne bila videla! Veš, kaj si storil, ko si me zagledal, ti zgaga! Z obema nogama si skočil v tomunček, pa si teptal po njem, kakor bi zelje tlačil, ali pa proso mel! Ti sršen ti, strupeni! Le pogledjte ga, kako ima blatne noge, pa bi tajill!“

To se res ni dalo tajiti, deček si je sicer brisal noge ob travo, ali bilo je že prepozno.

V tem ko se je to godilo, bila se je voda že učistila v tomunu. Drobne ribice, ki se niso prej nič kaj dobro počutile v kalni vodi, sukale so se zopet po bistri vodici, da so se jim kakor srebro lesketale plavuti. Morda se jim je zdelo nekako tako, kakor nam, ko se po hudi nevihti zopet zvedri nebo nad nami. Ko je gospod Koren videl, da je voda popolnoma čista, vzame majhen kozarček, ki ga je imel nalašč zato pri sebi, izplakne ga najprej, potem ga napolni, drži nekaj časa proti solncu, in ko je videl, da je voda čista kakor steklo, podá kozarec ženici:

»Náte, pa pijtel«

Žena vzame kozarec in ga izpije na jeden dušek. Možu je samemu dobro delo, ko je videl, kako v slast je šla hladna pijača žejni ženici. Ko so človeku usta suha od žeje in grlo hripavo, kak užitek mu je požirek čiste, hladne vode! Ko bi ne vedel, kaj je hvaležnost, pa bi prišel v tako silo in potrebo in bi mu kdo podal kozarec vode — to bi bilo čudno, ko bi se mu ne začelo nekaj gibati v duši, kar imenujemo sploh hvaležnost. Saj menda veste, kako govori sv. pismo o taki dobroti, ki jo človek izkaže svojemu bližnjemu v potrebi. To je užitek, pravim, ko človek sam pije; ali meni se zdi, da užitek skoro ni manjši, ko vidi drugega, da pije. Ne samo človeka, tudi žival. Ali niste še nikoli gledali, kako je

pil in srebal vodo žejen konj ali vol? Človeku, ki gleda, samemu dobro dé vsak požirek. Pa še več. Ko je zemlja suha, da poka; ko vsaka rastlina hrepeni po dežu in ga takorekoč kliče izpod neba, pa se vsuje dež na zemljo, ali ni to pravo veselje tudi človeku? Toda vrnimo se k našim ljudem, ki smo jih pustili pri studencu.

„Bog vam povrni stokrat, gospod; tako v slast mi ni šel ta božji dar še nikoli, dasi sem ga že tolikokrat užila, če tudi iz roke,“ reče žena ter pomoli možu izpraznjeni kozarec, ki je bil ves rosen od hladne vode. Ta ga napolni še enkrat in podá zopet ženici. Ko bi si ga bil v drugič napolnil samemu sebi, kdo bi mu bil zameril? Ali dasi sam žejen, čakal je rad, da si je žena popolnoma ugasila žejo. Zdaj ga je izpraznila samo do polovice. Deček je debele gledal; čudno se mu je zdelo, kar je tu videl. Če je kaj mislil, kaj menite, da je mislil? Ali ni morda samega sebe primerjal s tem gospodom: kako je on, paglavec, ravnal z ubogo ženico, kako pa gospod, ki ga vse spoštuje in se mu odkriva! Če so mu take misli rojile po glavi, in jaz mislim, da so mu, kaj pravite dalje, kaj se mu je zdelo, kdo je ravnal lepše? Kaj pravim, lepše? Čutil je, živo je čutil, da je mož lepo ravnal, on pa tako, da bi bil vreden — —.

Sram ga bodi pred Bogom in pred ljudmi! Neki notranji glas (pravimo mu vest) mu je govoril: Veš kaj, Francek Boletov iz Kota — tako mu je bilo v resnici ime — ti si vreden, da bi te kdo prav dobro potegnil za ušesa! Kaj ti je storila uboga ženica, ki se, stara in sključena, ob palici ubija po svetu, kakor da jo je pozabila božja dekla, bela smrt? Kaj ti je, pravim, storila sirota, da ji ne privoščiš požirka čiste, hladne vode, ki še tvoja ni? Noro jo imenujete;

bodi, da je res malo slabe pameti, ali pa veš, da je te nesreče sama kriva? Bog vé, kaj jo je zadelo v življenju! Kolikanj bolj nesrečna je, tolikanj bolj je vredna usmiljenja! Tako mu je govorila vest.

Zdaj pa gotovo mislite: Že vemo, kako bo dalje. Po svoji navadi bo gospod Koren vzela paglavca na stran, naložil mu kopico lepih nauk in nazadnje ga še povabil pod lipo. Nič res. Gospod Koren je bil pameten mož; vedel je, da dober vzgled velja več, kakor deset lepih nauk. In ta vzgled je imel deček pred seboj. Če ni že popolnoma popačen, pripravil ga bo ta vzgled na pravi pot, in pa tisti notranji glas, o katerem sem govoril. Ta notranji glas, pravi božji glas, oglasi se vselej, kedar hoče človek zaviti na krivo pot. Ko iztezaš poželjivo roko po prepovedanem jabelku, ali ti ne govori nekaj natihoma in pravi: Ne, pusti; greh je! Zdi se ti skoro, kakor da bi te nekaj siloma prijelo za roko in te potegnilo nazaj, da ne padeš v brezdno pregrehe. Samo poslušati je treba ta notranji glas, ne pa si ušesa tiščati z obema rokama, ko ti vpije prenadležno! In nasprotno, ko si premagal hudo poželenje, ko si storil kaj dobrega, ali se ti ne zdi, kakor da bi ti dejalo nekaj: Prav tako, Jožek ali Francek, to si prav storil. In tako nekako mehko in lahko in prijetno ti je pri srcu! Obilo ti je poplačan ves trud, kar si ga imel, ko si premagával izkušnjava.

Konec pota pod gričem na desno je stala stara, košata bukev, ki je v svojo hladno senco vabila vsakega, kdor se je napil iz studenca, če se mu ni preveč mudilo dalje. Gospod Koren se je bil pač namenil v Log, kakor smo videli, k svojemu staremu prijatelju; toda mudilo se mu ravno ni. Ta ženska ga je zanimala; zato jo je povabil, naj sede malo poleg njega v senco, da se kaj pogovorita. Starica

še ni branila; tudi njej se ni mudilo, kam neki? Ženske sploh rade govoré, posebno pa stare iščejo prilike, ko morejo komu potožiti svoje križe in težave in si tako olajšati srce. Poslušati take tožbe, to je tudi nekako dobro delo krščanskega usmiljenja. Da bi zavrtel kolo — potem že samo teče — vprašal je gospod Koren ženico, kdo je in odkod. Prej pa ji je velel z roko, naj sede v senco, kakor on. Na tla seveda, ker ni bilo klopi na tistem mestu. Ali svet je bil pod drevesom tak, da se je prav prijetno sedelo ali čepelo. Kaj pa deček, tisti Boletov France iz Kota? Gotovo je pobegnil in izginil, ko je videl, da se nihče več ne meni zanj. Ne; ostal je na svojem mestu, pa z obema rokama je grabil po drobnih ribicah, ki so sem ter tja švigale in se zigravale po hladni vodici. Njemu ni bilo tako hladno. Solnce mu je neusmiljeno pripekalo na golo glavo, ali to ga je malo motilo. Ali je ostal na mestu iz neke trdovratnosti, ali pa iz radovednosti, češ, kaj bo neki iz tega? kdo bi mogel to razsoditi? Slišal je lahko vse, kar se je govorilo; posebno pa starko, ki je bila malo gluha in je prav zato govorila še glasneje.

„Vi ste še malo časa v našem kraju, gospod,“ odgovori ženica, „drugače bi poznali staro Veroniko s Kúkmake. Vsak otrok jo pozna, še predobro. Otroci so hudobni, pa psi niso tudi nič boljši. Pes laja in se zaganja v berača, in otrok mu stori in reče, kar more, samo dobrega in lepega nič. Če pa že drugega ne, pa mi jezik kažejo in me pitajo z grdimi priimki:

Stara baba, nora baba,
Usta íma kakor žaba.“

Pri teh besedah je zopet vzdignila krivo palico ter grozila z njo dečku, ki se je tam tako nedolžno igral z ribicami v studencu. Nato žena dalje:

„Vi niste bili menda še na Kúkmaki. Najlepša hiša v vasi je bila naša. Imeli smo pol zemlje. Oče so mi bili zapustili vso domačijo brez dolga. In pa napačna tudi nisem bila, če tudi so mi bila morebiti res usta nekoliko preširoka. Izbirala sem, in naposled sem izbrala, morda ne najboljšega, ne pravega; ali lep je bil, gospod, kakor sv. Jurij na konju v našem oltarju; pa govoriti je znal, kakor bi rožice sadil; pa pel je, pel v cerkvi na koru z onim tankim, sladkim glasom: ‚Pred stolom tvoje milosti‘, ali pa: ‚Tantum ergo‘, da mi je kar srce poskakovalo v prsih. Ta, ali pa nobeden! Bil je v trgu pri deželski gosposki za pisarja, kali. Jaz nisem Bog vé kako popraševala, kdo je, in kaj je; njega sem hotela, nič drugega. Bil je malo na lahko stran; ljudje so me svarili: nikar! Ali jaz sem bila prepričana, da govoré tako, ker mi ga ne privoščijo. Zdaj pa ravno! Moj Bog, mladost je norost, in pokorila sem se dovolj. Ni minilo prav pet let, pa smo bili pri kraju. Vinca, pa kvarte! Neko jutro so mi ga prinesli mrtvega domú. Pobil se je bil v pijanosti, pa obležal v jarku ob potu. Zdaj sem bila sama, brez moža in brez doma. Ne sama; imela sem sinka. Lep je bil moj Tonče, kakor oče njegov, in priden! Hodil je že, tako da je mogel iti za svojo materjo, ko so jo pognali po svetu, kakor jagnje za ovco. Kaj pa zdaj? V službo je bilo treba iti, v mesto; tukaj me je bilo sram biti za deklo. Ali kdo bo vzel žensko z otrokom v službo? Ločiti se je bilo treba. Jokala sem se, pa dala sem ga nekemu kočarju v rejo. Svoj zaslužek sem pošiljala ljudem; lepo so skrbeli zanj. Ničesa ni pogrešal, kakor svoje matere. Lepo je rasel, v šolo je hodil in pridno se je učil. Ko je izpolnil svoje petnajsto leto, hotel je po vsej sili tudi sam zaslužiti kaj. Jaz, da ne, on, da!

Pregovoril me je naposled. Vzeli so ga s seboj možje, ki so šli čez zimo na Hrvatsko, v šumo, kakor pravijo. In tamkaj — poslušajte dobro, kaj vam pravim, gospod — ljudje so hudobni, pravijo, da ni res, ker mi ne privoščijo take sreče — ti hudobni, ti grdi ljudje pravijo, da ni res; jaz pa pravim, da je. Kaj sem hotela reči? Veste, kaj so si izmislili ti ljudje iz same hudobnosti in nevoščljivosti? Pravijo, da je tam na Hrvatskem, ko so drevje sekali v gozdu, drevo padlo nanj, pa ga ubilo! Ali ste že kdaj slišali kaj tako hudobnega? Vidite, taki so ljudje v tem kraju! Jaz pa vem, kako je; lahko se jim smejim v zobe, nič me ne strašijo. Nekega bogatega grofa hči se je zagledala vanj, ker je tako lep, pa tako dober človek. V mojega sina se je zagledala mlada grofica, in po vsej sili ga hoče imeti za moža. Oče pa, da ne! Beraču, pravi, noče dati svoje hčere, ki bo imela devet gradov. Zato je poslal svoje ljudi, da so ga prestregli in ujeli. In zdaj ga ima zaprtega v podzemeljski ječi. Hči pa mu skrivaj priskrbuje in dá donášati vsega, česar želi. Pa pisma mi pošilja od njega, sina mojega. Naj se nič ne bojim, skoro se bo žalost izpremenila v veselje, kakor v tistih lepih pripovedkah, ki smo si jih pravili otroci. Tako bo devet let. Ko pa mine deveto leto — tako je prorokovano — pa bo vstal hud vihar, pa od konca sveta bo priletel modras, pa vse se bo podiralo pod njim, koder bo letel. In ko bo letel čez grofov grad, zdrobilo se bo vse in poginilo pod njim. Kamen ne ostane na kamenu, in grof bo pokončan in vsi ljudje njegovi. Samo mlada grofica, ki hoče mojega sina, bo ostala živa. Ravno tisto uro bo pri svojem ženinu doli v podzemeljski ječi. Njima se ne bo zgodilo nič. In poročila se bosta in sezidala grad, desetkrat lepši, kakor je bil. In nato bosta velela

napreči zlato kočijo s štirimi konji, in tako bosta prišla po mene moj sin in žena njegova, mlada grofica, z veliko slavo in veličastvom. Glejte, to le pismo sem dobila včeraj, da je vse res, kar pravim.“

Ko je žena govorila, čudil se je gospod Koren nekaj časa ter ni vedel, kaj bi si naj mislil. Njeno govorjenje je bilo od začetka popolnoma pametno, ali mahoma se je izprevrгло, da je bilo, kakor govorjenje človeka, ki ni pri zdravi pameti. Gospod Koren je bil umen mož, marsikaj je videl in slišal, marsikaj tudi čital v svojem življenju. Hitro je ugañnil resnico. Sin se ji je bil res ponesrečil, kakor so rekli ljudje; in ta žalostna novica ji je zmedla glavo. V tej zmedenosti si je bila izmislila in zveržila vse tisto, kar je pravila o mladi grofici, o podzemeljski ječi, o modrasu in o zlati kočiji. S tem se je tolažila in mirno je čakala veselega dneva, uboga ženica. Samo to mu ni bilo jasno, odkod tista pisma, o katerih je govorila, in kakoršnih jedno je tudi imel v roki. Pozneje je zvedel tudi to. S konca so ji usmiljeni ljudje, v njeno tolažbo, skrbeli, da ji je prišlo zdaj pa zdaj kako tako pismo. Pozneje pa so se tega poprijeli poredni ljudje ter se norčevali s slaboumno starko. Noro so jo imenovali sploh; ne prav po pravici. Drugače je pametno delala in govorila; samo ko se je govor zasukal na njenega sina, tedaj se ji je začelo bloditi po stari glavi. Sicer pa se ji ni godilo, da bi dejal slabo. Hodila je od hiše do hiše, pa pomagala je tudi rada ljudem, kjer je mogla, posebno pri malih otrocih. Najrajši pa je zahajala v cerkev, kjer je goreče molila in prosila Boga, da bi ji že skoro poslal tisto deveto leto, ko prideta po njo sin in pa mlada grofica, žena njegova.

Gospod Koren jo je tolažil in potrjal v njenem upanju, dasi je vedel, da nikdar ne pride tisto deveto

leto. Ali taki nesrečni ljudje se ne dadó nikdar pregovoriti, prizadevaj si, kakor hočeš. Govóri še tako pametno z njimi, samo razdražil jih boš, kar je včasí celó nevarno. Slednjič jo je povabil, naj se oglási skoro tudi pri njem na Griču.

Dobro je dela stariki taka prijaznost. Lepo se mu zahvali; nato vzame svojo culico, ki ni bila nikoli brez nje, pod levo pazúho, krivo palico pa v desnico in se odpravi dalje proti bližnji vasi. Gospod Koren se je napotil zopet v Log, kamor se je bil namenil. Ni mu bilo žal tiste ure, ki jo je bil zamudil v pogovoru s staro Veroniko s Kúkmake. Saj se mu ni mudilo; lahko ostane uro dalje pri svojem prijatelju v Logu in se vrne potem v prijetnem večernem hladu domú.

Kaj pa Francek Boletov? Ko je videl, da je sam, napotil se je tiho domú. Kaj si je mislil, ne vem; ali ker je bil videti tako poparjen, smemo upati, da bo imela poslej stara Veronika mir pred njim.

Trinajsto poglavje.

Martin Kožuh prosi gospoda Koréna za tista dva mlada kvartopirca.

Ne dolgo potem se je zgodilo zopet nekaj posebnega griškemu gospodu. Ko je neki večer sedel sam pod lipo, zamišljen v bukve, ki jih je imel pred seboj, kar začuje nekako pokašljevanje poleg sebe. Ko pogleda, vidi pred seboj — koga menite? Martin Kožuh iz Pógleda je stal pred njim, pa v zadregi je bil, to se mu je videlo. Neko prošnjo je imel do go-

spoda gotovo, pa si ni prav upal izreči svoje želje. Bog vé, koliko časa bi bil še stal, da ga ni gospod prijazno ogovoril:

»Kaj pa je tebe prineslo nocoj na Grič, Martinek? Govóril!«

Tisto, ko je rekel mož: Martinek, delo mu je nekako posebno dobro; ujunačil se je torej in začel:

„Ne zamerite, gospod, nekaj bi vas rad prosil, pa ne bodite hudi. Če nočete, pa recite, da ne.“

»Kaj takega? Govóri prosto.«

„Veste — saj se spominjate — tista dva, ki ste ju tam videli, ko sta igrala — —.“

»Nu, kaj hočeta tista dva?«

„Včeraj sta bila pri meni, pa sta mi rekla — rada bi tudi onadva, da bi smela kdaj priti pod lipo. Ne zamerite, gospod; prosila sta mene, ker si ne upata sama, naj vas jaz prosim, da jima dovolite priti samo enkrat, pa bosta zadovoljna.“

Kaj takega gospod Koren res ni pričakoval; vendar neprijetna mu ni bila ta prošnja, to se mu je videlo na obrazu. Rad je dovolil, česar ga je prosil mladi poslanec. Martin Kožuh, to se je videlo, imel je pri svojih tovariših neko posebno veljavo; bil je namreč najstarejši med njimi, in pa on je bil prvi, ki ga je bil povabil griški gospod.

Ko sta se tako pogovarjala gospod Koren in Martin Kožuh, prikazalo se je zdaj pa zdaj izza ogla gospod Korenove hiše pol glave z bliščečimi očmi; druga polovica glave in život sta se skrivala za oglom. Ko je bil gospod Koren privolil, obrne se Kožuh v ono stran, kjer je prežala tista glava, in ji dá neko znamenje. Nato pride izza hiše jeden deček in precej potem še jeden; napotita se pod lipo pred gospoda. Ko sta stala pred njim, podá jima on vsakemu jedno roko. Dečka se globoko priklonita, ali nič ne rečeta.

Ko se je pripravljajl Kožuh na odhod, dregne ga jeden skrivaj in mu nekaj pomežika. Kožuh ga je takoj razumel; gotovo so bili že prej zgovorjeni vsi trije.

„Še nekaj bi vas prosila, pa jaz tudi,“ reče gospodu.

»Kaj takega? Govóri!«

„Lahko bi mislil kdo, da hodimo zato tako radi k vam, gospod, ker nas vselej lepo pogostite, kedar

pridemo; pa to ni res. Zato vas prosimo, gospod, da nam nič več ne dajte, kedar bomo tukaj. To sta rekla najprej ta dva; ali jaz in drugi smo tudi te misli. Torej, prosimo, gospod: nič več jedi in pijače.«

Te prošnje se je gospod Koren še manj nadejal kakor prve. Ali neprijetna mu tudi ni bila; lahko si mislite, zakaj. Nekaj časa je molčal, potem pa je rekel:

»Ko bi dejal: Pustite ljudi, naj mislijo in govoré, kar hočejo, ne govoril bi prav. Prvo in poglobitno je seveda, da je človek pošten; ali to ni še dovolj. Kazati se mora tudi poštenega, da ga ljudje spoštujejo in se vzgledujejo nad njim, da vidijo pravična dela njegova in hvalijo Boga. Ne samo, da ne pohujšujmo svojih bratov, temveč dobre vzglede jim dajajmo, ki jih naj posnemajo. Ali kedar pa ni drugače, vsem ne moremo ustreči, tolažimo se z dobro vestjo; če nam ona pravi, da delamo prav, bodimo mirni in zadovoljni. Kar se pa tiče tiste vaše prošnje, ne rečem, ne dà, ne da ne; videli bomo, kako in kaj. Ali to mi pa verjamite, da jaz ne mislim tako, kakor se bojite, da bi ne mislili ljudje. Da se vsi veseli vidimo prihodnjič tu pod lipo! Z Bogom, pa pridni bodite!«

Dečki se priklonijo in odidejo zadovoljni.

Štirinajsto poglavje.

Gospod Korén uči nehvaležnega sina, kaj je mati.

Proti zahodu od Griča je gora, ki se precej visoko dviga nad gorovje, ki proti tej strani zapira dolinico. Čudno, mladi ljudje sicer radi letajo okrog; tudi gospod Koren v svoji mladosti navadno ni čepel domá za pečjó. Zdaj je bil tu, zdaj tam, ali na tisto goro, ki je tako ponosno kipela v nebo, vendar ni bil prišel nikdar. Zato mu pa ta lepa, domača gora, kakor razžaljena, da jo je tako zanemarjal v svoji mladosti, ni dala mirú pozneje, ko je prebival

daleč od nje v tuji deželi. Kolikokrat mu je bila pred očmi, posebno v sanjah, ko se duša človeška tako rada iz tujega sveta vrača v ljube domače kraje, in ga vabila takorekoč: Pridi, pridi me skoro obiskat. Pravo hrepenenje se mu je bilo vnelo po njej. Ali zdaj, ko je bil že precej časa domá, ko mu je v vsej svoji lepoti stala zares pred očmi, ni se mu vendar tako mudilo na njo, kakor bi bil človek mislil. Odlašal je od dne do dne; slednjič mu je vendar prišel posebno lep dan, ne pregorek poletni dan, ko ga je obšla misel: Zdaj je čas. Vzel je torej svojo popotno palico, ki mu je za take priložnosti slonela v kotu, ter se napotil kakor na neko božjo pot. Zadnji kos pota je bil precej težaven, ali pogled z vrha gore mu je obilo povrnil ves trud. Proti zahodnji strani je ležalo v daljavi pred njim lepo ljubljansko polje, in mejo so mu delale visoke planine. Videli so se odtod planinski velikani: Grintovec, Stol in Triglav; in tam pod Triglavom, v tistem kotu mu je ležalo, dasi ga ni videlo telesno oko, ljubo Blejsko jezero, ki mu je bilo drago nad vsa jezera, kar jih je kdaj videl na svetu. Težko se je ločil od tega pogleda. Nazaj gredé mu je bilo iti mimo neke hišice, ki je stala pod goro Griču nasproti, tako da jo je bilo dobro videti od ondod. Ko je bil gospod Koren, domú gredé, še za kak streljaj od te hišice, kar zasliši vpitje in jok od tiste strani. Razločil je tri glasove: žensko je bilo slišati, mlado deklico, pa bolj odrastlega dečka. Jokala je in vpila ženska: Moj Bog, moj Bog! in: Mólči, božja šiba te bo zadel! Njej je odgovarjal deček, sin; ali besed njegovih vam ne morem ponavljati; pregrde so in pregrešne. Ne, da bi bile besede tako grozne same ob sebi; ali marsiktera trda beseda se sme reči morebiti brez posebnega greha komu drugemu, ali ko jo vrže otrok

očetu ali materi v obličje, dobi beseda čisto drugo lice; surova je, nehvaležna, pregrešna, vnebovpijoča! Take besede je bilo slišati iz sinovih ust in vmes jok in ihtenje deklice, sestre njegove. Ko je prišel gospod Koren bliže, kaj je videl? Žena, mati je šla vsa objokana in obupana v hišo, kakor da bi ne mogla več poslušati takih besed; sin, ki je imel kakih petnajst let, sedel je na neki kladi pred hišo vratom nasproti. Glavo je držal po koncu in se režal za materjo, kakor radi delajo otroci, kedar so posebno nespodobni, trmasti in neotesani. Deklica je stala pri vratih; roke je imela sklenjene in sloneča ob steno se je tako jokala, stokala in ihtela, da bi se bila v srce smilila tudi kakemu drugemu človeku, ki ni tako mehkega srca, kakor je bil naš gospod. Ko je deček zagledal moža, pogledal ga je hudobno po strani, ali ganil se ni z mesta, tudi ne, ko je ta stopil blizu predenj in ga žalostno gledal nekaj časa. Naposled izpregovori, in glas se mu je tresel, ko je govoril te besede:

»Kdo je ta žena, ki je šla ravnokar v hišo?«

Deček v svoji trmi je že hotel reči: „Kaj vam mari?“ vendar se je še premislil, da je rekel, če tudi nevoljno:

„Mati!“

»Mati, tvoja mati! Ali pa veš, kaj je mati? Ne, ti ne veš, kaj je mati! Drugače bi ne govoril tako z ženo, ki jo imenuješ svojo mater. Toliko in toliko žen je na svetu, ali mati ti je jedna sama, in če ti Bog vzame to, nobena ti je ne more nadomestiti, kar jih je na svetu. Kaj govori četrta božja zapoved, veš; ni potreba, da bi ti jo ponavljal in razlagal jaz, ki nisem duhovnik. Ali kar pa morem kot posveten človek, to ti hočem reči. Še enkrat vprašam: Ali veš, kaj je mati? Mati, to je taka beseda, kakor

kaka druga, če jo človek izgovarja brez premisleka. Mati bodi vsakemu človeku neko sveto ime. Nesrečen, pomilovanja vreden je vsak človek, ki ni poznal svoje matere, ki ni nikoli videl njenega obličja, nikoli slišal njenega glasú. Jaz sem poznal moža, dobro se mu je godilo, ničesar ni pogrešal, in vendar ni bil srečen. Poznal ni svoje matere; on na svet, ona s sveta! Meni samemu se je vselej milo storilo, kedar mi je govoril o svoji materi. Po nagih

kolenih, tako mi je rekel sam, po nagih kolenih bi bil šel rad po svetu, bodi še tako daleč, tja, kjer bi jih mogel videti samo enkrat. Neka tolažba že mu je bilo, da je videl v sanjah njeno obličje. Ali prava tolažba mu je bilo trdno upanje, da jih bo videl nekdanj v onem življenju. Kaj pa naj govorim celó o takih nesrečnih otrocih, ki ne poznajo ne očeta, ne matere; ki so bili vzrejeni v tuji hiši, pri tujih ljudeh? Ves drugačen je kruh, ki ti ga ureže

materina roka. Beseda iz materinih ust, bodi še tako ostra, če je tudi nisi zaslužil, nikoli ne boli tako hudo, kakor če pride iz tujih ust, ako si tudi vreden graje. Kaj je mati? pravim. Koliko je mati pretrpela, koliko je skrbela in se trudila za te, tega ne boš nikdar spoznal; nikdar ne boš izmeril globočine materine ljubezni. Mati ne misli náse; jedina misel, jedina skrb ji je dete. Ženska je boječa stvar; ali ko je materi braniti svoje dete, junakinja je vsaka. V mestu Florenciji na Italijanskem je bil nekdanj lev ušel iz zverinjaka. Ko se je začulo njegovo grozno rjovenje po mestu, pobegnilo je vse plaho z ulic in trgov. Na velikem trgu, kraj vodnjaka, bil je neki otrok tako zamišljen v svojo igro, da ni videl, ne slišal, kar se je godilo okrog njega. Kar prirohni strašna zver! Ljudje gledajo v strahu in trepetu iz oken, kaj bo; gorjé nesrečnemu otroku, izgubljen je brez pomoči! Že se mu je bil lev približal, že se je pripravljal, da skoči nadenj, kakor mačka na drobno miško. Kar prileti ženska, plane nad otroka, zgrabi ga ter odnese v svojem naročju v zavetje. Lev sam je bil osupel, strmeč o taki predrznosti; kaj takega more le mati! In veš, kaj pravi pesnik, ki je zložil pesen o tej resnični zgodbi, na koncu svoje pesni? Žene, matere, ki so to videle, mislile so si same pri sebi: Za svoje dete bi bila to storila tudi jaz! In to je poštena in resnična beseda! In veš, kaj je mati otroku v boleznih? Saj si bil ti gotovo tudi že kdaj bolan. Človek potrebuje počitka in spanja. Mati, ki ima bolnega otroka, prečuje ob postelji njegovi noč za nočjo, in če malo zadremlje od slabosti in tudi od žalosti in skrbi, da se le gane mali bolnik, pa je že zopet po koncu. In kdo zna tolažiti in tešiti kakor mati? Če ona položi otroku na vroče čelo svojo roko, za nekaj časa vsaj ga mine vročina in

bolečina. In če mati pošilja svojo gorečo molitev za svoje dete k nebeškemu očetu, uslišana bo ta molitev, če je zdravje v prid in korist bolnikovi duši. Pri Kožarju se pravi pri vas, jeli? Saj se vaša hiša vidi z Griča. Tvoj oče so umrli lansko jesen za sušico. Slišal sem, kako so mu stregli tvoja mati v dolgi bolezni; kar sem jaz slišal, to si ti videl; in jaz sem tujec, ti si sin, pa ne spoštuješ žene, ki je toliko pretrpela za vas, pa ji nisi hvaležen iz vsega srca, da zdaj, uboga vdova, sama skrbi in se trudi za svoja otroka? In ti ji moreš reči jedno samo nelepoto, neotročjo besedo, njej, ki ji ne moreš izkazati dolžne hvaležnosti, ko bi ji ne vem kaj storil? Ali se ne bojiš, da bi se ti ne posušil jezik, ki govori tako pregrešne besede? Nič ne odmajavaj z glavo! Dà, pregrešne so besede, ki si jih ti govoril svoji materi v lice! Z materjo se govori, kakor v cerkvi. Kaj jim pa hočeš reči še, če ti to ni še dovolj grdo in pregrešno? Ali si že kdaj pomislil: Ko bi te Bog kaznoval, ko bi ti za pokoro vzel mater, ktere ne znaš čislati in častiti, kakor je vredna? Potem bi pač spoznal, kaj je mati, ali tedaj bi bilo prepozno. Zemlja ne dá več nazaj, kar se je položilo v njeno krilo, tudi ne matere otroku, naj toči bridke solze za njo! Oj deček, deček ti! Ne da bi prorokoval, ali po vsej človeški previdnosti pojdejo tvoja mati pred teboj v grob. To ti bo strašna ura, ko ti jo štirje črni možje ponesó iz hiše, ko ti jo potem položé v črno zemljo, in nikdar ne boš poslej več videl njenega obličja, nikdar več slišal njenega glasú. Zdaj bi jo rad prosil odpuščenja, ostro bi se rad pokoril za vsako žalo besedo, s katero si se kdaj pregrešil zoper njo; zdaj ti bodo pač lile solze, ali prepozno, prepozno! Tako govorim s teboj, ker vendar mislim, da nisi divjak! Kaj pravim, divjak? Tudi divjak časti

in ljubi svojo mater. Tako govorim, ker upam, da nimaš kamena, kremenata tam, kjer imajo drugi ljudje mehko, gorko srce.«

Ko je govoril zadnje besede, začela se je deklica, ki je prej ves čas ihtela bolj potihoma, jokati tako na glas, da je moral gospod Koren končati svoj govor. Ni si mogel kaj, moral je iti tolažiti ubogo siroto, ki je tako milo jokala. Položil ji je svojo roko na glavico in ji govoril tako lepo in prijazno, da je kmalu utihnila. Tudi solze so se ji ustavile, le zdaj pa zdaj ji je še ktera kanila na ogorelo lice; ona jih je pa pridno brisala z ročico. Žena je slišala vsako besedo skoz odprta okna v hišo. Dobro so déle materinemu srcu lepe besede, ki jih je gospod Koren govoril na srce njenemu sinu. Vendar ni se prikazala, da bi se zahvalila blagemu možu; sram jo je bilo, kdo bi ji zameril? saj je bil ta grdobesednik vendar le njen sin. In on? Gospodu Korenu se je zdelo — in on je imel dobro oko za jednake stvari — da njegove besede niso bile bob v steno. Na dečkovem obličju je bilo nekako, kakor če vzhajajo od vseh strani meglice na nebo; iz meglic se delajo oblaki, pripravljajo se, kakor pravimo, deža pa vendar ni in gani! Da bi se bil jokal Kožarjev Janezek — rajši ne vem kaj. Vendar bodimo že s tem zadovoljni. Gospod Koren je bil zadovoljen; zdelo se mu je, da mu ta dan ni izgubljen. Dobro mu je dišala večerja!

Petnajsto poglavje.

Gospod Korén pripoveduje o starem možu in nehvaležnih otrocih njegovih.

Lepo omizje jih je bilo, ko so v četrto sedeli pod gospod Korenovo lipo. Vendar je hišni gospodar precej zapazil, da jednega ni; zatorej je vprašal:

»Kje je pa Jurij Záplata, da ga ni danes sem? Ali se je že tako hitro naveličal naše družčine?«

„O, naveličal se ni“, ogласi se njegov tovariš Anton Lisjak iz Podgorice; „rad bi bil prišel, pa še kako rad! Pa je bolan.“

»Bolan? Kaj mu je?«

„Glava ga boli, pa jesti ne more.“

»Upajmo, da ne bo nič hujšega; ali pogledat bo pa vendar treba iti k njemu.«

„Danes sem se ogласil pri njem, ko sem šel mimo; pa je v postelji, ker še prav stati ne more, tako je slab. Ali najhujše mu je to, da mora zamuditi naš shod. Prosil me je, naj si natanko zapomnim, kaj bomo počeli in govorili, in mu potem poročim vse od konca do kraja.“

Neki latinski pesnik nam pripoveduje, kako je bilo, ko je huda živinska kuga razsajala po deželi. Voliča, pravi, orala sta skupaj vprežena, kar se zgrudi jeden in obleži mrtev. Tovariš pa stoji in ga gleda žalostno. Te besede me vselej ginejo, kedar mi pridejo na misel. Dà, tudi žival ima sočutje s svojo družico, pa bi ga ne imel človek! Bolnike obiskovati in jih tolažiti, veste iz krščanskega nauka, to je dobro delo krščanske ljubezni. Tolažiti, pravim; še besed ni treba; da le prideš in pokažeš bolniku prijazno obličje, pa mu že dobro dé; vidi, da ni po-

zabljen in zapuščen. Kako hudo je, posebno mlademu človeku, ki mora ležati, kakor privezan na posteljo. Tovariši njegovi pohajajo zdravi in veseli, kamor se jim ljubi, pod milim nebom, on pa mora ležati v tesni, zatohli izbi in zraven trpi še bolečine. Olajšujmo torej, kakor moremo, siromaku trpljenje in zraven tudi pomislimo: Danes tebi, jutri meni. Lepa navada je, da se popotnika, ko se srečata, prijazno pozdravita, če tudi se nista videla nikdar prej in se pač tudi ne bosta pozneje. Ne samo pozdravljajo se, tudi pomagajo si popotniki drug drugemu, kjer morejo. Iz svoje izkušnje vem, da potovanje nekako čudno izpremeni najbolj hudomušne in sitne ljudi. Jaz nisem videl nikjer toliko prijaznosti in ljubeznivosti med ljudmi, kakor o svojih potovanjih. V navadnem življenju se ljudje ločijo po opravilih, stanovih in premoženju: ta je čevljar, ta tesar; ta je kmet, ta gospod; ta je siromak, ta bogatin, pa se pisano gledajo med seboj. O potovanju pa so vsi samo popotniki, drugega nič; jednake imajo torej pravice in dolžnosti. In če prav pomislimo, kaj smo mi drugega na svetu, kakor popotniki? ‚Potovanje, bratje, je naše življenje,‘ pravi tista pesen, in druga: ‚Prijatli predragi, popotniki smo.‘ Da, popotniki smo, ta je malo bolj obložen, ta malo manj, ali obloženi smo vsi; pomagajmo si torej med seboj in tolažimo se! Ko ti peša, omaguje tovariš, podpiraj ga, odvzemi mu pretežko breme, ki mu žuli rame.

Tako je gospod Koren krščansko usmiljenje priporočal svojim mladim gostom. Nato se je pa spomnil, da je goste treba pogostiti, zato se imenujejo gostje. Kmalu je stala velika skleda na mizi pred njimi. Gotovo ste pa zopet radovedni, kaj je bilo v veliki skledi; ali ni treba, da bi človek vedel vse, posebno pa mladi ljudje. Nekaj dobrega je bilo,

toliko vam pravim; ali ko bi vam povedal, kaj, sline bi se vam cedile po nepotrebnem. Skleda torej je stala pred njimi, ali noben ni hotel začeti. Gotovo so se bili prej zgovorili, da se ne bo nihče dotaknil jedi, če pride zopet ktera na mizo. Hišni gospodar gleda nekaj časa svojeglavo mlado omizje, potem pa zaropoče na videz srdito nad njimi:

»Nù, kaj pa to? Ali vam ne diši več, kar se dobiva pod griško lipo? Od kdaj ste pa tako razvajeni, mlada gospôda?«

„Saj veste, gospod!“ oglasi se Martin Kožuh, ki je navadno govoril za nje, kakor je govoril Juda za svoje brate pred Jožefom.

»Jaz toliko vem, da sem jaz gospodar na Griču, in da tú velja moja volja. Komur ni prav, pa naj več ne pride.«

Dečki so se spogledali preplašeni, ko je govoril s tako ostrostjo; mislili so, da je gospod res hud. Zato je hitro izprevrgel glas, nasmehnil se in prijazno zopet govoril dalje:

»Mi smo Slovani, in Slovan je gostoljuben. Ko mu pride človek, če tudi neznan, pod streho, postreže mu rad, s čimur mu more. Gostoljubnost je bila posebna čednost starih Slovanov; dasi jo poznajo tudi drugi narodi, smeli bi jo vendar imenovati neko posebno slovansko čednost. Tudi dandanašnji se nahaja še ta čednost med raznimi slovanskimi narodi; posebno pa v južnih deželah, pri naših bratih Hrvatih, Srbih in Črnogorcih. Tudi Slovenec je še gostoljuben, posebno v vinskih krajih. Dolenjec te ne bo pustil z lepa iti mimo zidanice, da bi te ne poklical vánjo, posebno o trgatvi. Razžalil bi ga, ko bi se branil. Tako se tudi vi ne branite, če me nočete razžaliti. Kar se pa tiče tistega pomisleka, ki ste

zadnjič vi trije govorili o njem, mirni bodite in brez skrbi; jaz že vem, kakšne ljudi imam pred seboj.«

Zdaj seveda se niso smeli več braniti in se tudi niso. Po jedi so se zopet začeli razni pogovori, tudi smeh se je slišal vmes; dečki niso bili nič več plašni in boječi. Ko so se bili dovolj pogovorili, prosili so hišnega gospodarja, naj jim pové zopet kaj jednakega, kakor je bila tista pripovedka o opici, ki je hotela gospodovati živalim, pa se je s svojo površnostjo in domišljavostjo sama tako osmešila in osramotila.

»Kake tako vesele ne vem,« odgovoril jim je gospod Koren; »pa saj tudi ni, da bi morala biti vesela. Tudi žalostno povest rad sliši dober človek, če mu seza v srce. Kaj veselega, pa kaj žalostnega zraven, to se mi zdi, kakor svetloba, pa senca; oboje dobro dé človeku, vsako ob svojem času. Ne vem, kako je to, da mi hodi zdaj na misel neka prav žalostna povest, ki sem jo nekdam čital z velikim veseljem in ginjenjem. Povem vam jo, kolikor je imam še v spominu; če bo tu pa tam malo predrugačena, nič ne škodi. Torej:

Bil je mož, vdovec, ki je imel tri otroke, jednega sina, pa dve hčeri. Delaven je bil in priden; trudil se je od zore do mraka, da bi mogel dobro preskrbeti svoje otroke. Nič dobrega si ni privoščil, še počitka ne dovolj. Mislil je: Kedar bom pridobil dovolj, da bodo preskrbljeni moji otroci, potlej bom pa počival in lenobo pasel, dokler bo volja božja. Tudi kaj dobrega mi bodo privoščili moji otroci; saj mi bodo po vsej pravici hvaležni. Ko je menil, da je prigospodaril dovolj, in ko je tudi čutil, da mu pešajo moči, izročil je vso svojo imovino svojemu sinu; svoji dve hčeri je bil že prej omožil z lepo doto; starejšo je dal nekemu kovaču, mlajšo pa go-

stilničarju; obe sta bili dobro preskrbljeni. Ko je izročal domačijo svojemu sinu, ni si izgovoril »kota«, kakor je sploh navada. Mislil si je starček: Saj je moj sin, ne kak tuj človek; kaj bom delal z njim pismeno pogodbo: To je moje, in dotod je moje; tu imam jaz pravico, in to in to si dolžan dajati svojemu očetu! Nič ne bo meje med mojim in njegovim! Nekaj časa se je še precej izhajalo, če tudi se je zdelo možu, da sin ni več tako prijazen z njim, kakor je bil prej. Slabe volje je bil večkrat proti njemu, in lahko bi bil imel nekoliko več potrpljenja s slabostmi in sitnostmi starega očeta. Ali celó, ko se je sin oženil, ko je prišla mlada in ošabna snaha v hišo, imel je ubogi starček težavno življenje. Povsod jim je bil na potu, vse se je zadevalo obenj; še celó novi posli mu niso izkazovali posebnega spoštovanja. Od njega in nje ni slišal prijazne besede, ni videl prijaznega obraza. Mož je naposled spoznal, da jim je pravi nebodigatreba pri hiši, in da bi se ga odkrižali rajši danes kakor jutri. Tudi je že slišal take in jednake besede: Če mu ni tukaj po volji, pa naj gre starec, kamor ga je volja. Kaj pa hoče? saj tukaj nima tako nobene pravice! V srce so pekle te nemile besede in bolele ubogega starčka; vendar je imel še jedno tolažbo: Saj imam še dva otroka, dve hčeri, hvala Bogú! Žensko srce je mehko srce, in hči je vendar le hči. Z veseljem bo sprejela jedna kakor druga svojega starega očeta, ki nima prostora več v svoji hiši! Žalosten, vendar ne obupan je zapustil svojo staro hišo, ki zdaj ni bila več njegova! Napotil se je najprej k svoji starejši hčeri, kovačici. Kovačnica je stala zunaj trga ob cesti. Prijazno je pozdravila mlada kovačica svojega očeta, vesela, da jo je prišel vendar enkrat obiskovat. Ali ko je zvedela, zakaj in pokaj je prav za prav prišel

njen oče, da hoče pod njeno streho v miru skleniti svoje dni, izpremenilo se je njeno obličje, kakor če se s temnimi oblaki prevleče jasno nebo. „Kaj hočete pri nas? Naša hiša ni za starega človeka, ki potrebuje mirú in pokoja. Nemir in ropot je pri nas ves dan, da ni čuti grmečega Boga; ne imeli bi tu ne jedne same mirne ure po dnevu. In zjutraj na vse zgodaj, ko bi bili v najboljšem spanju, vzbudil bi vas ropot v kovačnici. Nič dobrega bi vam ne storila, ko bi vas vzela pod svojo streho; moja vest mi brani in moja otročja ljubezen skrajšati vam vaše drago mi življenje. In pa še to! Star človek potrebuje skrbne postrežbe; dobre jedi mu je treba in pijače. Jaz sama ne utegnem, ljudij pa nimam, da bi vam stregli. Tu smo daleč od trga, težko je torej dobiti, česar treba, posebno staremu človeku, ki bi rad kaj priboljška. Lepo je, da ste se spomnili ravno mene; ali boljše bi bilo za vas, ko bi se bili napotili naravnost k Marijani. Gostilno imajo, ljudij za postrežbo dovolj, jedi vsakovrstne in najboljše pijače na izbiro. To je kakor nalašč za vas. Tam boste imeli življenje kakor knez. Vedno vam bo miza pogrnjena, samo izbirati in ukazovati vam bo treba. Šrečna Marijana!“ — Še sesti ni velela svojemu očetu, tako se ji je mudilo, da bi ga pripravila tja, kjer se mu bo godilo tako dobro. Mož ji ni odgovoril besede; molčé se je napotil tja, kjer ga čaka taka sreča. Počasi so se mu gibala stara kolena, in pozno je bilo že, ko je prišel k svoji mlajši hčeri; žal mu je bilo samo, da ni bil šel res, kakor mu je rekla starejša hči, naravnost k njej, ki ga je tako rada imela, ki je bila vedno tako prijazna in ljubezniva s svojim očetom, ko je bila še domá. Kako ga je sprejela ona? Neprijetno bi mi bilo, ko bi vam moral ponavljati njene besede. K njej da je prišel ravno prav!

Vso noč nič mirú; ob vsaki uri prihajajo in odhajajo popotniki; vozniki izprezajo in naprezajo, vpijejo, kolnejo in pokajo, da še mlad človek ne more zatisniti očesa. In pa pivci kričé in pojó, prepirajo se, pretepajo in pobijajo, da je groza! Zakaj ni ostal domá, kjer bi imel tako mirno in prijetno življenje? Ali je tako izbirčen, da mu ni že nič dovolj dobro? Ko ji je ves žalosten povedal, kako se mu je godilo domá pri sinu, dajala je najprej grde priimke svo-

jemu bratu; potem se je premislila in očitala svojemu očetu, da je tako siten; star človek mora kaj potrpeti, ko ni že za nobeno rabo več na svetu. Zakaj ni šel k svoji starejši hčeri, kovačici? Ko ji je potožil, da je bil že pri njej, in da ga je odpravila tako brezsrčno, hudovala se je zopet, da zdaj je ona dobra, ko drugi ne marajo zanj! V tem se je bilo zvečerilo. Kaj početi? Tako pozno vendar ni bilo moči starca odganjati od praga in ga pošiljati po

svetu, kakor berača. Kaj pravim: kakor berača? Tudi berač se o takem času ne odpravlja od hiše. Privolila mu je torej milostno, da sme to noč prenočiti pod njeno streho. Mož ni rekel nič, dasi mu je bilo srce tako polno bridkosti! Prosil bi je ne bil, molché bi bil šel dalje, ko bi bila zaloputnila vrata pred njim. Nekaj slabe večerje, potem pa v slamo črez noč! Drugi dan še bolj neprijetni obrazi! Vendar je bila tako dobra, da mu ni rekla naravnost v oči: Poberite se, pa pojdite, kamor vam drago; pri nas ni prostora za vas. Kaj takega mu tudi ni bilo treba reči. Siromak je slišal svojo hčer, ko je tožila svojemu možu, kako nadležen ji je oče, in ko je pristavila té besede: ‚Kaj pa hoče stavec? Tam za cerkvijo najde najbolj pripravno stanovanje; tam bo imel mir po noči in po dnevu in nikomur ne bo nadležen‘. To je bilo ubogemu možu preveč. Mrtvoud ga je zadel; smrt je imela več usmiljenja z njim, kakor lastni otroci. Ona mu je dala stanovanje tam za cerkvijo, kjer ima mir po noči in po dnevu in ni nikomur nadležen. — — Lažje preživi jeden oče tri otroke, kakor trije otroci jednega očeta. Kaj bi se motili in slepili! Tudi hudobnih ljudij je na svetu več, kakor je dobrih; tako tudi nehvaležnih otrók!

Kak nauk si boste posneli iz te žalostne zgodbe? Da ravnajte tako, kakor so ti trije otroci delali s svojim starim očetom, ki se je trudil in ubijal, dokler je mogel, za nje, zdaj pa je prejel táko hvalo od njih? Mož je sejal ljubezen, žel pa je grdo nehvaležnost! Ali ni to žalostno? Ne samo lepi vzgledi nas učé, ki nam kažejo, kako delajmo; učé nas tudi take žalostne dogodbe, kakoršna je ta, ki sem vam jo povedal, morda malo obširneje, kakor sem namerjaval s konca; učé nas, kažejo nam, kako grd je greh! In to je tudi kaj vredno.«

Nekaj časa so vsi molčali; gospod Koren je hotel svojim mladim poslušalcem dati časa, da je lahko vsak sam pri sebi premislil in preudaril, kar je slišal. Potem pa je poprijel zopet besedo in rekel:

»Po grdem vremenu vedro nebó. Vsaka stvar ob svojem času: zdaj kaj žalostnega, potem pa kaj veselega; to je prava méšanica, ki dobro dé človeški duši. Kaj menite, dečaki, ko bi se zopet poskusilo malo z ugankami?«

Ko so vsi prikimali zadovoljni in veseli, začel je zopet:

»Ali nocoj pa malo drugače. Petero vas je zbrah; jednega, šestega, žalibog, ni med nami.«

„Pa mu bom že jaz vse povedal,“ ogласi se hitro prijatelj njegov, Lisjak.

»Tako je prav! — Torej petero vas je; vsak dobi jedno, da jo ugame; lepo po vrsti. Prvi ugiblje Martin Kožuh — po vrsti, kakor sedite — če ne ugame on, pride na vrsto sosed njegov na desni, in tako dalje. Torej posluh:

Od znotraj vse življenje ni
Možiček videl svoje hiše,
In vendar vedno v njej tiči;
Kakó se gospodar ta piše?«

„Polž!“ odreže se hitro Kožuh, da bi ga morda ne prehitel kdo.

»Zdaj pa ti, Lisjak, ki gledaš, kakor da bi vse vedel! Čakaj, tebi je treba malo bolj osoljene:

Vkup živita brata dva,
Vidita, kar svet imá;
Vendar pa še brata brat
Videl ni samo enkrat!«

Ta je bila pa res malo osoljena. Lisjakove oči, navadno tako velike in tako odprte, kakor da bi hotele takorekoč vse posrebat v se, bile so se ne-

koliko zmanjšale; obličje mu je bilo nekako otemnelo; bil je vidno v zadregi. Tovariši njegovi so si mislili: Prebrisan je ta Lisjak, ali té pa vendar ne zmore. Tisto je pa seveda tudi res, da oni sami tudi niso bili bolj srečni; in v jednaki zadregi bo vsak, če pride nanj vrsta. Zato so mu želeli vsi, da bi srečno rešil svojo nalogo. Ali Lisjak je bil zares pravi lisjak; ni se dal ujeti tako z lepa.

„Oči!“ oglasi se kratko; in nato pomrda s svojimi usti po zajčje, kakor je imel navado, tako da so se vsi na glas zasmeljali, tudi gospod Koren. Ali to mu ni bilo še dovolj; da bi pokazal svojo modrost in učenost, privrgel je še nekaj, kar morda ni bilo tako silno potrebno.

„Očesi, moralo bi se reči prav za prav, ker sta dve, desno pa levo. Oči vidijo vse, oko pa ne vidi očesa, razun v ogledalu seveda, ali tukaj se ne misli na to.“

»Zdaj pa jedno Somraku:

Kaj nas greje, ko je mraz
In hladi, ko peče nas?«

Ta je bila za Matijca Somraka, ki ni bil Bog vé kako prebrisan, vendar malo pretežka, dasi kratka. Zato mu je gospod malo pomagal; najprej namreč je dihal v roke, kakor ko bi ga zeblo, in nato je pihal kazalec, kakor da se je spekel. To je pomagalo.

„Dih ali sapa iz ust,“ oglasi se Somrak.

»In zdaj jedno tebi! Kako ti je ime?«

„Jože Zima z Višave“, odgovori deček, ki ga je bil s prstom pokazal gospod Koren. Bil je jeden tistih dveh, ki sta igrala in žganje pila tam na pašniku; upamo, da ne več pozneje. Bil je navaden deček brez kake posebnosti, samo nenavadno bled je bil.

»Torej posluh:

Kaj čudna moja je navada,
Če mlada sem, ostanem mlada,
Če stara, pa ostanem tudi;
In vendar se nihče ne čudi,
Da se nič ne izpremenim.
Oči imam, ne vidim nič;
Ušesa, pa ne slišim nič,
In usta, pa ne govorim.«

Ta je bila pa res pretežka; kaj pravite, kdo izmed vas bi jo bil uganil? Jože Zima je ni, drugi in tretji za njim je ni; tudi Lisjak se je zastonj napenjal in mrdal po zajčje; vse mu ni pomagalo nič. Kaj je hotel gospod Koren? Spoznal je, da je sam kriv te splošne stiske in zadrege. Otroku ne smeš naložiti bremena, kakor odrastlemu človeku. Storil je torej svojo dolžnost in rekel mirno:

»Podoba!«

Dečki so ga gledali nekaj časa, nato pa jim je počasi začelo svitati po glavi. Nazadnje so vsi pri-trdili, da je to res podoba; in še prav dobra se jim je zdela ta uganka, samo pretežka.

»In zdaj še jedno tebi, ki si zadnji. Ti mi tudi nisi še povedal, kdo si, in odkod si. Mi se moramo poznati tudi po imenu, ne samo po licu. Kako ti je torej ime?«

„Valentin Kos iz Medvedovega,“ oglesi se deček navadnega obličja; samo prednja dva gornja zoba je imel nenavadno velika.

»Torej, Valentin Kos, posluh:

Vidiš me, ko solnce sije,
Ni me, ko oblak ga skrije;
Kratka, ko poldán zvoní,
Dolga sem, ko se mračí.«

„Senca!“ odgovori Kos brez daljšega pre-mišljevanja. Prva polovica se mu je sicer zdela prav nejasna, ali druga mu je takoj pomagala na pravi sled.

Ko so bile uganke pri kraju, mislite si pač, kaj je prišlo potem na vrsto. Ali prej so morali dečki zapeti one tri, ki so jih slišali zaporedoma pod lipo. Kožuh, sevéda, Lisjak in Somrak samo, brez onih dveh, ki sta bila danes prvič tukaj. Prav dobro so odpeli vse tri zaporedoma. Zato jim je gospod Koren rad podal četrto (gl. str. 19.):

Sen o.

Ta večer je hotel gospod Koren svojim mladim gostom napraviti še posebno veselje. Peljal jih je namreč na svoj ljubi sadni vrt. Lepo ga je bilo videti; jedno drevesce kakor drugo. Vsako je kaj imelo; nektera, bolj prična, bila so celó polna lepega sadja. Dobra letina! Česar se pa niso nadejali, bilo je to: Ko pridejo do nekega drevesa — bilo je hruškovo — utrga gospod jedno hruško ter jo poda Kožuhu in tako zaporedoma še štiri, vsakemu jedno. Bile so zgodnje in pa plemenite hruške, kakoršnih ni bilo v tistem kraju. Dečki so jih ogledovali z veseljem, ugriznil pa ni noben svoje; škoda tako lepega sadú! Vsak je svojo nesel domú, pokazat jo očetu in materi. Gospod je pa še pregledával drevesce; ko najde neko posebno lepo hruško, utrga jo ter pokaže dečkom, rekoč:

»Ta je posebno lepa, kaj? Kaj menite, komu naj bi jo dali? Bolnemu Jurčku, kaj?«

Vsi so prikimali veselo; vsak je že sam imel to misel. Ali Lisjak se oglasi:

„Jaz bi mu bil tako prinesel svojo; pa naj ima zdaj dve, da bo bolj vesel.“

»Tako je prav!« pohvali ga gospod; »ker si pa tako dober deček, ná tu še jedno, tá pa bodi zate. Pa še nekaj. Vprašati moraš mater Jurčkovo, ali sme bolnik jesti surovo sadje, da mu morebiti ne škodi.

Pokusiti bo menda že smel. — Predno odidete, še jedno: Kakor vidim, ugaja vam moj vrt, in prvo sadje, ki ga pokusite, pojde vam tudi gotovo v slast. Glejte, tu imam malo drevesnico, kjer se skrbi za nov zarod sadnemu vrtu. Zdaj poslušajte: na jesen, če jo doživimo, ko pride čas za presajevanje, dal bom vsakemu izmed vas tri taka mlada drevesca. Dà, dà, le miren bodi, Lisjak, Jurček dobi tudi svoja tri. Gotovo vam bodo domá radi odkazali košček zemljišča, da vsadi vanj vsak svoja drevesca; kako se to dela, bodem vam že pokazal. Ali to vam pa pravim vsem, da mi lepo skrbite zánje! Prišel bom zdaj pa zdaj pogledat; če najdem, da kateri zanemarja svoje rejenčke, pa ga potegnem za ušesa. Dà, dà, nič se ne smehljajte! Jaz znam biti tudi oster mož. Le tiho!«

Ko so se mu zahvaljevali dečki, zabičal jim je še jedno:

»To ni kar tako! Jaz hočem tudi kaj; torej zapomnite si: Prvi sad, ki ga obrodi katero drevesce, prinese se meni, da ga pokusim, če je táko, kakoršno ima biti. Mlada drevesca so kakor otroci; nikoli se prav za gotovo ne vé, kaj bo iz kterega. Zdaj pa z Bogom! Prihodnjič zopet. Lahko noč.«

Šestnajsto poglavje.

Nekaj, česar niste pričakovali.

Zdaj vam pa moram povedati nekaj žalostnega. Prepričan sem namreč, da se vam je priljubil gospod Koren, da ga imate radi, kakor so ga imeli vsi, ki so ga poznali. Prihodnji mesec ni bilo shoda pod

griško lipo. Ali je bilo vedno vreme grdo? Ne, vreme je bilo prav lepo. To je tisti čas, ko poletje roko podaja jeseni; čas, ki ima lepoto od poletja in od jeseni. Gospod Koren se ni mogel veseliti tega lepega časa. Zapuščen je žaloval mladi sadovnjak, ki ni mogel kazati svojemu gospodarju obilega sadja, ki je zdaj zorelo tako veselo. In zapuščena je žalostno šepetala častitljiva lipa in pogrešala svojega ljubega gospoda že toliko časa! On pa je ležal v svoji izbici v hudih vročinah in bolečinah. Pljuča so se mu bila vnela, kakor je dejal zdravnik, ki je prišel vsak dan iz trga k njemu. Huda bolezen to, posebno ljudem, ki so že v letih. Mladina se prej izkoplje iz nje. Gospod Koren je tudi vedel, da to ni kar tako. Precej po zdravniku je poslal po duhovnega gospoda. Z Bogom spravljen, čakal je mirno, kaj mu pride, ali zdravje, ali poslednja ura. Bal se ni stopiti pred sodnji stol božji; upal je milosti najti pred sodnikom, ki ni samo neskončno pravičen, ampak tudi neskončno dober.

Prehladil se je bil; moj Bog, to se človeku lahko pripeti, da sam ne vé, kdaj in kako; tudi o najlepšem vremenu. Mraz ga je tresel s konca, in hud kašelj ga je davil. Težko je sodel, pa bodlo ga je. Potem pa huda vročina! Nekaj časa je ležal celó brez zavesti, da ni vedel, kje je, in kaj se godi okrog njega. Zvesto in skrbno mu je stregla Barba; predno je stopila k njegovi postelji, pozabila ni nikoli s predpasnikom si dobro obrisati prej očíj; gospod bi naj ne videl, da se je jokala. Tolažiti ga ni bilo treba; voljno je trpel, v božjo voljo udan, kakor se spodobí vsakemu pravemu kristjanu. Vendar ga je veselilo, prav veselilo ga je — veste kaj? Morebiti ste že uganili, kaj se je zgodilo? Mladi prijatelji njegovi, ki so se zbirali pod lipo, niso ga pozabili v tem ža-

lostnem času. Zmenili so se bili tako, in tako so tudi storili. Šestero jih je bilo — Jurček je bil že ozdravel — vrstili so se, vsak dan je prišel jeden pogledat, ali pa vsaj poprašat na Grič, kako se godi ljubemu bolniku. Včasih je prišel pa tudi tisti Francek Boletov, ki smo se seznanili z njim pri tistem studentu, poprašat na svojo roko; on, ki ni bil nikoli povabljen pod lipo.

Osmi dan se je obrnila bolezen na boljše. Kako vesela je bila Barba, kako goreče je mólila in hvalila Boga, ko ji je rekel zdravnik, da je zdaj najhujšega konec. Ta novica se je hitro razširila po vsej okolici, in vse je bilo veselo. In veste, kdo jo je razširil? Nekega dne pride Anton Lisjak na Grič k bolniku. Barbi se je svetil obraz od veselja, dobro znamenje! Ko stopi čez prag v bolnikovo izbo, pa ga zagleda, kako mož sedi v postelji, pa se mu prijazno smehlja, zavrti se naš Lisjak kakor vrtalka na peti okrog in okrog ter vzklikne:

„A, to je pametno!“ Nato pa šine in teče, kakor bi ga ne vem kaj podilo, dol z Griča, in še tisti večer so vedeli bližnji in daljni sosedje, da se jim ni več bati za gospod Korenovo življenje.

Nekega dne, ko je bil bolnik že precej okreval, tako da je mogel že kaj malega jesti, pride ob kakih dveh popoldne na Grič mož po gosposko oblečen, srednje velikosti, nekako bledega obličja. Črne, kodraste lase je imel, ali vmes je bil že videti tu pa tam kak siv lasček; vendar je kazalo vse drugo, da mož ne more imeti mnogo čez trideset let. Nekako čudno nemiren je bil videti, ko je vprašal Barbo, kako se godi gospodu. Veliko je bilo veselje njegovo, ko je slišal, da boljše. Hotel je naravnost k njemu, ali žena ga ni hotela pustiti, češ, da gospod ravno spé, in spanje, rekel je zdravnik, je najboljše zdravilo. Ob-

ljubil ji je, da pojde tiho, po prstih, da ga ne vzbudi, samo videti ga hoče, videti ga mora! Žena si ni mogla kaj; ker jo je prosil tako lepo, peljala ga je k bolniku. Ko mu je odprla vrata, obstal je tuji mož na pragu. Soba je bila nekoliko otemnjena, kakoršna dobro dé bolniku, posebno kedar želi spati; vendar je bilo dobro videti blede obličje bolnika, ki je spal tako mirno, pravo spanje pravičnega! Nekaj časa ga je tako gledal, potem pa si ni mogel več kaj, ko bi se tudi prebudil bolnik. Približa se vzglavju, zdrsne na kolena ter si pokrije z obema rokama oči, iz katerih so se mu vdrle obile solze. Prava podoba skesanega grešnika! Potihoma je ihtel, in videti je bilo, kako težko se je branil glasnega joka. Nato mu začne poljubljati roko, ki mu je visela bleda ob postelji. Bolnik se prebudi in izpregovori:

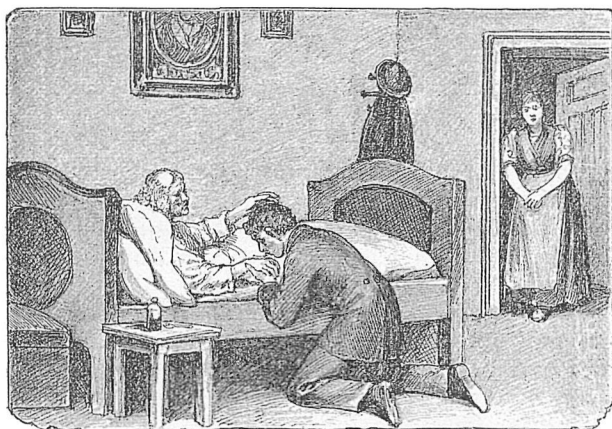
»Moj sin! Moj izgubljeni in zopet najdeni sin! Saj sem vedel, da ne boš pustil svojega očeta iti s tega sveta, da ne bi položil prej roke svoje tebi na glavo. Oh, težko bi mi bilo, ločiti se tako! Zdaj pa, Gospod, če je volja tvoja, ločim se mirno, ker se mi je izpolnila zadnja želja na svetu!«

Ko je tako govoril, pokladal mu je roko na glavo, gladil in božal mu čelo in lice, pa gledal mu z neskončno ljubeznijo v obličje. Sina je posilil jok; glasno jokaje začne poljubljati usta in lica in čelo svojemu očetu:

„Ne, ne, oče! Ne govorite tako; živeli boste, živeti morate, dolgo, dolgo živeti, da bom mogel vsak dan prositi vas odpuščenja, pred vami delati pokoro za svojo nehvaležnost, za vse, kar sem vam hudega storil. S solzami hočem opirati svojo pregreho, da se slednjič omečite in mi odpustite.“

»Vse poravnano, vse pozabljeno, da te le zopet imam! — Barba, kaj stojiš, pa gledaš in se čudiš!

Glej, to je moj sin! Za nekaj časa me je bil zapustil, šel je bil po svetu; ko je pa zvedel, da je njegov oče bolan, da se mu bliža zadnja ura, pustil je vse, pa hitel črez hribe in doline tja na Grič, k postelji svojega umirajočega očeta, da bi mu podal roko v slovo, da bi mu prestregel poslednji dih in mu zatisnil trudne oči.«

„Nič umiranja, oče! Živeli boste, in jaz bom živel z vami; na rokah vas bom nosil, izpolnil vam vsako željo, vaš hlapcc, vaš suženj, vesel, če me hočete trpeti blizu sebe!“

Barba je bila preprosta, neučena ženska; ali ljubezen do svojega ljubega gospoda ji je nadomeščala, kar je imela morebiti premalo razuma. Saj tudi skrbno materino oko velikokrat več vidi pri bolnem otroku, kakor zdravnik z vso svojo učenostjo. Vedela je torej stara Barba, da je bolniku najbolj potreba

mirú, da mu vsak nepokoj lahko škodi, tako škodi, da ni več pomoči. Odmigávala je torej in jima dajala razna znamenja z glavo in z rokami, da bodita mirna; ali vse ni nič pomagalo. Oče in sin sta se malo menila za njo, dasi je bila tako poštena ženska, dobra duša in zvesta, kakor čisto zlato. Kri ni voda! In pa tiste besede, ki jih je govoril oče svojemu sinu, niso ji bile nič kaj po volji, dasi so bile tako lepe in ginljive. Ona bi bila drugače govorila s tistim gospodkom, ki se je toliko časa klatil po svetu, pa se ni niti en samkrat spomnil, da ima očeta na Griču. Ali stara Barba je lahko mislila tako, saj ni bil njen sin.

»Oj, da ni tvoja mati doživela te sreče!« začel je zopet oče; »ali iz nebeških višav gleda sedaj srečna dol na naju.«

Kakor bi jez odprl, začele so pri teh besedah z nova še hujše liti solze skesanemu sinu.

To je bilo pa Barbi že prehudo.

„Gospod,“ reče jokajočemu možu, „če imate res tako radi svojega očeta, dajte mu mirú; saj vidite, kako je slab! Kar mu imate povedati še, lahko čaka; saj se vam menda ne mudi zopet tako odtod!“

Te besede je govorila z nekako ostrim glasom; to je menda tudi čutil sin, ali mislil si je: nič čuda, če žena ni posebno prijazna z menoj. Oče ji je hotel nekaj reči ali ni mu pustila govoriti:

„Mirú vam je najbolj potreba; spanje bi vam bolje délo, kakor vse to razgovarjanje.“

Nató mu je položila roko na čelo, ali se mu ni morebiti preveč razgrela, kar bi bilo slabo znamenje. Zdelo se ji je res, da je malo prevroče; vendar nevarnost ni bila tolika, kakor si jo je mislila skrbna ženica. Tisto, kar je rekla, da bi spanje bolje délo bolniku, kakor tisto razgovarjanje s sinom, ni bilo

tako pametno in resnično, kakor se ji je zdelo. Pokoj, spanje je res dobro zdravilo; ali veselje, ki pride bolniku nepričakovano, ima neko posebno, čudovito moč, kakoršne nima nobeno zdravilo, ki ga zapiše zdravnik. Dà, včasih je veselje jedino zdravilo, ki more še pomagati bolniku; ali táko zdravilo se ne dobiva v nobeni lekarni! Vendar se ne more tajiti, da je bil naš bolnik res nekoliko oslabil po tej dogodbi; ali ta slabost ni bila nič nevarnega; bila je bolj, kakor neka prijetna trudnost in zaspanost. In res, ko se je bil sin poslovil za nekaj časa od očeta, kakor je hotela skrbna Barba, zaspal je bolnik mirno in sladko; sladko, pravim, ker so se tako lepo na smeh držala njegova usta.

Iz očetove sobe je šel sin pred hišo pod lipo. Tam je sedel na klop in se nekaj časa oziral po okolici. Njemu ta kraj ni bil znan in domač, kakor njegovemu očetu. Očetov rojstni kraj je bil, ali ne njegov; vendar mu je bil svet, zato, ker je bil svet očetu.

Seveda je mladi Koren prenočil na Griču pri svojem očetu. Stara Barba, dasi ga je gledala še vedno malo po strani, pripravila mu je dobro posteljo. Skrbela mu je tudi za večerjo, da se ni mogel pritoževati, če ni bil preveč razvajen, kakor so navadno taki gospodje.

Večerja je bila dobra, gotovo; vendar se je gost komaj dotaknil jedi. Nató je sedel k postelji svojega očeta. Tako srečnega večera že dolgo, dolgo ni imel oče Koren, in tudi ne sin njegov. Tudi Barba je bila videti zadovoljna. Bolnik se je bil čudovito pokrepčal in poživil; kar iz postelje bi bil vstal, ko bi mu bila dovolila Barba, ki mu je bila zdaj namesto zdravnika. Zdaj je bil pravi čas, da je mladi Koren vse razložil in povedal, kar je bil doživel od tistega

časa, ko je bil zapustil očetovo hišo. To je bila prava izpoved; rekel bi skoro očitna izpoved, ker mnogo je je slišala tudi Barba.

Radovedni ste gotovo, kaj je izgubljeni sin povedal svojemu očetu, kako se mu je godilo, kaj je izkusil in doživel, odkar je bil zapustil očetovo hišo. Ali prej še nekaj, kar je bilo pač znano gospodu Korenu, ne pa vam.

Gospod Koren je imel jedinega sina — lepo ime Božidar so mu bili dali pri sv. krstu; saj je bil pravi božji dar očetu in materi. Imela sta sicer tudi hčerko, prvorojenko, ali to je bil Bog k sebi vzel med svoje angelje, ko ni bila še prav dosegla tretjega leta. Dasi je bilo minilo že toliko in toliko let, odkar je zadnji-krat videl njen ljubi obrazek, ni mogel oče nikoli pozabiti svoje Milke. Jediní otrok je starišem vesclje, podobno blesteči kaplji na veji; veter dihne, pa je ni. Ni čuda torej, da je bil mali Darko očetu in materi jedino veselje, jedina skrb. In to ni bilo dobro. Darko je bil čeden deček in bistra glavica, ali telesa je bil bolj šibkega in ne prav trdnega zdravja. Toli-kanj bolj sta se bala oče in mati za svojega jedinega otroka; živela sta takorekoč v vednem strahu in trepetu, da ne bi zapustil tudi on svojih starišev ter šel za svojo sestrico. In to že celó ni bilo dobro. Deček je le predobro vedel, da je on očetu in materi jedina sreča na svetu; vsako željo sta mu izpolnila, predno jo je še izrekel; nič ni bilo njima zanj prelepo in predrago. Darko je imel sicer dobro srcé, rad je imel tudi svoje stariše; ali ta njihova preobila ljubezen je sčasoma popačila jedinega sinka. Postal je prešéren in svojeglaven; izpolniti se mu je morala vsaka želja, če je bila tudi nespametna. Razvajenemu sinku se je zdelo nemogoče, da bi se mu kaj odreklo. In če je oče kdaj poskusil pokazati mu, da

je on oče, on gospod, to so bili že vsi križi doli; deček, nagle jeze, izpozabil se je, da je rekel svojemu očetu kako besedo, ki je v srce pekla ubogega moža, ki si že ni vedel pomagati. Nazadnje se je utrudil in opešal; pustil ga je, da je delal, kar je hotel. Upal je vedno, da mu pride boljše spoznanje z leti. Ali sramote ni delal svojim starišem; v šoli je bil vedno med prvimi, in učitelji so bili z njim zadovoljni. Ali oče ni mogel biti zadovoljen. Skrbelo ga je, kaj bo. Bil je od dne do dne bolj svojeglaven in trmast, in nikoli in nikjer ni poslušal dobrega sveta, posebno ne očetovega; mati mu že celó ni smela nič reči. Na morje je hotel, po vsej sili, nič drugega ga ni veselilo. Oče, da ne; že zató ne, ker je bil prešibek; še za vojaka jim ni bil dober.

Nekega dne je prišla huda ura. Oče in sin sta si stala nasproti, kakor dva hudourni oblaka, iz kterih se krešejo ognjene strele. Sporekla sta se, govorila sta v jezi, česar bi ne bila nikdar v mirnosti, oče in sin. »Pa pojdi, nehvaležnež,« vpil je v jezi in žalosti oče, »pa pojdi po svetu; pod mojo streho ni prostora záte.« — „Pa pojdem, in nikdar več me ne boste videli!“ To so bile zadnje besede razkačenega sina. Zastonj prošnje in solze materine; šel je, in ni ga bilo več pod očetovo streho!

Napotil se je v Trst, kamor si je že zdavna želel. Tam ni imel sreče. Iz Trsta je potoval od mesta do mesta ob morju. Kolikokrat se mu je slabo godilo, da ni imel kaj ugrizniti, ne kam položiti trudne glave! Ali čim slabeje se mu je godilo, tem bolj je bil trmast in trdovraten; da bi zdaj stopil pred svojega očeta, tak berač, nikdar, rajši ne vem kaj! Minila so leta in leta; Bog je imel usmiljenje z njim, ker se je že tako pokoril za svoje grehe! Dal mu je, da je dobil službo pri nekem bogatem morskem

trgovcu v francoskem mestu Marselju. Ker je bil umen in priden, bil je gospodar njegov čim dalje bolj zadovoljen z njim. Kjer ni bil kdo drug za rabo, tja je poslal mladega Korena, in nikoli mu ni bilo žal. S časom se mu je priljubil tako, da ni nič imenitnega več začel brez njega. Slednjič mu je dal svojo jedino hčer za ženo in ga vzel za družnika v svoje trgovstvo. Zdaj, ko se mu je dobro godilo, spomnil se je svojih starišev. Po nekem znancu, ki je prebival v istem mestu, kakor oni, zvedel je vse, kaj se godi domá. Ko je slišal, da mu je umrla mati, prelival je grenke solze za njo, ki ji je prizadejal toliko bridkosti! Ali ko je pozneje zvedel, da mu je zbolel oče, pustil je vse in hitel k njemu, da bi ga našel še živega in zadobil odpuščenje njegovo.

To je tisti večer vse povedal, samo mnogo obširneje, svojemu očetu, ki ga je zvesto poslušal, srečen in vesel, kakor ni upal, da bo še kdaj v svojem življenju.

„Zdaj pa ostanem tukaj pri vas, ljubi oče; gledal vas bom in gledal, da se vas nagledam, ker vas nisem videl toliko časa. Tu se hočem naseliti; vaša domovina je moja domovina. Kolikor potrebujem, imam; denarja nisem bil nikoli lakomen. Moja žena pride skoro za menoj; vaša hči, žena moja, bo vaša dekla.“

Nató se oglasi Barba:

„To je pa prav, kakor nalašč. Grajščina je tukaj na prodaj, lepo posestvo, kogar veseli.“

»Kake pol ure odtod,« pristavi gospod Koren. »To bi bilo res kaj záte. Upam, da posestvo ne bo predrago.«

„Kar se tega tiče, ne bojte se nič, ljubi oče. Pa vi se preselite k nam, seveda!“

»Tisto bomo še le videli. Saj se bo tako tudi lepo živelo, če si bodeva soseda. Pa obiščeva se lahko, kedar hočeva.«

„Zdaj pa spat!“ oglasi se Barba; „jednajst je že ura!“

Tako sladko ni spal gospod Koren že mnogo let, kakor tisto noč, in sin njegov tudi ne.

Mladi Koren je bil pravi sin svojega očeta. Podoben mu je bil ne tolikanj po obličju — to je bilo bolj materino — podoben mu je bil, kar je več vredno, po duhu. Bil je blaga duša, dober človek, ki ne misli samo náse in na svoj prid in dobiček, ampak tudi na svojega bližnjega, svojega brata. Takemu človeku ne gre v slast najboljša jed, če vidi poleg sebe človeka, ki mu gleda glad iz očij. Sédi, brate, pravi mu, za mizo poleg mene in uživaj dar božji z menoj. Še sam ne jé, vesel gleda svojega gosta, ko mu gre delo tako gladko izpod rok; in če tudi za njega samega ne ostane nič v skledi, nič ne dé; tako nekako dobro mu je pri srcu, kakor more biti samo dobremu človeku, ki je kaj dobrega storil. Tak človek — o da bi jih bilo mnogo, prav mnogo takih na svetul — bil je naš Božidar. Tisto grdo napako, ki ga je, kakor smo slišali, kazila v otročjih in nekoliko tudi še v mladeniških letih, tisto svojeglavnost in trdovratnost je bil z božjo pomočjo s korenóm izdrl iz svoje duše, predno ga je še telebila v brezdno, iz kterega ni rešitve. Življenje je dobra šola; kogar ono ne izučí in izpametuje, njemu ni pomoči.

Srečnega se je čutil na svojem novem domu in srečo je širil, kakor širi solnce luč in gorkoto, kolikor je mogel, okrog sebe. Ta dom se je sicer imenoval grajščina, ali vendar ni bil Bog vé kako veličasten. Po drugih, bogatejših deželah, kakor po južnem Moravskem in Gornjem Avstrijskem je vse polno takih posestev, še večjih, in njih lastniki so

kmetje. Ali prijazen pa je bil ta dom, to se mora reči: na zelenem holmu z drevjem in grmovjem lepa, bela hiša; daljša stran njena, z osmimi okni, gledala je po prijazni dolinici proti zahodu. Hiša je bila res nekako podobna gradiču, in ljudje v tistem kraju so jo sploh imenovali grad. Njiv, travnikov in gozda je bilo tudi dovolj, če tudi ne v najboljšem stanu. Tolkikanj več veselja pa je imel mladi gospodar s svojim posestvom. To se vam čudno zdi, kaj ne? In vendar je bilo tako in ne drugače. Saj njemu ni bilo treba, kakor navadnemu kmetu, živeti ob pridelkih svojega zemljišča. Njemu ni bilo treba čakati, kdaj mu bo dozorela pšenica ali rž na njivi, da bo imel kaj za živež in za davke, ali pa celó za upnika, ki tudi ni čakati vajen. Ko bi bil imel svoje posestvo v najlepšem redu: njive dobro gnojene, gozd in vrt lepo otrebljena, pota gladka — kaj bi bil mogel drugega, kakor z rokami na hrbtu pohajati po svojem posestvu, pa gledati, kako je vse lepo! On je pa hotel dela, opravila; preudarjati je hotel in ukrepati, kako bi se to in ono dalo narediti bolje. In tu je imel prilike dovolj, prenarejati in zboljšavati, kamor je pogledal. Da mu je sosed oče pridno pomagal pri tem umnem kmetovanju, to se umé pač samo ob sebi. Ali tega pa tudi ne smem zamolčati, da jima pri tem prenarejanju in zboljšavanju ni šlo vse tako gladko izpod rok, kakor bi si bila želela; posebno s početka ne, ko sta bila še precej nerodna. Ni čuda; vsega se je treba učiti, najboljša učiteljica pa je izkušnja. Knjige sta pač imela najboljše, kar jih je bilo dobiti. Ali knjiga, tudi najbolj učena, ne more vsega povedati, česar je potreba, in česar je posebno ravno tu pa tu potreba. Tako se jima je tu pa tam kaka poskušnja malo ponesrečila. V svoji modrosti in učenosti sta naredila včasih pravo neumnost. Njiva, drevo,

zelišče ima tudi svojo trmo; tega in tega hoče, pa nič drugega. Kedar se jima je kaj takega zgodilo, bila sta s konca malo nevoljna, nazadnje sta se pa sama smejala. Smejali so se jima pa, da resnico povem, tudi kmetje sosedje, ki so zvesto opazovali, kaj delata ta kmeta v gosposki suknji. Kdo bi jim to zameril? Ali ko sta si moža slednjič priskrbela mladega moža, izučenega in izurjenega v neki sloveči kmetijski šoli, potem se pa jima kmetje niso več smejali. S konca so pač malo zmajevali modre svoje glave in po strani gledali tistega tujega človeka, ki je bil prišel Bog vé odkod, pa je hotel vse bolje vedeti kakor oni. Ali s časom so začeli sami posnemati, kar so videli, da je dobrega. Gospoda sta jim tudi z veseljem pomagala, kjer sta mogla, z dobrim svetom, poukom in tudi z dejanjem. Mladi Koren je bil napravil veliko drevesnico, prostora je imel dovolj, z najplemenitejšim sadnim drevjem. Iz te drevesnice je rad dal vsakemu, kdor ga je prosil, mladih drevesec ali cepičev. In tako je bila okolica čez nekaj let vsa polna lepega sadnega drevja. Kaka lepota, ko je spomladi vse povsod cvetlo, in kako veselje, ko je bilo v jeseni vse polno lepega sadja! Ker je šla zdaj železnica blizu tistega kraja, dalo se je dobro spraviti v denar. Iz drobnega in manj vrednega so delali mošt, ki je začel izpodrivati in zadnjič do dobrega izpodrinit žganje iz tistega kraja. Poleg tega je imel mladi Koren posebno skrb za živinorejo, ki jo je pospeševal po vsej okolici. Ljudje so zdaj pridelovali obilo mleka in masla, ki so ga po železnici pošiljali v mesto. Gospod jim je pokazal, kako se dá to najboljše in najceneje storiti. Otroci so brali jagode, malinice in borovnice, ki jih je obilo rastle po gozdih in dobravah. Kar so izkupili zanje, nekoliko pri železniški postaji, nekoliko

pa v mestu, pa je šlo vse v poštne hranilnice! In tako je bilo vse zadovoljno.

Še nekoga ne smemo pozabiti. To je žena mladega gospoda Korena. Rojena Francozinja, ki ni znala drugega mimo svojega materinega jezika, udomačila se je hitro v svoji novi domovini. Gospod Koren oče, ki je bil ohranil še nekoliko francoščine iz svojih šolskih let, tako da jo je lomil za silo, bil ji je učitelj v slovenščini; strog učitelj, včasih tudi malo siten, ali s svojo učenko je bil lahko zadovoljen. Poslušna je bila in pridna in čudno hitro se je učila. Ne dolgo, in govorila je lahko z vsako kmetico, in govorila je rada, ker je bila dobra, prijazna ženska. Črez malo let se ji je le malo poznalo v govoru, da ni bila rojena v tistem kraju.

Zdaj pa se moramo ločiti od tega prijaznega kraja, ločiti se od teh dobrih ljudi. Bog vé, ali jih bomo videli še kdaj!

KAZALO.

I. Pesni.

	Stran
Jutro	5
Večerna molitev	7
Večer	9
Pomlad	11
Prva vijolica	13
Žanjice	15
Kosec	17
Seno	19
Mlatiči	21
Jesen	23
Pri ognju	25
Zima	27
Ptičje gnezdo	29
Ptica v kletki	31
Mačku	33
Petelin junak	35
Obá junaka!	37
Siromak	39
Bolno dete	41
Bolna mati	43
Bolni tovariš	45
Sirota	47
Tolažba	49
Tožba po materi	51
Moj psiček	53
Surovež	55
Mladi vojaki	57
Prvič v šolo	59
Na potu v šolo	61
V šoli	63

II. Griški gospod.

	Stran
1. poglavje. Gospod Korén se vrne v svoj rojstni kraj	67
2. » Gospod Korén ogleduje svoj sadni vrt .	75
3. » Gospod Korén pa Martin Kožuh s pe- ničnim gnezdom	81
4. » Martin Kožuh prinese jagod gospodu Ko- rénu	86
5. » Gospod Korén pa dva paglavca z mačico	89
6. » Gospod Korén gode in poje svojim mla- dim gostom pod lipo	94
7. » Gospod Korén pa Matija Somrak s kravo	101
8. » Stari Salar pripoveduje svojo nesrečo .	107
9. » Gospod Korén vidi nekaj žalostnega na pašniku	118
10. » Lisjakova mati prinese lepega petelina na Grič	128
11. » Gospod Korén pripoveduje, kako je opica vzrejala mladiče	135
12. » Gospod Korén in stara Veronika s Kuk- make	145
13. » Martin Kožuh prosi gospoda Koréna za tista dva mlada kvartopirca	155
14. » Gospod Korén uči nehvaležnega sina, kaj je mati	158
15. » Gospod Korén pripoveduje o starem možu in nehvaležnih otrocih njegovih	165
16. » Nekaj, česar niste pričakovali	177

